

7 EKİM 2023 VE SONRASI İSRAİL'İN GAZZE SALDIRILARI VE ULUSLARARASI HUKUK

YÜCEL ACER, FETHULLAH BAYRAKTAR

7 EKİM 2023 VE SONRASI İSRAİL'İN GAZZE SALDIRILARI VE ULUSLARARASI HUKUK

YÜCEL ACER

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden uluslararası ilişkiler lisans, Sheffield Üniversitesi'nden (İngiltere) uluslararası hukuk yüksek lisans, Bristol Üniversitesi'nden (İngiltere) uluslararası hukuk doktora derecelerini almıştır. Uzmanlık alanları, uluslararası deniz hukuku, uluslararası silahlı çatışmalar hukuku ve uluslararası insan hakları hukukudur. ABD'de, Hawaii Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde doktora sonrası çalışmalar yapmış, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Kara Harp Okulu, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Atılım Üniversitesi'nde dersler vermiştir. Birçok bilimsel makalenin yanında *Ege Deniz Sorunları ve Uluslararası Hukuk*, *Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu*, *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*, *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı* ve *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları* başlıklı kitapların da yazarıdır. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi ve SETA'da kıdemli araştırmacıdır.

FETHULLAH BAYRAKTAR

1999-2003 arasında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde lisans eğitimi aldı. 2004-2012 arasında Milli Eğitim Bakanlığı bursuyla eğitimine yurt dışında devam etti. 2006'da Robert Schuman Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde uluslararası hukuk yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2012'de Strazburg Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde uluslararası hukuk doktoru ünvanını aldı. 2012-2019 arasında Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde çalıştı. 2019-2024 arasında Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Ana Bilim Dalı'nda öğretim üyeliği yaptı. Şu anda Milli İstihbarat Akademisi'nde öğretim üyesidir.

COPYRIGHT © 2024

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları 253
I. Baskı: Ekim 2024
ISBN: 978-625-6583-70-2

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202 223 9885 | Faks: 202 223 6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY
berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM
Tel: +32 2 313 39 41

7 EKİM 2023 VE SONRASI İSRAİL'İN GAZZE SALDIRILARI VE ULUSLARARASI HUKUK

Yücel Acer, Fethullah Bayraktar

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

İÇİNDEKİLER

TAKDİM | 9

ÖZET | 11

7 Ekim Öncesi İsrail'in Eylemleri
ve Uluslararası Hukuk | 11

7 Ekim ve Sonrası İsrail'in Eylemlerinin
Jus ad Bellum Bakımından Değerlendirilmesi | 12

7 Ekim ve Sonrası İsrail'in Eylemlerinin
Jus in Bello Bakımından Değerlendirilmesi | 15

İsrail'in Eylemleri ve Uluslararası Yargı Mekanizmaları | 18

7 EKİM ÖNCESİ İSRAİL'İN EYLEMLERİ VE ULUSLARARASI HUKUK | 23

Uluslararası Hukuka Göre Filistin Ülkesi | 23

Uluslararası Hukuka Göre Filistin'in Devlet Statüsü | 27

İsrail'in Filistin Ülkesindeki Faaliyetlerine Dair Yargısal Görüşler | 29

7 EKİM VE SONRASI İSRAİL'İN EYLEMLERİNİN *JUS AD BELLUM*
BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ | 35

Silahlı Güce Başvurmaya Dair Kurallar | 35

7 Ekim ve Sonrasında Silahlı Güç Kullanımına Dair Değerlendirmeler | 38

7 EKİM VE SONRASI İSRAİL'İN EYLEMLERİNİN

***JUS IN BELLO* BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ | 55**

Silahlı Çatışmalar Esnasında Uyulması Gereken Kurallar ve İhlallerin Sonuçları | 55

İsrail'in Eylemlerinin Uluslararası Ceza Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi | 65

İSRAİL'İN EYLEMLERİ VE ULUSLARARASI YARGI MEKANİZMALARI | 93

UCM'de Devam Eden Yargısal Süreç | 93

UAD'de Devam Eden Yargı Süreçleri | 99

KAYNAKÇA | 109

TAKDİM

Hamas'ın askeri kanadı İzzeddin Kassam Tugaylarının 7 Ekim 2023 günü işgalci devlet durumundaki İsrail'e karşı gerçekleştirdiği silahlı eylemler üzerine İsrail, Gazze'ye geniş çaplı askeri saldırılar başlatmıştır. İlk etapta havadan, sonrasında ise hem havadan hem de karadan yürütülen askeri saldırılar halen devam etmektedir.

Yaklaşık bir yıldır süren saldırılar boyunca İsrail'e karşı işletilmeye çalışılan uluslararası siyasi mekanizmalar neredeyse hiçbir sonuç üretmemiş, saldırılar geçici olarak dahi durdurulamamıştır. Halen yürütülen ateşkes görüşmeleri sonuç üretse dahi İsrail-Filistin sorununa kalıcı siyasi çözüm bulunacağına ve İsrail tarafından benzeri saldırıların tekrar edilmeyeceğine dair somut bir gösterge de bulunmamaktadır.

Siyasi mekanizmaların başarısızlığına rağmen, İsrail'in uluslararası hukuk ihlallerinin yargı süreçlerine intikal ettiği bir süreç işlemektedir. Binlerce sivilin ölmesine veya yaralanmasına yol açan saldırıların uluslararası hukukun ilgili ilke ve kuralları bakımından değerlendirilmesine ilişkin İsrail'e karşı iki önemli yargısal süreç başlamış ve devam etmektedir.

Bu bağlamda İsrail'in uluslararası hukuk ihlallerinin yargısal süreçleri vasıtası ile tespitine katkı sağlamak önem arz etmektedir. Yargısal süreçler yolu ile Filistinlilerin ihlal edilen temel haklarının neler olduğunun tespiti, haklarının iadesinin ve zararların tazmininin temellerini oluşturacaktır. Öte yandan İsrail devletinin ve onun görevlilerinin uluslararası hukuk ihlallerinin yargısal süreçler vasıtası ile tespit edilmesi, sorumluların cezalandırılmasının da temellerini oluşturacaktır.

Bu anlayışla rapor esasen uluslararası hukukun ilgili kuralları temelinde İsrail'in saldırılarını inceleme konusu yapmaktadır. Bu bağlamda İsrail'in 7 Ekim 2023'te başlattığı ve halen devam ettirdiği saldırılarının meşru müdafaa hakkına dayandırılıp dayandırılmayacağına, saldırılarla uluslararası insancıl hukukun hangi kurallarının ihlal edildiğine ve bu ihlallerden ne tür suçların doğduğuna dair tespitler yapılmaktadır. Raporun son kısmında ise İsrail'e karşı ya da İsrail ile ilgili yürüyen yargısal süreçler değerlendirilmektedir.

ÖZET

7 EKİM ÖNCESİ İSRAİL'İN EYLEMLERİ VE ULUSLARARASI HUKUK

Eylül 1918'den Mayıs 1948'e kadar Büyük Britanya idaresi altında tutulan Filistin topraklarında, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulunun 29 Kasım 1947'de aldığı 181 sayılı karara göre bir Yahudi ve bir de Arap devleti kurulacak, Kudüs ise uluslararası statüye sahip olacaktı. Bu kapsamda Yahudiler 15 Mayıs 1948'de İsrail adı ile bir devlet kurduklarını ilan etmişler ancak o tarihlerde bir Arap devletinin kurulduğuna dair bir ilan olmamıştır. Ancak 15 Kasım 1988'de Filistinli Araplar, Filistin devletinin kurulduğunu ilan etmişlerdir.

Filistin devletinin BM'ye tam üye olmasına ilişkin henüz bir karar kabul edilememiş olsa da Filistin devletinin var olmasına ilişkin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin (BMGK) istikrarlı bir duruşu olmuştur. 12 Mart 2002'de 1397 sayılı kararı ile Güvenlik Konseyi, sınırları belli iki devletli çözüme ilişkin hedefi ortaya koymuştur. 19 Kasım 2003'te 1515 sayılı kararıyla da bu hedefi teyit etmiştir. Bu hedefe yönelik yaklaşımları 16 Aralık 2008'deki 1850 sayılı kararı ve 23 Aralık 2016'daki 2334 sayılı kararında sürdürmüştür. Son olarak ateşkes planını onaylayan 10 Haziran 2024'teki 2735 sayılı kararında da birlikte var olacak iki demokratik devlet hedefine bağlılığını ifade etmiştir. Ağustos 2024 itibarıyla BM'ye üye olan 193 devletten 147'si Filistin'i devlet olarak tanımaktadır.

Kurulduğunun ilan edildiği günden bugüne kadar İsrail, Arap devleti için öngörülen toprakları aşamalı bir şekilde işgal etmiştir. İsrail'in işgal ettiği Filis-

tin topraklarındaki eylemlerine ilişkin ilk hukuki değerlendirme Uluslararası Adalet Divanı (UAD) tarafından 2004'te İsrail'in Batı Şeria'da inşa ettiği duvara ilişkin verdiği danışma görüşü olmuştur. Divan görüşünde duvarın Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkını kullanmasını engelleyeceğini tespit etmiştir. Ayrıca, bütün devletlerin duvarın inşasından doğan hukuk dışı durumu tanımamak, bu durumun devamına yardım etmemek, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını (*self determination*) kullanmasını engelleyen her tür ihlalin sona ermesini sağlamak yükümlülükleri altında olduklarını belirtmiştir.

UAD'nin 19 Temmuz 2024'te açıkladığı ve İsrail'in Doğu Kudüs dahil İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki Politika ve Uygulamalarından Kaynaklanan Hukuki Sonuçlar'a ilişkin verdiği danışma görüşünde ise Divan bir kez daha Filistin ülkesinin sınırlarını tespit etmiş, Filistinlilerin kendi kaderini tayin etme hakkını teyit etmiş, İsrail'i işgalci güç olarak nitelendirerek derhal bu işgale son vermesi gerektiğini, İsrail'in uzayan işgal dolayısıyla ortaya çıkan tüm zararlardan da sorumlu olduğunu belirtmiştir. Diğer devletler bakımından ise uluslararası hukuka aykırı İsrail eylemlerini tanımama, destek olmama, bilakis hukukun gerçekleşmesine yardımcı olma yükümlülüklerini hatırlatmıştır.

7 EKİM VE SONRASI İSRAİL'İN EYLEMLERİNİN JUS AD BELLUM BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Uluslararası hukuk, devletler arası ilişkilerde silahlı kuvvet kullanılmasının meşru şartlarını ve bir şekilde başlamış olan silahlı çatışmalar esnasında çatışmalara taraf olanların hangi fiil ve davranışlarda bulunmamaları gerektiğini düzenleyen kurallar içerir. Bu kurallar esasen devletler arasında silahlı güce başvurulmasını ve devletler arasında ve terörist gruplar hariç olmak üzere devlet dışı düzenli silahlı gruplar ile devletler arasında yaşanan silahlı çatışmalar esnasında yerine getirilmesi gereken yükümlükleri ortaya koymaktadır.

BM Antlaşması'nın 2. maddesinin 4. paragrafı "Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasi bağımsızlığına karşı, gerek Birleşmiş Milletler'in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidinde ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar" hükmünü getirerek, genel olarak silahlı güce ve hatta silahlı güç tehdidinde başvurmayı (*threat or use of force*) yasaklamış, silahlı güce başvurulacak durumları ise istisnai durumlar olarak düzenlemiştir.

Bu istisnalardan ilki BMGK'nin VII. Bölüm çerçevesinde uluslararası barış ve güvenliği sürdürmek ya da yeniden tesis etmek için 42. maddede belirtilen hava,

deniz ve kara kuvvetlerinin kullanılmasına dair alabileceği karar gereği, tehditkar ya da saldırgan devlete karşı silahlı kuvvet kullanılması durumudur. İkinci istisna ise 51. maddede düzenlenen, silahlı bir saldırı karşısında, saldırıya uğrayan bir devletin tek başına ya da diğer devletlerle beraber, “BMGK uluslararası barış ve güvenliğin devamı için gerekli tedbirleri alıncaya kadar” saldırıya karşı kendini savunma hakkını yani meşru müdafaa hakkını kullanma maksadı ile silahlı güce başvurma durumudur.

7 Ekim 2023 sonrasında İsrail, başlangıçta havadan ve sonrasında hem havadan hem de karadan Gazze’ye yönelik başlattığı saldırılarının meşru müdafaa hakkına dayandığını öne sürmektedir. Ancak bu iddianın hukuki geçerliliğinin değerlendirmeye muhtaç olduğu görülmektedir. İsrail öne sürdüğü iddialarında ayrıca kendisinin teröre karşı bir mücadele yürüttüğünü, silahlı güç kullanımının bu temelde meşru olduğunu iddia etmektedir.

İsrail’in meşru müdafaa hakkı iddiasına ilişkin olarak incelenmesi gereken ilk husus, Hamas’ın 7 Ekim 2023’te ve sonrasında eylemlerinin saldırı olarak nitelenip nitelenemeyeceği hususudur. İsrail, Filistin topraklarında işgalci statüsünde bulunduğu için, İsrail’e karşı gerçekleştirilen eylemler saldırı olmaktan ziyade Filistinliler adına meşru müdafaa hakkının kullanımı olarak nitelendirilmek durumundadır. Hamas’ın gerçekleştirdiği silahlı eylemlerin meşru müdafaa hakkını doğurabilmesi için diğer devletin “egemenliği”, “toprak bütünlüğü” veya “siyasi bağımsızlığı”na karşı yapılmış eylemler olması gerekir. Oysa Hamas, yargı kararları ile teyit edilmiş kendi kaderini tayin hakkı temelinde gerçekleştirdiği direniş ile meşru müdafaa hakkını kullanmaktadır. 7 Ekim 2023 ve öncesinde Hamas tarafından gerçekleştirilen silahlı eylemlerin, Cenevre Sözleşmeleri’ne uygun olup olmadığına ilişkin değerlendirmeler bir yana, uluslararası hukukun *jus ad bellum* kurallarına uygun olduğu, dolayısıyla saldırı olarak nitelendirilemeyeceği açıktır. Bu sebeple işgalci statüsündeki İsrail’in, işgale karşı direnişe yönelik silahlı eylemlerinin meşru müdafaa hakkının kullanımı olarak değerlendirilemeyeceği aşikardır.

İsrail’in bir saldırı eylemi ile karşılaştığı kabul edilse dahi karşı eylemlerinin “gereklilik” kriterini karşılaması gerekmektedir. Saldırıları durdurmak için silahlı güce başvurmadan başka bir çare olmaması anlamında gelen gereklik kriteri açısından değerlendirildiğinde, 8 Ekim günü itibarıyla İsrail’in silahlı güce başvurmaya devam etmesine ilişkin gerekliliğin ortadan kalktığı görülmektedir. Hamas’ın silahlı eylemleri 7 Ekim itibarıyla sona ermiş, hedefini bulması neredeyse tamamen engellenebilen roket atışları şeklinde devam etmiştir. Ayrıca İsrail tarafından 8 Ekim 2023 günü İsrail topraklarında kontrolün tamamen sağlandığı,

görece saldırının sonlandırıldığı açıklanmıştır. Dolayısıyla 7 Ekim 2023 günü gerçekleşen eylemler silahlı saldırı olarak nitelendirilse dahi, devam eden bir saldırı bulunmadığından, İsrail'in saldırılarının meşru müdafaa'nın gereklilik kriterini karşılayacak bir eylem olarak nitelendirilemeyeceği açıktır.

Meşru müdafaa hakkının kullanılmasında uyulması gereken bir başka ölçüt ise “orantılılık” veya “ölçülülük”tür. İsrail'in meşru müdafaa hakkını kullanıyor olduğunu bir an için kabul etsek dahi, karşı askeri eylemlerini ancak saldırı durdurulana kadar, varsa işgal edilmiş topraklarını kurtarana kadar ve sivillere zarar vermeden devam ettirmesi, hakkın kullanımının bir başka şartıdır. 7 Ekim 2023 günü Hamas tarafından rehine veya esir alınanlarla birlikte olaydan zarar görmüş kişi sayısı 7 bin civarındayken İsrail'in devam eden operasyonunda hayatını kaybeden kişi sayısı 41 bini aşmış durumdadır. Bu durum Hamas eylemleri sonrasında İsrail tarafından Filistinlilere şu ana kadar en az 30 kat daha fazla zarar verildiğini, dolayısıyla orantılılık ölçütünün çoktan aşıldığını açıkça göstermektedir. İsrail “Demir Kılıçlar” operasyonunu başlatırken “Gazze’yi insansızlaştırma” gibi açıklamalarla amacını ortaya koymuş, dolayısıyla amacının meşru müdafaa olmadığını da resmen açıklamıştır.

İsrail'in teröre karşı kendini savunmak için güç kullandığı iddiası da meşru olmaktan uzaktır. Türkiye de dahil olmak üzere birçok devlet Hamas'ı demokratik yollarla seçim kazanmış bir siyasi parti ve/veya Fetih benzeri bir kurtuluş hareketi olarak görmektedir. Esasen Hamas bir örgüt olmaktan ziyade bir hükümet ya da siyasi otorite niteliğine sahiptir. Hamas, “Değişim ve Reform Listesi” adıyla katıldığı Filistin Ulusal Yönetimi Yasama Konseyi seçimlerinden Gazze’de birincilikle çıkmış, kendi kaderini tayin etme hakkı defaatle belirtilen Filistin halkının bir kısmının (Gazze’de yaşayanların) siyasi temsilcisi olmuş ve BM’nin muhatap aldığı Filistin ulusal yönetiminin bir parçası niteliğine sahip olmuştur. Nitekim 23 Temmuz 2024’te yapılan açıklamayla Fetih ile Hamas arasında “ulusal birlik hükümeti” kurulması noktasında bir uzlaşma sağlandığı da açıklanmıştır. Ayrıca BMGK’nin terör örgütü listesinde Hamas’ın olmadığını da altı çizilmelidir.

Nitekim 7 Ekim 2023 günü gerçekleşen eylemler dolayısıyla UCM savcısının 20 Mayıs 2024’te yaptığı açıklamada, dönemin Hamas Siyasi Büro Şefi İsmail Heniyye, Hamas’ın Gazze Sorumlusu Yahya Sinvar ve İzzeddin Kassam Tugayları Komutanı Muhammed Deyf hakkında yakalama kararı talep etmesi, Hamas’ın eylemlerinin UCM savcısı tarafından da terör eylemleri olarak görülmediğinin kanıtı niteliğindedir. Zira UCM, terör eylemlerini yargılama yetkisine sahip de-

ğildir. Sonuç olarak İsrail'in iddia ettiğinin aksine İsrail bir terör örgütüne karşı silahlı güç kullanıyor değildir.

7 EKİM VE SONRASI İSRAİL'İN EYLEMLERİNİN JUS IN BELLO BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Savaş esnasında uyulması gereken kurallar (*jus in bello*) “silah ve savaş yöntemlerine dair kurallar” ve “savaşın kurbanları olarak nitelendirilebilecek sivil halkın, yaralıların, hastaların ve savaş esirlerinin korunmasına ilişkin kurallar” olarak iki alt gruptan oluşmaktadır. Bütün bu kurallar arasındaki ayrılmaz ilişki nedeni ile savaşta kullanılacak silahlar ve savaş tekniklerini düzenleyen hukuk kurallarını içeren sözleşmeler, sivillere ya da diğer savaş dışı kişi gruplarının hatta savaşanların korunmasına ilişkin kuralları da içermektedir.

Hem söz konusu uluslararası düzenlemeler hem de uluslararası yargılamalar neticesinde açıkça ortaya koyulduğu gibi, silahlı çatışmalar esnasında uyulması gereken kuralların ihlalleri, niteliklerine göre kişisel cezai sorumluluk doğuran, “barışa karşı suçlar (saldırı suçu), “savaş suçları”, “insanlığa karşı suçlar” ve/veya “soykırım suçu” oluşturmaktadır.

7 Ekim 2023 sonrası başlayan İsrail operasyonları, 1967'den beri devam eden bir işgalin sürdürülmesi olarak tanımlanabileceği gibi, ayrıca bir istila olarak da nitelendirilebilmektedir. Sadece 7 Ekim 2023 sonrasına ilişkin değil aynı zamanda İsrail tarafından Filistin topraklarının ilhakı, işgali, istilası ve ablukası, Roma Statüsü'nün 8bis maddesi kapsamında devam edegelen bir saldırı suçu teşkil etmektedir. Saldırı suçu “bir devletin siyasi veya askeri eylemlerini etkin bir şekilde kontrol veya icra edebilme konumunda bulunan bir kimse tarafından” işlenebilen bir suçtur. 13 Mayıs 2014 sonrası işgal altındaki Filistin toprakları bakımından UCM'nin yargı yetkisini Filistin'in tanıdığı dikkate alındığında; ilhak, işgal, istila ve abluka gerçekleştiren İsrail'in, yalnızca mevcut yönetiminde bulunanlar değil UCM'nin saldırı suçuna ilişkin yargılama yetkisinin başladığı 17 Temmuz 2018 sonrasında görevde bulunan tüm üst düzey sivil ve askeri yöneticilerinin de saldırı suçu bakımından yargılanabileceğini ifade etmek mümkündür.

İsrail'in eylemleri savaş suçları bakımından değerlendirildiğinde, 7 Ekim 2023 ve sonrasında gerçekleştirdiği eylemlerin en ön plana çıkan yönünün sivillerin kasten öldürülmesi ya da yaralanması olduğu görülmektedir. 27 Eylül 2024 itibarıyla, 7 Ekim 2023'ten bu yana hayatını kaybeden toplam Filistinli sayısının 41 bini aştığı ifade edilmiştir. 7 Ekim'den bu yana ölümlerin çoğunluğunun İsrail'in hava ve topçu saldırıları sonucunda olduğu ifade edilmektedir. Bütün bu öldürme

ve yaralama eylemlerinin arasında çocukların durumu ve öldürülen çocuk sayısı özel bir yere sahiptir.

Savaşın etkilerinden korunması gereken sivillerin kasten öldürülmesi yöntemi sadece doğrudan saldırılar şeklinde değil aynı zamanda sivil altyapı tesislerine yapılan saldırılarla, temel ihtiyaçların karşılanamaz hale getirilmesi ile de gerçekleştirilmektedir. Askeri gereklilik olmadan, yasa dışı ve keyfi olarak mülkiyetin yaygın yok edilmesi veya sahiplenilmesi, sivil yerleşim yerlerinin hedef alınması eylemleri de savaş suçunu oluşturmaktadır.

Bu bağlamda insani anlamda çarpıcı bir başka saldırı yöntemi hastanelere ve sağlık kurumlarına yapılan saldırılar olmaktadır. İsrail'in bir başka saldırı yöntemi, Gazze'de Filistin halkına insani yardım ulaştıran ve temel ihtiyaçların karşılanmasına destek olan BM Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı (UNRWA) gibi BM kurumlarına ve yardım konvoylarına saldırılar düzenlemektir.

İsrail'in hukuka aykırı sürgün ya da nakletme ya da hukuka aykırı alıkoyma veya işgal edilmiş topraklardaki insanları sürme eylemleri bir başka savaş suçu kategorisini oluşturmaktadır. 7 Ekim'den bu yana, İsrail ordusunun sistematik olarak Filistinlileri cinsel aşağılamalara maruz bıraktığı, kamusal alanda zorla çıplak bırakma, halka açık alanlarda soyunmaya zorlama, cinsel saldırı niteliği taşıyan eylemlerle işkence ve istismar, cinsel aşağılama ve taciz, internet üzerinden bu görüntülerin yayılması da dahil olmak üzere birçok muameleye maruz bıraktığı tespit edilmiştir.

Gazze, Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te çok sayıda sivilin hukuki güvencelerden yoksun bir şekilde İsrail tarafından gözaltına alınıp tutuklandıkları, özellikle Gazze'de gözaltına alınanların Sde Teiman Üssü gibi askeri üslerde tutularak sistematik bir şekilde işkence ve kötü muameleye maruz bırakıldıkları ortaya çıkmıştır.

İsrail saldırıları ile tarihi zenginliklere ve doğal çevreye de ağır zararlar verilmektedir. İsrail en az 195 tarihi alanı, 208 camiyi, 3 kiliseyi ve Gazze'nin Merkez Arşivlerini (150 yıllık tarih) yok etmiştir. 12 Ekim 2023 itibarıyla Gazze'deki beş atık su arıtma tesisinden dördü elektrik yetersizliği nedeniyle kapanmış olup, bunun sonucunda günlük 120 bin metreküp arıtılmamış kanalizasyon suyu denize deşarj edilirken, kanalizasyon ve katı atıklar sokaklara deşarj edilerek ciddi sağlık ve çevre tehlikeleri ortaya çıkarılmıştır.

İsrail'in yukarıda delilleri ile ortaya koyulmuş eylemleri savaş suçu oluşturan birçok eylemle örtüşmektedir. Sivillerin kasten öldürülmesi ya da yaralanması, vücuda veya sağlığa ciddi zarar verme, işkence ve kötü muamele, sivillerin zorla göç ettirilmesi, insanlık dışı muamele, sivil yerleşim yerleri ve sivil altyapının

tahrip edilmesi, sağlık kurumları, okullar, mülteci kampları ve ibadethanelerin saldırı hedefi yapılarak tahrip edilmesi, mülklerin kapsamlı imhası, kullanılması yasak silah türlerinin kullanılması, çevreye zarar verilmesi gibi eylemler en ön plana çıkan ve savaş suçları oluşturan eylemlerdir.

İsrail'in saldırıları esnasında insanlığa karşı suçların da yaygın bir şekilde işlendiği görülmektedir. Bu belirttiğimiz ve savaş suçları oluşturan eylemler aynı zamanda insanlığa karşı suçların eylemsel unsurlarını da oluşturmaktadır. İsrail'in bu sıralanan eylemlerinin "bilerek herhangi bir sivil topluluğa yönelik yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlendiği"ne dair delillerin mevcudiyeti, bu eylemlerin aynı zamanda insanlığa karşı suçları oluşturduğunu da göstermektedir.

İsrail Savunma Bakanı Yoav Galant'ın, "Tüm kısıtlamaları kaldırdım, her şeyi kullanıyoruz"; İsrail Cumhurbaşkanı Isaac Herzog'un, Filistinli sivilleri de kast ederek "dışarıdaki bütün bir ulus (...) sorumlu" ve "omurgalarını kıracağız"; İsrail silahlı kuvvetleri sözcüsü Daniel Hagari'nin, orantısız ve ayırım gözetmeyen bir şiddet stratejisinin odak noktalarının "azami hasar" olduğunu ifade etmeleri, İsrail hükümetinin sistematik olarak sivilleri de hedef aldığı açık kanıtlardır.

İsrail'in sahada eylemleri gerçekleştirme biçimi de bu açıklamaların somut yansımalarını oluşturmuştur. İsrail'in "Dahya doktrini" olarak adlandırılan bombardıman stratejisinin Gazze'ye de uygulandığı görülmektedir. Dahya doktrini, İsrail'in 2006 Lübnan Savaşı sırasında kullandığı ve "Hizbullah'ı dizginleme ve caydırma aracı" olarak sivil bölgelere ve altyapıya karşı ezici ve orantısız güç kullanma yöntemi olarak tanımlanmaktadır.

Bu bağlamda yardım kuruluşları, sivil konvoylar ve sığınma alanları da dahil olmak üzere çok sayıda sivil hedefe saldırılar gerçekleştirilmiştir. Bu vakaların çoğunda, askeri hedefler saldırıların odağı olmayıp saldırılar ayırım yapılmadan ve orantısız güç kullanımı ile gerçekleştirilerek binlerce kişinin ölümüne ve yaralanmasına yol açılmıştır. Cebeliye, Rimal, Yarmouk ve Maghazi dahil olmak üzere tüm mahalleler geniş çapta yok edilmiştir. İsrail ordusu beyaz bayrak taşımak da dahil olmak üzere hiç tehdit oluşturmayan sivilleri hedef alarak öldürmüş ya da yaralamıştır. Gazze'de yerel halk sistematik bir şekilde zorla yerlerinden edilerek bu türden insanlığa karşı suçlar da işlenmiştir.

Bu tespitler İsrail'in aslında Filistinli sivillere yönelik bilerek "yaygın ve sistematik bir saldırı" gerçekleştirdiğini, bu nedenle İsrail'in eylemlerinin insanlığa karşı suçlar kategorisinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. İsrail'in eylemlerinin insanlığa karşı suçların ötesine geçerek soykırım suçu

oluşturup oluşturmadığına dair değerlendirilmelerin yapılmasını da gerektiren emareler bulunmaktadır.

İsrail'in saldırılarının soykırım suçu oluşturduğu sonucuna varabilmek için “gruba mensup olanların öldürülmesi, ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi, grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracak hesaplanarak, yaşam şartlarının kasten değiştirmesi, grup içinde doğumları engellenmesi veya gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek” eylemlerinin hedef grubu “kısmen ya da tamamen yok etme niyeti” ile hareket ettiğini gösterebilmek gerekmektedir.

İsraili yetkililerin bu niyeti açıkça beyan etmiş ya da edecek olmaları beklemez. Ancak hem cumhurbaşkanı, başbakan ve savunma bakanı düzeyindeki yetkililerin belirtilen açıklamaları hem de İsrail'in saldırılarının niteliği, bu niyetin taşındığını gösteren kanıtlar sunmaktadır.

Bahsi geçen ve “Filistinlileri tümünden hedef alma” anlamına gelen resmi beyanların dışında, İsrail'in genel olarak iki grup eyleminin soykırım niyetinin kanıtı olarak alınabileceği söylenebilir. Bunlardan ilki, ayırım gözetmeksizin sivillerin öldürülmesidir. İsrail'in Gazze'de gerçekleştirdiği eylemler, her gün yüzlerce Filistinli sivilin ölümüne yol açmaktadır. İsrail, 7 Ekim 2023'ten 2024 Eylül sonuna dek Gazze'de 41 binden fazla Filistinliyi yani Gazze nüfusunun yaklaşık yüzde 1,5'ini ölümcül silahlar ve kasıtlı olarak yaşamı tehdit eden koşullar oluşturarak öldürmüş ve halen de öldürmeye devam etmektedir. Ayrıca İsrail, Filistinlilere ciddi bedensel veya zihinsel zararlar da vermektedir.

Soykırım niyetinin kanıtı olan ikinci grup eylem ise Filistinlileri “kısmen ya da tamamen yok olacakları şartlara tabi tutmak”tır. Bunlar arasında aç ve susuz bırakma, korunan grubu zorla yerinden etme, hayatta kalmaları için vazgeçilmez altyapıyı yok etme, temel tıbbi hizmetleri asgari gereksinimin altına düşürme, barınma, giyim, eğitim, istihdam ve hijyenden mahrum bırakma eylemleri bulunmaktadır. Özellikle çocukların bir toplumun gelecekteki gelişimi için önemi düşünüldüğünde, onlara ciddi bedensel veya zihinsel zararlar vermek “grubu tamamen veya kısmen yok etme” niyetinin bir başka göstergesi olarak yorumlanabilir.

İSRAİL'İN EYLEMLERİ VE ULUSLARARASI YARGI MEKANİZMALARI

Uluslararası silahlı çatışmalar hukuku kurallarının ihlali, belirtilen suçları oluşturmanın ötesinde bu suçları işlediği iddia edilen kişilerin, resmi pozisyonları ya

da görevlerine bakılmaksızın ulusal ya da uluslararası mahkemelerde yargılanmalarını da gerektirmektedir.

Geçmişte geçici statüde kurulmuş uluslararası ceza mahkemeleri örneklerinden sonra 1998’de imzalanıp 2002’de yürürlüğe giren antlaşma ile sürekli statüye sahip Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) kurulmuştur. Mahkeme belirtilen suçlar bağlamında resmi statüsüne bakılmaksızın yalnızca gerçek kişiler üzerinde yargı yetkisine sahiptir. Soruşturabileceği ve yargılayabileceği kişiler, taraf devletlerden birisinin vatandaşı olan ya da kendisine taraf olan bir devletin ülkesinde belirtilen suçlardan bir ya da birkaçını işlemiş olduğu iddia edilen kişiler olmalıdır. Söz konusu suçlardan bir ya da birkaçının işlenmiş olabileceği bir “durum” BMGK tarafından UCM savcısını havale edildiğinde de ilişkili olabilecek kişiler savcılıkça soruşturulup mahkemece yargılanabilecektir. Bir kişinin hakkında yargılama yapılmasını gerektirecek kadar delillere ulaşılsa dahi yargılama aşamasına geçilebilmesi için söz konusu kişinin Mahkemenin önüne şahsen çıkarılması gerekmektedir.

Filistin devleti 1 Ocak 2015’te UCM’den 13 Haziran 2014’ten itibaren herhangi bir zaman sınırlaması olmaksızın “işgal altındaki Filistin topraklarında işlenen suçlar da dahil olmak üzere” Filistin ülkesinde suç işleyenlerin soruşturulmasını ve yargılanmasını talep etmiştir. Filistin devleti aynı yılın Mayıs ayında Mahkeme kurucu antlaşmasına taraf bir devlet haline geldikten sonra savcı, incelemelerini taraf bir devletin ülkesine dair inceleme şeklinde yürütmeye başlamıştır. Savcı öncelikle I numaralı Ön Yargılama Dairesinden görüş sormuş, Daire 5 Şubat 2021’de verdiği kararda Mahkemenin yargı yetkisinin Doğu Kudüs, Batı Şeria ve Gazze de dahil olmak üzere Filistin’in işgal altındaki topraklarını da kapsadığına hükmetmiştir. Bu karar üzerine savcı 3 Mart 2021’de Filistin devletindeki duruma ilişkin soruşturmanın açıldığını duyurmuştur. Bu bağlamda Mahkemenin yargı yetkisi İsrail’in Gazze’ye 7 Ekim 2023’ten bu yana gerçekleştirdiği saldırıları da kapsamaktadır.

Gazze’deki saldırılar bağlamında elde edilen deliller üzerine savcı, 20 Mayıs 2024’te I numaralı Ön Yargılama Dairesine başvurarak İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu ve İsrail Savunma Bakanı Yoav Gallant hakkında yakalama kararı verilmesini talep etmiştir. Netanyahu ve Gallant’a “savaş suçu niteliğine sahip bir savaş yöntemi olarak sivillerin aç bırakılması”, “kasten büyük acıya veya vücut veya sağlığa ciddi zarar verilmesine veya savaş suçu olarak zalimce muameleye neden olunması”, “kasten öldürme veya savaş suçu olarak cinayet”, “savaş suçu olarak saldırıları kasıtlı olarak sivil nüfusa yönlendirmek” gibi suçlamalar yöneltilmiştir.

Savcı bunun da ötesine geçerek insanlığa karşı suç olarak aılıktan kaynaklanan ölümler de dahil olmak üzere, “imha ve/veya cinayet”, “insanlığa karşı suç olarak zulüm yapma”, “insanlığa karşı suç olarak kabul edilebilecek diğer insanlık dışı eylemler” gibi eylemlere de suçlamaları arasında yer vermiştir.

Uluslararası silahlı çatışmalar hukuku kurallarının ihlali, ilgili devletin hukuki sorumluluğuna da yol ačan eylemlerdir. Devletlerin hukuki sorumluluğu, yargı yetkisini tanıyan devletlere karşı UAD önünde başvuru konusu yapılabilir. Divanın bir mesele üzerinde yargı yetkisinin doğabilmesi için ise ilgili devletlerin Divanın yargı yetkisini o mesele için ya da genel olarak tanımış olmaları gerekmektedir. Divanın yargı yetkisinin zorunlu hale gelmesinin bir diğer yöntemi ise uyuşmazlığın taraflarının birlikte taraf oldukları bir uluslararası sözleşmenin, Divanın yargı yetkisini söz konusu sözleşmenin yorumu ve uygulanmasına dair uyuşmazlıklar bağlamında zorunlu kılmasıdır. 1948 Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi de bu sözleşmelerden bir tanesidir.

Güney Afrika Cumhuriyeti, İsrail'in de taraf olduğu Soykırım Sözleşmesi'nin 9. maddesine dayanarak, 7 Ekim 2023 ve sonrasında Gazze'de gerçekleşen eylemler bağlamında İsrail aleyhine 29 Aralık 2023'te UAD'ye başvurmuştur. şu ana kadar Nikaragua, Kolombiya, Libya, Meksika, Filistin, İspanya ve Türkiye davaya müdahil olma dilekçesini Divana sunmuştur.

Güney Afrika Cumhuriyeti Divandan, “İsrail'in Soykırım Sözleşmesi'nin kendisine yüklediği yükümlülükleri ihlal ettiği ve etmeye devam ettiği tespitinin yapılmasına”, “bu yükümlülüklerin ihlaline sebebiyet verebilecek tüm eylem ve tedbirleri derhal durdurmasına”, “bu yükümlülükleri ihlal edenlerin ulusal ya da uluslararası mahkemelerde yargılanmasının sağlanmasına”, “soykırım eylemlerine ilişkin delillerin toplanması ve saklanması sağlanmasına”, “Filistinli mağdurların zararlarının giderilmesinin sağlanmasına” ve “Soykırım Sözleşmesi'nin ihlalinin tekrarlanmaması için güvenceler ve garantiler sunulmasına” karar verilmesini talep etmiştir.

Divan şu ana kadar 26 Ocak 2024, 28 Mart 2024 ve 24 Mayıs 2024 tarihlerinde İsrail'in alması gereken önleyici tedbirleri içeren kararlar almıştır. Kararlarında Divan, sivillere saldırıların durdurulmasını, soykırımı yol açacak türden eylemlerin yapılmamasını, insani yardımların sivillere ulaşmasının engellenmemesini ve Refah'a yönelik askeri operasyonların derhal durdurulmasını emretmiştir. İsrail'in günümüze kadar bu kararlardan hiçbirisine uymadığı görülmektedir. Divan önündeki yargı süreci devam etmektedir.

UAD önünde devam eden ve İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları ile ilgili bir dava daha bulunmaktadır. Nikaragua, İsrail'in "Gazze'de gerçekleştirdiği soykırım eylemlerine" destek verdiği iddiası ile Almanya aleyhine 1 Mart 2024'te Divana başvurarak dava açmıştır.

Nikaragua başvurusunda Divandan Almanya'nın "Gazze Şeridi'ndekiler de dahil olmak üzere Filistin halkına karşı işlenen ve işlenmekte olan soykırımı önleme yükümlülüğünü yerine getirmekte başarısız olduğunu, ayrıca sözleşmeyi ihlal ederek soykırımın işlenmesine katkıda bulunduğunu", "uluslararası insancıl hukuk kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal ettiğini", "özellikle Gazze'de devam eden hukuka aykırı saldırı da dahil olmak üzere Filistin'de devam eden hukuka aykırı askeri işgalin sürdürülmesinde yardım veya destek sağlamak suretiyle genel uluslararası hukukun diğer emredici normlarına uyma yükümlülüğünü ihlal ettiğini" tespit etmesini talep etmiştir.

Nikaragua başvurusunda ayrıca Divandan, Almanya'nın özellikle soykırım suçunun işlenmesinde kullanılacak İsrail'e silah tedarikini durdurmasına ve UNRWA ile iş birliğini yeniden başlatmasına ilişkin tedbir kararları verilmesini de talep etmiştir. Ayrıca Nikaragua, Hollanda ve Kanada mahkemelerinin İsrail'e silah satışını engellemeye yönelik kararlarına da atıf yapmıştır. Yine ABD ile ortak silah programları olan Almanya'nın, ABD tarafından İsrail'e satış sözleşmesi yapılan F-15 ve F-35 savaş uçaklarına katkıları olup olmadığını da gündeme getirmiştir. Sonuç olarak Nikaragua, merkezi olarak Almanya aleyhine bir söylem ortaya koymuş olsa da diğer Batılı devletlerin İsrail'e yaptıkları silah satışını da kayda geçirmiş olmaktadır.

Berlin yönetimi 27 Ocak 2024'te yardım yapmayı askıya aldığını açıkladığı UNRWA ile iş birliğini 24 Nisan 2024'te yeniden başlatacağını duyurmuş ve yine Ekim 2023'te 200 milyon avro olan silah satışını Mart 2024 itibarıyla 1 milyon avroya kadar azalttığını, bu süreçte sağlanan silahların ise anti tank füzesi ve denizaltı gibi askeri ekipmanlardan oluştuğunu, devam eden çatışmalarla ilgili olmadığını beyan eden bir savunma yapmıştır. Nikaragua'nın Almanya'ya karşı açtığı dava da halen devam etmektedir.

7 EKİM ÖNCESİ İSRAİL'İN EYLEMLERİ VE ULUSLARARASI HUKUK

ULUSLARARASI HUKUKA GÖRE FİLİSTİN ÜLKESİ

1918 sonlarına doğru İngiliz işgaline uğrayarak fiilen Osmanlı devletinin yönetiminden çıkan Filistin bölgesi, 24 Temmuz 1922'de Milletler Cemiyeti tarafından İngiltere'nin vesayet (manda) yönetimi altına konulmuştur.¹ İkinci Dünya Savaşı sonrası BM Genel Kurulu 29 Kasım 1947'de Filistin mandasının akıbetine ilişkin “paylaşım planı” (*partition plan*) olarak bilinen 181 sayılı kararı kabul etmiştir.² İngiltere yönetimi altındaki Filistin toprakları üzerinde bir Arap ve bir Yahudi devleti ile Kudüs şehri için özel bir uluslararası statünün kurulmasını öngören, bağlayıcı olmayan, tavsiye niteliğindeki söz konusu karar, bir nevi işaret kabul edilerek 14 Mayıs 1948'de Filistin toprakları üzerinde İsrail devletinin kurulduğu ilan edilmiştir.³

Bu ilanı kabul etmeyen Arap devletleri (Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan ve Irak) 15 Mayıs 1948'de yeni kurulan İsrail'e savaş ilan etmişler; 24 Şubat 1949'da Mısır,⁴ 23 Mart 1949'da Lübnan⁵ ve 3 Nisan 1949'da Ürdün⁶ ile imzalanan ateşkes antlaşmaları ile silahlı

1 “Mandate for Palestine”, BM, C. 529, M. 314, (1922), VI, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-201057>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

2 Bkz. A/RES/181 (II), BM, 29 Kasım 1947, <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/038/88/pdf/nr003888.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

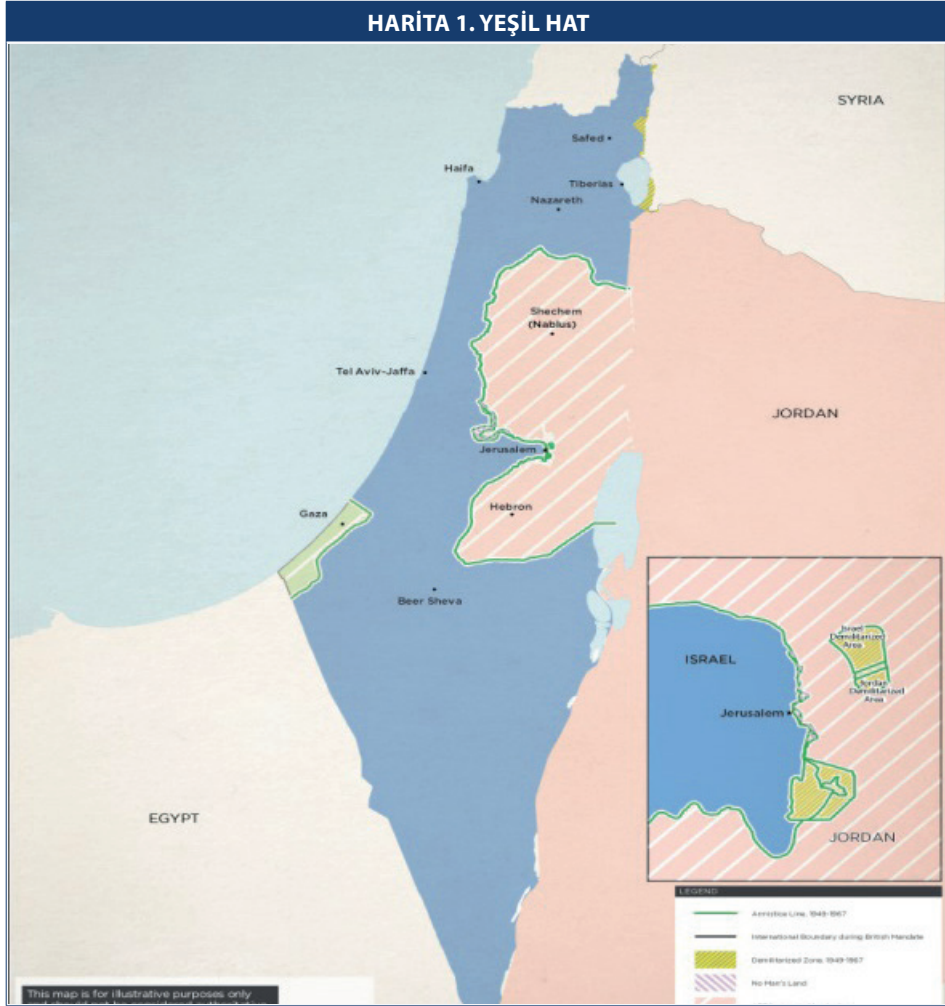
3 “The Declaration of Independence”, İsrail State Archives, <https://catalog.archives.gov.il/en/chapter/the-declaration-of-independence>, (Erişim tarihi: 24 Haziran 2024).

4 “Document Retrieval | Egyptian-Israeli General Armistice Agreement”, BM, <https://peacemaker.un.org/egypt-israel-generalarmistice49>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

5 “Document Retrieval | Egyptian-Israeli General Armistice Agreement”.

6 “Document Retrieval | Egyptian-Israeli General Armistice Agreement”.

çatışmalar sonlandırılmıştır.⁷ 14 Mayıs 1948'de İsrail devleti ilan edildiğinde Eretz Yisrael'den (Kenan bölgesinde bulunan ve sınırları kesin olarak belli olmayan bir coğrafi bölge) bahsedilmiş,⁸ ateşkes antlaşmaları ile Ürdün ve Mısır'a bırakılan bölgeleri göstermek için harita üzerinde yeşil renkte sınırlar çizilmiş ve böylelikle İsrail devletinin sınırı "Yeşil Hat" diye bilinecek çizgilerle karşılıklı olarak karar altına alınmıştır.⁹

Kaynak: "Armistice Lines (1949-1967)", Israeli Missions around the World, <https://embassies.gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Pages/1949-1967%20Armistice%20Lines.aspx>, (Erişim tarihi: 18 Temmuz 2024).

7 Irak ve Suudi Arabistan ateşkes antlaşması imzalamamış ancak çatışmalar fiilen sona erdirilmiştir.

8 "The Declaration of Independence".

9 Ateşkes antlaşmalarında bu sınırların nihai olduğuna ilişkin bir iddiayı engelleyecek bir madde de yer almıştır. Buna göre "Bu anlaşmanın hiçbir hükmü, Filistin sorununun nihai barışçıl çözümünde taraflardan herhangi birinin haklarına, iddialarına ve pozisyonlarına hiçbir şekilde hanel getirmeyecektir". Yine de Mısır ile İsrail arasında 1979'da imzalanan barış antlaşmasında "Gazze'nin statüsünün ayrı tutulması" hükmü yer alırken Ürdün ile 1994'te imzalanan barış antlaşmasında "1967'de İsrail askeri kontrolüne geçen bölgelerin statüsüne zarar verilmeksizin" bir antlaşma yapıldığı tespit edilmiştir. Her iki barış antlaşmasının ortak yorumlanmasından İsrail devletine ait olduğu kabul edilen sınırların ateşkes antlaşmalarında tespit edilen Yeşil Hat'tan daha fazla olamayacağını hüküm altına alındığı ve İsrail tarafından kabul edildiği değerlendirilebilir.

İsrail, paylaşım planına göre öngörülen yüzde 56 toprak oranını savaş sonrasında yüzde 78'e çıkarmış, Batı Şeria, Gazze ve Kudüs'ü işgal etmiş ve daha sonra yapılan ateşkes antlaşması ile Gazze'yi Mısır'ın kontrolüne bırakmıştır. Paylaşım planında özel bir uluslararası rejim kurulması öngörülen Kudüs şehri 1948 Arap-İsrail Savaşı sonrasında Yeşil Hat ile ikiye bölünmüş, hattın batısında İsrail kontrolü sağlarken doğusunda kalan alanlar ile tarihi eski şehir ise Ürdün'ün kontrolüne bırakılmıştır.

1967'de gerçekleşen Altı Gün Savaşı'na kadar Yeşil Hat ile sınırları belirlenmiş bir İsrail devleti, geri kalan eski Filistin mandası topraklarında da diğer Arap devletlerinin kontrolünde bir Arap halkı varlığını devam ettirmiştir. 1967'de ise İsrail güçleri tüm Filistin topraklarını işgal etmiş, 4 Mayıs 1994'te Kahire'de imzalanan Gazze-Eriha Antlaşması¹⁰ ve 28 Eylül 1995'te Washington'da imzalanan İsrail-Filistin Kurtuluş Örgütü Geçici Barış Antlaşması'na¹¹ kadar İsrail tüm Filistin topraklarında işgal ve ilhak politikalarını sürdürmüş ve bu antlaşmalara rağmen halen tüm Filistin topraklarında askeri varlığını devam ettirmektedir.

Sınırları belirli Filistin vesayet yönetimi topraklarında, paylaşım planından hareketle meşruiyet iddia eden İsrail devleti, baştan itibaren tüm vesayet topraklarına yönelik sınır belirsizliği politikası yürütmüş olup İsrail'in sınırlarını dolayısıyla da Filistinli Arapların sahip olduğu toprakların sınırını BMGK'nin 242 sayılı kararı¹² belirlemiştir. Kararda savaş ile toprak kazanımının kabul edilemez olduğu belirtilmiş ve İsrail'in Altı Gün Savaşları ile işgal ettiği topraklardan çekilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Yani BMGK, İsrail'den 1949 Ateşkes Antlaşmaları ile çizilen Yeşil Hat'tın gerisine çekilmesini istemiş, dolaylı olarak da İsrail devletinin sınırları olarak bu hattın kabul edildiğini ifade etmiştir.

BMGK 1 Mart 1980 tarihli ve 465 sayılı karar ile 30 Haziran 1980 tarihli ve 476 sayılı kararında bu kez Kudüs dahil Arap topraklarında devam eden işgalin sona erdirilmesi çağrısında bulunmuş, İsrail'in 242 sayılı karara ilişkin BMGK'nin işgalin sonlandırılması çağrısının yalnızca Filistin mandası dışındaki Mısır, Ürdün ve Suriye topraklarını kastettiği iddiasını böylece bertaraf etmiştir. BMGK'nin Filistin mandasında İsrail dışında kurulması gereken Arap devletine ait toprakların (1967

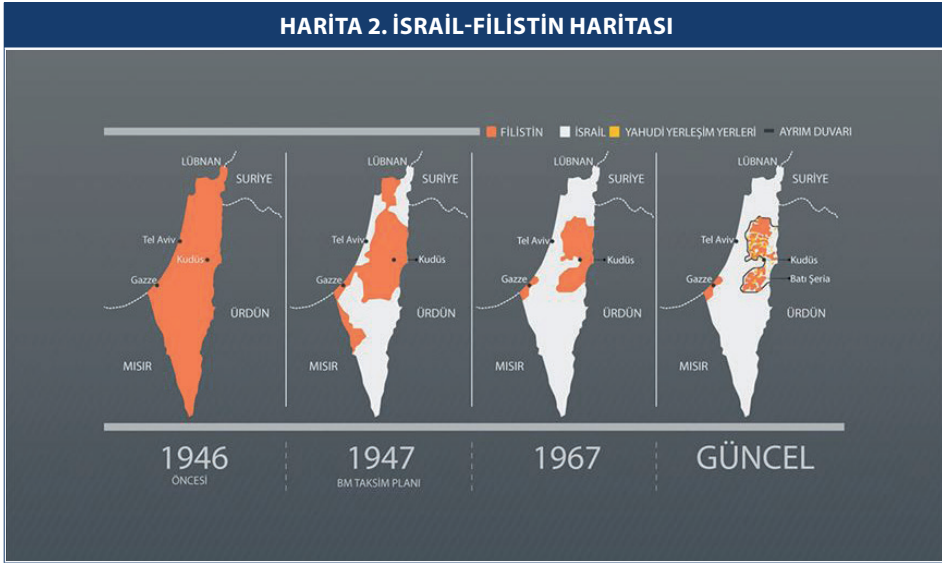
10 "Document Retrieval Agreement on the Gaza Strip and the Jericho Area (Cairo Agreement)", BM, <https://peacemaker.un.org/israelopt-cairoagreement94>, (Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024).

11 "Document Retrieval |Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip (Oslo II)", BM, <https://peacemaker.un.org/israelopt-osloII95>, (Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024).

12 "Resolution 242", S/RES/242, 22 Kasım 1967.

savaşı öncesindeki sınırlar yani Yeşil Hat kastedilmekte) İsrail tarafından işgal edildiği tespitinde istikrarlı bir duruş sergilediği görülmektedir.

Yakın tarihlere baktığımızda ise aynı bakışın BMGK tarafından korunduğu anlaşılmaktadır. Örneğin 23 Aralık 2016 tarihli ve 2334 sayılı kararında BMGK 1967'den beri işgal altındaki "Doğu Kudüs dahil işgal altındaki Filistin toprakları" vurgusunu yapmaktan çekinmemiş hatta 4 Haziran 1967'deki sınırlarda herhangi bir değişikliği kabul etmeyeceğinin altını çizmiştir. Dolayısıyla 242 sayılı karar daha sonrasında kurulacak Filistin devletinin sınırlarını belirleyen BMGK kararı olarak sürekli atıf almış ve Filistin devletini tanıyan devletler de Filistin toprakları olarak Yeşil Hat'ı esas almıştır. Paylaşım planındaki sınırlar ise ne Filistin devleti ne de diğer devletler tarafından telaffuz edilmektedir.

Kaynak: Gülsüm İncekaya, "Uzmanlara Göre İsrail, 1967 Sınırlarına Dönerse Normalleşme Mümkün Olur", Anadolu Ajansı, 19 Ekim 2020.

Filistin devleti topraklarının tespitine ilişkin en önemli uluslararası metinlerden biri de 9 Temmuz 2004 tarihli UAD'nin verdiği danışma görüşüdür.¹³ Divan bu görüşünde, İsrail'in ısrarla vurguladığı "tartışmalı bölgeler" ya da "başka devletler tarafından yönetilen bölgeler" kavramları yerine "işgal edilmiş topraklar" ifadesini kullanmış ve bu toprakların Batı Şeria, Gazze ve Doğu Kudüs'ten oluşunun altını çizmiştir.¹⁴ 19 Temmuz 2024'teki "Doğu Kudüs dahil İşgal Altındaki

¹³ "Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory", UAD, <https://www.icj-cij.org/case/131>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

¹⁴ "Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory", par. 78.

Filistin Topraklarında Artan İsrail'in Eylem ve Politikalarının Hukuki Sonuçları” başlıklı danışma görüşünde ise İsrail'in 1967'den beri “uzayan işgal” politikasını tespit ederek mümkün olan en hızlı şekilde işgale son vermesi çağrısında bulunmuş, Filistin topraklarının Gazze, Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ten oluştuğunu bir kez daha belirtmiştir.¹⁵

BM Genel Kurulu paylaşım planından bugüne Filistin hakkında onlarca karar kabul etmiş ve bu kararların tümünde işgal altındaki topraklara özel vurgu yapmıştır. Son olarak Filistin'in BM'ye tam üye olmasını destekleyen kararında da “Doğu Kudüs dahil işgal altındaki Filistin toprakları” kavramını kullanmayı sürdürmüştür.¹⁶

Nispeten çok daha yakın zamanda 1 Ocak 2015'te Filistin devleti, UCM'nin “işgal altındaki Filistin topraklarında işlenen suçlar da dahil olmak üzere” yargı yetkisini kabul eden bir beyan sunmuştur. I nolu Ön Yargılama Dairesi 5 Şubat 2021'deki kararıyla yargı yetkisinin Doğu Kudüs, Gazze ve Batı Şeria dahil Filistin'in işgal altındaki topraklarını da kapsadığına karar vererek İsrail'in işgal altında tuttuğu yerlerin de Filistin'in ülkesinin parçaları olduğunu belirtmiştir.¹⁷

Sonuç olarak Büyük Britanya tarafından Eylül 1918'den Mayıs 1948'e kadar manda idaresi altında tutulan Filistin topraklarında Yahudiler tarafından İsrail adıyla bir devlet kurulmuş ve bu devletin sınırları dışında kalan bölgelerde de bir Arap devletinin kurulması öngörülmüş ancak Filistin devletine kalan toprak parçaları İsrail tarafından aşamalı bir şekilde işgal altına alınmıştır.

ULUSLARARASI HUKUKA GÖRE FİLİSTİN'İN DEVLET STATÜSÜ

1948-1949 Arap-İsrail Savaşı sonrasında İsrail dışında kalan Filistin topraklarında yönetimi Ürdün ve Mısır üstlenmiş, 1967 Altı Gün Savaşı sonrasında ise bu topraklar İsrail işgaline girmiştir. 2 Haziran 1964'te Arap devletlerin destekleri ile kurulan Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) 1974'te Filistinli Arapların tek meşru temsilcisi olarak kabul edilmiş, 1968'te FKÖ başkanlığına gelen Yaser Arafat 13 Kasım 1974'te BM Genel Kuruluna davet edilmiş ve Filistinli Arapla-

15 “Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem”, UAD, 19 Temmuz 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-adv-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

16 “A/RES/ES-10/23”, BM, 10 Mayıs 2024, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/134/46/pdf/n2413446.pdf>, (Erişim tarihi: 2 Temmuz 2024).

17 “Decision on the ‘Prosecution Request Pursuant to Article 19(3) for a Ruling on the Court’s Territorial Jurisdiction in Palestine”, UCM, 5 Şubat 2021, <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/18-143>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

rın temsilcisi olarak FKÖ'nün BM Genel Kurulu oturumlarına gözlemci olarak katılması sağlanmıştır.¹⁸

1 Ağustos 1988'de Ürdün'ün Batı Şeria ile tüm idari ve hukuki bağlarını kopardığı ve bölgenin temsilcisinin FKÖ olduğunu açıklamasının ardından 15 Kasım 1988'de bağımsız Filistin devletinin kurulduğu ilan edilmiştir.¹⁹ 13 Eylül 1993'te imzalanan Oslo İlkeler Bildirgesi (Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements) ile İsrail tarafından Gazze ve Batı Şeria'da Filistinlilerin kendi yönetimini kurabilecekleri kabul edilmiştir. Bunun üzerine 4 Mayıs 1994'te Filistin ulusal yönetimi kurulmuş, Batı Şeria'nın bazı bölgelerinin yönetimini üstlenmiş ve 2005'te İsrail'in Gazze'den çekilmesi sonrasında ise kontrol alanını daha da genişletmiştir. 1996'da devlet başkanı seçilen Yaser Arafat'ın 2004'te vefat etmesinin ardından Mahmud Abbas 9 Ocak 2005'te yeni devlet başkanı olarak seçilmiş ve o tarihten bu yana yeni bir seçim yapılmadığı için görevde kalmıştır.

Filistin, İslam İşbirliği Teşkilatı'na (İİT) teşkilatın başlangıcı kabul edilen 1969'dan beri üye olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Arap Birliği ve Bağlantısızlar Hareketi'nin de 1976'dan beri üyesidir. Yine Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı'nın (CICA) da üyesidir.

Filistin, üye olabilme ön koşulunun “devlet” olmak olduğu UNESCO'ya 31 Ekim 2011'de üye olarak kabul edilmiştir. Özellikle bu üyelik sonrasında ABD ve İsrail'in UNESCO üyeliğinden ayrıldıkları görülmüştür. 29 Kasım 2012'de BM Genel Kurulu 1967'den beri işgal edilmiş Filistin topraklarında Filistin halkının bir Filistin devletinde kendi kaderini tayin etme ve bağımsızlık hakkına sahip olduğunu vurguladıktan sonra FKÖ'nün Filistin halkının temsilcisi olarak sahip olduğu kazanımlarına hanel gelmeksizin Filistin'e BM'ye üye olmayan “daimi gözlemci devlet” statüsü verilmesine karar vermiştir.²⁰

Özellikle bu karar sonrasında Filistin devleti birçok uluslararası sözleşmeye taraf olmaya başlamıştır. Örneğin 1948 tarihli “Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme” ve 1966 tarihli “Her Türlü İrsal Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”ne 2 Nisan 2014'te katılan Filistin devleti UCM'yi ku-

18 “Palestine Question/Arafat Statement – GA Debate – Verbatim Record”, BM, 13 Kasım 1974, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-187769>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

19 “Declaration of State of Palestine – Palestine National Council”, BM, 18 Kasım 1988, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-178680>, (Erişim tarihi: 12 Temmuz 2024).

20 “A/RES/67/19”, BM, 4 Aralık 2012, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n12/479/74/pdf/n1247974.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

ran Roma Statüsü'ne de 13 Haziran 2014'ten itibaren geçerli olmak üzere 1 Nisan 2015 itibarıyla taraf olmuştur.

Filistin, BM'ye tam üye olarak kabul edilmesi için 2011'de başvuru yapmış ancak BMGK'den yeterli desteği alamamıştır. 2 Nisan 2024'te tam üyelik başvurusunun yeniden değerlendirilmesine ilişkin yaptığı başvuru ise BMGK'de ABD'nin vetosu sebebiyle kabul görmemiş,²¹ bunun üzerine Genel Kurul, Filistin'in BM'ye tam üye olmasını destekleyen bir karar kabul etmiş²² ve bu kararında Filistin devletinin BM'nin tüm çalışmalarına katılabilmesini uygun görmüştür.

Her ne kadar Filistin devletinin BM'ye tam üye olmasına ilişkin bir karar kabul edilemese de Filistin devletinin var olmasına ilişkin BMGK'nin istikrarlı bir duruşu bulunmaktadır. BMGK 12 Mart 2002'deki 1397 sayılı kararı ile sınırları belli iki devletli çözüme ilişkin hedefini ortaya koymuştur. 19 Kasım 2003'te 1515 sayılı kararıyla da bu hedefini teyit etmiştir. Bu hedefe yönelik yaklaşımlarını 16 Aralık 2008'deki 1850 sayılı ve 23 Aralık 2016'daki 2334 sayılı kararlarında sürdürmüştür. Son olarak ateşkes planını onaylayan 10 Haziran 2024'teki 2735 sayılı kararında da birlikte var olacak iki demokratik devlet hedefine bağlılığını ifade etmiştir.²³ Haziran 2024 itibarıyla BM'ye üye alan 193 devletten 147'si Filistin'i devlet olarak tanımaktadır.²⁴

İSRAİL'İN FİLİSTİN ÜLKESİNDEKİ FAALİYETLERİNE DAİR YARGISAL GÖRÜŞLER

14 Mayıs 1948'de kurulmasını müteakip İsrail, Filistin topraklarına yönelik ilhak, işgal, kolonileştirme ve abluka uygulamaları takip etmiş ve etmeye devam etmektedir. Daha önce de ifade edildiği üzere eski Filistin vesayet yönetimi altındaki toprakların tümünde örtülü hak iddia eden İsrail, bir yandan yeni yerleşim yerleri kurarak alan genişletirken diğer yandan yerleşik Arap halkını bölgeden uzaklaştıracak politikalar izlemeye devam etmiştir.

İşgal altındaki Filistin topraklarında Yahudi yerleşimlerinin kurulması Soğuk Savaş sonrasında hız kazanmıştır. Tel Aviv bu koloni oluşturma politikası ile

21 "Security Council Fails to Recommend Full United Nations Membership for State of Palestine, Owing to Veto Cast by United States", BM, 18 Nisan 2024, <https://press.un.org/en/2024/sc15670.doc.htm>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

22 "A/RES/ES-10/23".

23 "S/RES/2735", BM, 10 Haziran 2024, <https://digitallibrary.un.org/record/4051310?ln=en&v=pdf>, (Erişim tarihi: 8 Temmuz 2024).

24 Beyza Binnur Donmez, "FACTBOX - Which European Countries Poised to Recognize Palestinian State?", Anadolu Ajansı, 23 Mayıs 2024. Son olarak 22 Haziran 2024'te Ermenistan da Filistin'i tanıma kararı almıştır. Bkz. Elena Teslova, "Armenia Recognizes State of Palestine", Anadolu Ajansı, 21 Haziran 2024.

bir yandan işgal altındaki topraklarda askeri varlığına gerekçe oluştururken diğer yandan Filistin topraklarında dağınık ve parçalı yapı oluşturarak Filistin devletin oluşumunu zorlaştırmaktadır. Bu politikalara yönelik UAD'de görülen iki dosyada da karar verilmiş ve açıklama yapılmıştır.

UAD'nin 2004 Danışma Görüşü

İsrail Haziran 2002'de hem kendi topraklarını hem de işgal ettiği Filistin topraklarındaki Yahudi yerleşim yerlerini koruma altına almak üzere yer yer Yeşil Hat'ın doğusuna geçecek şekilde bir güvenlik hattı, dikenli teller ve çelik teller, bazı yerlerde de çukur, güvenlik yolu, 7 metrelik beton duvarlar, gözetleme kuleleri, kameralar ve elektronik algılayıcılar kullanarak "duvar" oluşturmaya başlamıştır.

Bu duvarın inşası İsrail tarafından güvenlik gerekçeleriyle açıklanmaya çalışılsa da duvarın tamamlanması halinde toplam uzunluğunun 650 kilometreyi bulacağı ve Batı Şeria'nın yarısının İsrail'in fiili kontrolüne geçeceği belirtilmiştir. Filistin yönetimine göre duvarın inşası toprak ilhakına yönelik bir eylem olup ülkesel egemenlik ve bunun sonucunda da Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkını engellemeyi amaçlamaktadır.²⁵

UAD 1977'den beri İsrail'in izlediği kolonileştirme politikasının Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 49/6. maddesine aykırı olduğunu,²⁶ BMGK'nin kararlarının (S/RES/446, 22 Mart 1979; S/RES/452, 20 Temmuz 1979; S/RES/465, 1 Mart 1980) ve Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin ciddi ihlali olarak uluslararası hukuka aykırı olduğunu tespit etmiştir. Divana göre duvar inşası 1907 tarihli Lahey düzenlemelerinin 46 ve 52. maddeleri ile Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 53. maddesine aykırı şekilde gayrimenkullerin yıkılmasına veya bunlara el koyulmasına yol açmıştır.

Ayrıca İsrail'in bu politikası Filistinlilerin seyahat özgürlüğüne esaslı kısıtlamalar getirilmesine de neden olmuştur. Bunların yanında duvar inşası sırasında tarım alanları ve ağaçların tahribinin yanında Filistin'in en verimli arazileri ve önemli su kaynaklarının duvarın İsrail tarafında kalması gibi etkenler sonucunda zirai üretimde de ciddi azalmalar olmuştur. Sağlık ve eğitim hizmetleri ve ana su kaynaklarına erişim konularında bu bölgelerdeki halkın artan zorluklarla karşılaşması sonucunun doğduğu belirtilmiştir. Ticaretin olumsuz etkilenmesi ve bir

²⁵ "A/RES/ES-10/14", BM, 12 Aralık 2003, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n03/646/93/pdf/n0364693.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Temmuz 2024).

²⁶ "İşgalci güç, kendi sivil nüfusunun bir kısmını işgal ettiği topraklara sınır dışı etmeyecek veya transfer etmeyecektir." (madde 49[6])

önceki paragrafta belirtilen zorluklar sonucunda duvarın inşasına paralel olarak artan sayıda Filistinlinin belli bölgeleri terk etmeye zorlanması, kapalı bölgede ve anklavlarda kalan Filistinlilerin (yaklaşık 500 bin kişi) göç etmesine sebebiyet vererek nüfus yapısının değişmesine neden olabileceği de vurgulanmıştır.²⁷

Sonuç olarak Divan, duvar inşasının, Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkını kullanmasını engelleyeceğini tespit etmiştir. Ayrıca bütün devletlerin duvarın inşasından doğan hukuk dışı durumu tanımama, bu durumun devamına yardım etmeme ve Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını kullanmasını engelleyen her tür ihlalin sona ermesini sağlama yükümlülüğünün bulunduğu belirtilmiştir.

UAD'nin 2024 Danışma Görüşü

BM Genel Kurulunun 30 Aralık 2022'de 77/247 sayılı kararı çerçevesinde "İsrail'in Doğu Kudüs dahil İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki Politika ve Uygulamalarından Kaynaklanan Hukuki Sonuçlar" başlığıyla 19 Ocak 2023'te UAD'ye şu soruları içeren bir danışma görüşü talebi iletilmiştir:

a) 1967'den bu yana devam eden Filistin topraklarının işgali, yerleşim yerleri kurulması ve toprak ilhaki ile Kutsal Şehir Kudüs'ün statüsünü, yapısını ve demografik oluşumunu bozan ve ayrımcı mevzuat ve önlemler kabul eden İsrail'in Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkını sürekli olarak ihlal etmesinin hukuki sonuçları nelerdir?

(b) İsrail'in bu politika ve uygulamaları işgalin hukuki statüsünü nasıl etkiler ve bu statünün tüm devletler ve Birleşmiş Milletler açısından ortaya çıkardığı hukuki sonuçlar nelerdir?²⁸

Bu sorular İsrail'in devam eden eylemlerinin ve ihlal edilen uluslararası hukuk normlarının hatırlatılması sonrasında yöneltilen sorulardır. 77/247 sayılı kararda Genel Kurul, işgalci güç İsrail'in işgal ettiği topraklarda insancıl hukuk normlarına aykırı eylemlerde bulunduğu, Filistin halkına ve tutuklulara yönelik insan haklarına aykırı tedbirler aldığı, uluslararası hukuka aykırı duvar inşası ve yeni yerleşim yerleri oluşturarak işgal ettiği topraklarda demografik yapıyı değiştirdiği, BM organ ve kuruluşlarının kararlarına aykırı davrandığı tespitlerine yer vermiştir. Ayrıca diğer devletler ile BM organ ve uzman kuru-

27 "Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory", UAD, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf>, (Erişim tarihi: 9 Temmuz 2024).

28 "Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem", UAD, 19 Temmuz 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20230117-REQ-01-00-EN.pdf>, (Erişim tarihi: 9 Temmuz 2024).

luşlarına Filistin halkıyla dayanışma ve yardıma devam etmesi yönünde uyarıda da bulunmuştur.²⁹

19 Ocak 2023'ten sonra aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 50 devlet ve 3 uluslararası örgüt yönetilen bu sorulara ilişkin yazılı görüşlerini paylaşmıştır.³⁰ Şubat 2024 itibarıyla kamuya açık duruşmalar gerçekleştirilmiştir. 2004 tarihli duvar danışma görüşü dikkate alındığında ve yine 7 Ekim 2023 sonrasında gerçekleştirilen eylemler düşünüldüğünde UAD'nin BM Genel Kurulunun yaklaşımını tasdik edeceği, 1949 ateşkes antlaşmaları ile çizilen sınırlarda bir Filistin devletinin mevcut olduğu, işgalci güç İsrail'in ilhak, işgal, kolonileştirme ve abluka politikalarının uluslararası hukuk, uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukukuna aykırı olduğu tespitlerinde bulunacağı beklenmiştir. Yine Divana yöneltilen ikinci soruya cevaben tüm devletleri Filistin devletini tanımaya ve işgalci güç İsrail'e karşı yaptırım uygulamaya davet edeceği de beklenmiştir.

UAD yaklaşık bir buçuk yıl süren inceleme ve değerlendirmeleri neticesinde görüşünü 19 Temmuz 2024'te açıklamış ve bu danışma görüşünde bazı önemli hukuki tespitlerini ortaya koymuştur.³¹ Divanın tespitlerinden ilki İsrail'in 1967'de işgal ettiği ve bir kısmından da çekilmediği topraklarının Filistin devleti ülkesi olduğu, İsrail'in bu topraklar üzerinde işgalci durumunda bulunduğu, işgalin çok uzun süredir devam ettiği ve İsrail'in bu topraklarda kontrolünü sürdürmesinin yasa dışı olduğudur.

Bu bağlamda vurgulanan iki husus daha bulunmaktadır. İlki bu yasa dışı işgale derhal son verilmesi gerektiğidir. Divan bu işgale son verme gereğinin yerine getirilmesi için BM'nin ve bu bağlamda özellikle de BMGK'nin gereken çalışmaları yapmaları ve kararları almaları hususlarını belirtmiştir. İkincisi de işgalin bu derece uzun süredir devam etmesinin bu toprakların Filistin toprağı olduğu gerçeğini değiştirmeyeceği ve burada farklı bir statü kurulmasına imkan veremeyeceğidir. Böylelikle BM'nin bu topraklara daima Filistin ülkesi olarak muamele göstermesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

29 "A/RES/77/247", BM, 30 Aralık 2022, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n23/004/68/pdf/n2300468.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

30 "Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem", UAD, 30 Aralık 2022, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20230117-REQ-01-00-EN.pdf>, (Erişim tarihi: 9 Temmuz 2024).

31 "Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem", UAD, 19 Temmuz 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-adv-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

Danışma görüşünde belirtilen bir başka husus ise İsrail'in işgali devam ettirirken tüm yeni yerleşim faaliyetlerini derhal durdurması gerektiği gibi daha önceden izin vermiş olduğu tüm yerleşimcileri tahliye etme yükümlülüğü altında bulunduğudır. Bahsedilen bu yükümlülükle ilişkili olarak BM de dahil olmak üzere uluslararası kuruluşların, İsrail devletinin işgal altında tuttuğu Filistin topraklarındaki hukuka aykırı varlığından kaynaklanan durumu yasal olarak tanımama yükümlülüğü altında olduklarını vurgulamıştır.

Bu bağlamda bütün devletlerin İsrail'in işgal ettiği Filistin topraklarındaki hukuka aykırı varlığından kaynaklanan durumu yasal olarak tanımama ve İsrail işgalinin devam etmesiyle oluşturulan durumun sürdürülmesine yardım veya destek sağlamama yükümlülükleri altında oldukları da tespit edilmiştir.

UAD'nin görüşünde İsrail devletinin, işgal ettiği Filistin topraklarındaki ilgili tüm gerçek veya tüzel kişilere verdiği zararları tazmin etme yükümlülüğünün olduğu da belirtilmiştir. Her ne kadar bu danışma görüşü devletler için tavsiye niteliğinde olsa da devletler BM organlarını işleten esas unsurlar olduklarından, BM vasıtası ile devletlerin tavırlarını da etkileyeceği söylenebilir. Danışma görüşünün bağımsız ve tarafsız bir yargı organının görüşü olduğundan da hareket edildiğinde devletler üzerinde de etkili olması gerektiği açıktır.

Danışma görüşünde belirtilen ve altı çizilmesi gereken önemli bir husus da UAD'nin Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkına yaptığı vurgudur. Divan, İsrail'in onlarca yıllık politika ve uygulamalarının bir sonucu olarak Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkından uzun bir süre boyunca mahrum bırakıldığını, bu politika ve uygulamaların daha da uzatılmasının Filistin halkının bu temel hakkına zarar vermeye devam edeceğini vurgulamıştır.

Bu kısımda özetlenen UAD'nin bu önemli danışma görüşü İsrail'in işgalci bir devlet olduğunu, Filistin ülkesinin önemli bir kısmını ve Doğu Kudüs'ü işgal altında tuttuğunu vurgulaması açısından önem arz etmektedir.³² Ayrıca İsrail'in uzun yıllardır sürdürdüğü işgal rejimi esnasında birçok uluslararası hukuk kuralını ihlal etmekte olduğunu, bu ihlallerin Filistin halkına birçok açıdan zarar verdiğini ve bu ihlallerin durdurulması için uluslararası toplumun sorumluluklarının bulunduğunu hukuken tespit etmesi açısından da ayrı bir öneme sahiptir.

UAD'nin danışma görüşündeki en önemli hususlardan biri de Filistin devleti topraklarında gerçekleştirilen her türlü yabancı eylemi uluslararası hukuka

32 Marko Milanovic, "The Occupation of Gaza in the ICJ Palestine Advisory Opinion", EJIL: Talk!, 23 Temmuz 2024, <https://www.ejiltalk.org/the-occupation-of-gaza-in-the-icj-palestine-advisory-opinion/>, (Erişim tarihi: 4 Temmuz 2024).

aykırı eylem olarak nitelendirilmesidir. Dolayısıyla bu topraklarda gerçekleştirilecek ilhak, işgal, kolonileştirme ve abluka altına alma gibi eylemlere karşı Filistin devleti ve Filistin halkının direnme hakkı sadece kendi kaderini tayin etme hakkından bir meşruiyet bulmaz ayrıca meşru müdafaa hakkını kapsayacak bir zemine de sahiptir.³³

Sonuç olarak 7 Ekim 2023 olaylarının gölgesinde karara varılan danışma görüşü ile UAD bir kez daha Filistin ülkesinin sınırlarını tespit etmiş, Filistinlilerin kendi kaderini tayin etme hakkının altını çizmiş, İsrail'i işgalci güç olarak nitelendirerek derhal bu işgale son vermesi gerektiğini vurgulamış ve uzayan işgal nedeniyle ortaya çıkan tüm zararlardan da sorumlu olduğunu belirtmiştir. Diğer devletler bakımından ise uluslararası hukuka aykırı İsrail eylemlerini tanımama ve destek olmama bilakis hukukun gerçekleşmesine yardımcı olma yükümlülükleri hatırlatılmıştır.

---

33 Marko Milanovic, "Does Israel Have the Right to Defend Itself?", EJIL: Talk!, 14 Kasım 2023, <https://www.ejiltalk.org/does-israel-have-the-right-to-defend-itself/>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

7 EKİM VE SONRASI İSRAİL'İN EYLEMLERİNİN *JUS AD BELLUM* BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Uluslararası hukuk, devletler arası ilişkilerde silahlı kuvvet kullanılmasının meşru şartlarını belirleyen kurallar içermektedir. “Savaş öncesi hukuk” (*jus ad bellum*) olarak da adlandırılan bu kurallar bütünü, devletlerin silahlı güce başvurma yasağını ve meşru bir temelde hangi durumlarda silahlı güce başvurabileceklerini düzenlemektedir.

SİLAHLI GÜCE BAŞVURMAYA DAİR KURALLAR

Savaşın devletler arasındaki ilişkilerde ancak haklı bir nedene dayanılarak başvurulacak bir yöntem olduğu anlayışı uzun bir geçmişe sahiptir.³⁴ Ancak bu anlayışın hukuki bir çerçeve kazanması ve küresel hukuki düzenin bir parçası haline gelmesi nispeten yeni bir olgudur.

1919’da kabul edilen Milletler Cemiyetinin kurucu antlaşması ilk kez devletlerin birbirlerine karşı silahlı kuvvet kullanmalarına sınırlamalar getiren yazılı düzenlemeler ihdas etmiştir.³⁵ BM’nin kurucu antlaşması ise bu bağlamda daha ileri giderek devletler arasında kuvvet kullanmayı tümünden yasaklamış³⁶ ve yalnızca iki durumda silahlı güç kullanımının meşru kabul edileceğini öngörmüştür. Söz konusu yasağa ilişkin olarak BM Antlaşması’nın 2. maddesinin 4. paragrafı şu hükmü içermektedir:

34 Görüşlerin analizi için bkz. Yoram Dinstein, *War, Aggression and Self Defence*, (Cambridge University Press, Cambridge: 2012), s. 63-65.

35 Bkz. Madde 10, 11, 12, 16.

36 Bkz. Madde 2(4).

Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı, gerek Birleşmiş Milletler'in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidinde ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar.

Uluslararası hukukta kuvvet kullanma yasağını ifade eden söz konusu hükmün aynı zamanda yapılageliş hukuku kuralı haline geldiği bir diğer ifadeyle BM üyesi olsun ya da olmasın bütün devletleri bağladığı kabul edilmiştir.³⁷ Hatta bu yasağın uluslararası hukukun buyruk kuralları (*jus cogens*) arasında yer aldığı yani aksine bir antlaşma dahi yapılamayacak bir yasak olduğu da ifade edilmektedir.³⁸ Böylelikle genel olarak silahlı güce ve hatta silahlı güç tehdidinde başvurmak (*threat or use of force*) yasaklanırken³⁹ silahlı güce başvurulacak durumlar istisnai durumlar olarak düzenlenmiştir. Bu istisnalardan ilki BMGK'nin saldırgan bir devlet ya da devletlere karşı VII. Bölüm çerçevesinde 42. maddede öngörülen askeri tedbirlerin diğer devletlerce uygulanabilmesine imkan veren yetkilendirici bir karar alması ve ikincisi de 51. maddede düzenlenen meşru müdafaa hakkının kullanılması durumlarıdır.

BMGK Kararı

BMGK'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için bir başka deyişle barışı tehdit eden ya da bozan saldırgan devlete ya da devletlere karşı silahlı kuvvet kullanılmasına izin veren bir karar alması durumu silahlı kuvvet kullanma yasağının ilk istisnasını oluşturmaktadır. "Uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması"nın gerektiği durumların belirlenmesi yetkisinin BMGK'ye bırakıldığı kabul edilmektedir.⁴⁰

BMGK, uluslararası barış ve güvenliği sürdürmek ya da tekrar tesis etmek için 42. maddede⁴¹ belirtilen gerekli olabilecek hava, deniz ve kara kuvvetlerinin kulla-

37 24 Ekim 1970'te BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen "BM Antlaşmasına Uygun Olarak Devletler Arasında Dostça İlişkilere ve İşbirliğine İlişkin Uluslararası Hukuk Prensipleri Üzerine Deklarasyon" öncelikle BM Antlaşması'nın 2(4). hükmüne aykırı bir tavrın sadece BM Antlaşması'nı değil aynı zamanda uluslararası hukuku ihlal ettiğini belirtilerek bu hükmün aynı zamanda yapılageliş kuralı değeri kazandığını ilan etmiştir.

38 Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), ICJ Reports, 1986, s. 14, par. 188-190.

39 Örneğin 1970 BM Genel Kurulu Deklarasyonu'nda "Devletlerin tehdit ya da kuvvet kullanmama yükümlülüğü vardır" gibi bir ifadeden ziyade "tehdit veya kuvvet kullanmaktan kaçınma yükümlülüğü" (the duty to refrain... from the threat or use of force) ifadesi kullanılmaktadır.

40 Bkz. BM Antlaşması, madde 39. UCM'nin yargı yetkisindeki "saldırı suçu" (*crime of aggression*) kavramının tanımı ayrı bir konuyu oluşturmaktadır.

41 Madde hükmü şu şekildedir: "Güvenlik Konseyi, 41. maddede öngörülen önlemlerin yetersiz kalacağı ya da kaldığı kanısına varırsa, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için hava, deniz ya da kara kuvvetleri aracılığıyla, gerekli saydığı her türlü girişimde bulunabilir. Bu girişimler gösterileri, ablukaya ve BM üyelerinin hava, deniz ya da kara kuvvetlerince yapılacak başka operasyonları içerebilir."

nılmasına karar vermesi durumunda söz konusu karar çerçevesinde tehditkar ya da saldırgan devlete karşı silahlı kuvvet kullanılması meşru hale gelmektedir. Bu yönde bir karara dayanarak kuvvete başvurulduğu bazı örnekler olmuştur.⁴²

BM Genel Kurulu 1950'de aldığı bir kararla⁴³ BMGK'nin vetosu nedeniyle uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına ilişkin görevlerini yerine getiremediği durumlarda Genel Kurul olağanüstü toplanarak uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da tekrar kurulması için askeri kuvvet kullanımı da dahil çeşitli tedbirlerin alınmasını da üye ülkelere tavsiye edebilecektir. Benzer biçimde bu karar Genel Kurulun bu yetkisini “barışın tehdit edilmesi”, “barışın bozulması” ya da “saldırı” durumlarında kullanacağını belirtmektedir.⁴⁴

Meşru Müdafaa Hakkı

Herhangi bir antlaşma hükmünden bağımsız, doğal olarak (*inherent*) mevcut olduğu kabul edilen meşru müdafaa hakkı BM Antlaşması'nın 51. maddesinde de açıkça tanınmıştır. Bu hükme göre BM üyelerinden birisi silahlı bir saldırıya hedef olduğunda –BMGK uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek– doğal olarak mevcut olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkını kullanabilir. Meşru müdafaa hakkını kullanmakta olan devlet ya da devletler aldıkları önlemleri BMGK'ye derhal bildirmek durumundadır.

Bu çerçevede bir “silahlı saldırı” (*armed attack–aggression armée*) karşısında saldırıya uğrayan devletin tek başına ya da diğer devletlerle beraber “BMGK uluslararası barış ve güvenliğin devamı için gerekli tedbirleri alıncaya kadar”⁴⁵ kendini savunma maksadı ile saldırgan karşı silahlı kuvvet kullanma hakkı

42 BMGK 2 Ağustos 1990 tarih ve 660 (1990) sayılı kararıyla aynı günün erken saatlerinde Irak askeri kuvvetlerinin Kuveyt'i işgal etmesinden duyduğu endişeyi dile getirdi ve “Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle ilgili olarak uluslararası barış ve güvenliğin ihlali”nin mevcut olduğunu belirledi. 678 (1990) sayılı kararlar (29 Kasım 1990 tarih ve 2963'üncü toplantı, 2'ye karşı 12 oyla kabul Küba ve Yemen karşı oy kullandı, Çin çekimser oy kullandı. Karar, Irak'ın 15 Ocak 1991'de veya öncesinde ilgili tüm Konsey kararlarını tam olarak uygulamaması durumunda, Kuveyt hükümeti ile iş birliği yapan üye devletlere “kararın desteklenmesi ve uygulanması için gerekli tüm araçları kullanma” yetkisi verdi. Bkz. 678 (1990) sayılı kararın 1 ve 2. paragrafları. Benzeri bir örnek BMGK'nin Somali'deki durumla ilgili aldığı 814 sayılı karardır. Bkz. “Consideration of the Provisions of Chapter VII of the Charter”, BM, (1993), s. 1121, https://www.un.org/securitycouncil/sites/www.un.org/securitycouncil/files/en/sc/repertoire/93-95/93-95_11.pdf, (Erişim tarihi: 12 Haziran 2024).

43 “Uniting for Peace Resolution”, G.A. Res. 337 (V), 3 Kasım 1950, 5th Session Supp 20, s. 10. Karar, 52 olumlu oya 5 karşı ve 2 çekimser oy ile kabul edilmiştir.

44 BM Genel Kurulu, Kore (1950), Süveyş sorunu (1956), Macaristan ayaklanması meselesi (1956), Lübnan ve Ürdün (1958), Kongo sorunu (1960), Ortadoğu sorunu (1967), Pakistan İç Savaşı (Bangladeş meselesi) (1972), Afganistan meselesi (1980), Filistin sorunu (1980, 1982), Namibya (1981) ve işgal edilmiş Arap toprakları sorunu (1982) acil toplanarak bu karar temelinde önlemler belirlemiş ve tavsiye etmiştir.

45 İngiltere'ye ait Falkland (Malvinas) Adaları'nın 1982'de Arjantin tarafından işgal edilmesi üzerine BMGK502 sayılı kararı almış ancak İngiltere bu karardan sonra silahlı güç kullanarak adaları geri almış ve bu eylemini de meşru müdafaa hakkına dayandırmıştır. Bu örnekten hareket edildiğinde kararın somut sonuç doğurup doğurmadığının bu bağlamda önemli olduğu değerlendirilmelidir. Bkz. UN Doc.S/PV.2346.

mevcuttur. 51. maddenin hükmü ise bu hakkın kullanımını silahlı saldırıya (*armed attack*) maruz kalma ve saldırının mevcut olması (*occure*) temel şartlarına bağlamaktadır.

Hükümde açıkça belirtilmeyen bazı unsurların mevcut olduğu da genel kabul görmüştür. Bunlardan ilki söz konusu silahlı saldırının “uluslararası hukuka aykırı bir silahlı kuvvet kullanımı” yani bir “saldırı” olması gerektiğidir.⁴⁶ Uluslararası hukuka uygun bir silahlı kuvvet kullanımına (örneğin BMGK'nin 42. maddeye göre aldığı bir karar çerçevesinde kuvvet kullanımlarına) karşı meşru müdafaa hakkına başvurulamayacaktır. İkinci olarak da verilen karşılığın “orantılı” olması gerekmektedir.⁴⁷ Bir başka deyişle meşru müdafaa bağlamında alınan askeri tedbirlerin saldırganı durduracak ölçekte olması ve onun ötesine geçmemesi gerekmektedir. Cezalandırıcı ya da intikam alıcı türden silahlı kuvvet kullanımları ise meşru müdafaa hakkının sınırlarını aşmış olacaktır.

7 EKİM VE SONRASINDA SİLAHLI GÜÇ KULLANIMINA DAİR DEĞERLENDİRMELER

İzzeddin Kassam Tugayları olarak bilinen Hamas'ın silahlı kanadı 7 Ekim 2023'ün sabah saatlerinde İsrail'in güneyindeki yerleşim yerlerine “Aksa Tufanı” adıyla geniş çaplı bir silahlı operasyon başlatmıştır. Bu silahlı eylem yirmi dakika içinde 5 bin civarında roketle İsrail'in güneyindeki şehirlerine atış yapılmasıyla başlamış, aynı anda bir kısım Kassam Tugayları mensubu İsrail'e karadan ve planöre benzeyen basit düzeneklerle havadan geçiş yapmıştır. İsrail'in verdiği bilgilere göre çıkan çatışmalar sonucu 350 civarında İsrail askeri ve polisi dahil olmak üzere 1.200 civarında kişi hayatını kaybetmiş, 5 bin 500 civarında kişi yaralanmış, 247 sivil ve asker rehin ve esir alınarak Gazze'ye götürülmüştür.⁴⁸

7 Ekim günü ve sonrasında İsrail, başlangıçta havadan ve sonrasında da karadan Gazze'ye yönelik ağır silahlı saldırılar başlatmıştır. İsrail'in 7 Ekim 2023 sonrası başlattığı operasyonların İsrail adına meşruiyeti bu saldırıların terörle mücadele ya da bu temelde meşru müdafaa hakkı kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine ilişkin unsurlara bakmayı gerektirmektedir.

46 Nicolas A. Nyiri, *The United Nations' Search for a Definition of Aggression*, (Peter Lang Inc., 1989), s. 347.

47 Chris O'Meara, *Necessity and Proportionality and the Right of Self-Defence in International Law*, (Oxford University Press, Oxford: 2021); David B. Rivkin, *Commentary on Aggression and Self-Defense*, (Routledge, Londra: 1992) s. 57-58.

48 “Hamas-Israel Conflict 2023: Key Legal Aspects”, İsrail Dışişleri Bakanlığı, 3 Aralık 2023, <https://www.gov.il/en/pages/hamas-israel-conflict2023-key-legal-aspects>, (Erişim tarihi: 14 Aralık 2023).

İsrail'in İddiaları

7 Ekim 2023 günü olaylar başlar başlamaz İsrail tarafından BMGK'ye durum hakkında bilgi veren bir mektup iletilmiş ve bu mektupta şu ifade kullanılmıştır:

Geçtiğimiz saatlerde İsrail vatandaşlarına karşı saldırı düzenleyerek İsrail'e karşı kanlı bir saldırı başlatan Filistinli terör grubu Hamas'ın İsrail'e karşı gerçekleştirdiği kapsamlı kanlı terör saldırısı hakkında büyük bir aciliyetle yazıyorum.⁴⁹

Daha ilk saatlerde “terör saldırısı” olarak nitelendirilen bu eyleme karşı İsrail Demir Kılıçlar operasyonunu başlatmıştır.⁵⁰ Bu operasyona ilişkin Başbakan Netanyahu'nun yaptığı açıklama ise 11 Eylül 2001 terör eylemleri sonrasında ortaya koyulan “teröre karşı savaş” konseptini içermektedir.⁵¹ Sonrasında yapılan açıklama ise şu ifadeleri içermektedir:

Kendisini ve vatandaşlarını koruma hak ve yükümlülüğü gereği İsrail'in hedefi tüm rehinelere kurtarmak için gerekli meşru önlemleri almak ve Gazze'nin bir daha asla terörizm için bir fırlatma rampası olarak kullanılmamasını sağlamaktır.⁵²

Görüldüğü üzere İsrail 7 Ekim 2023'ten sonra Gazze'ye yönelik ve Gazze içerisinde gerçekleştirmekte olduğu silahlı saldırılarının dayanağı olarak kendini ve vatandaşlarını koruma hakkı yani meşru müdafaa hakkını da öne sürmektedir.

7 Ekim 2023'teki eylemler Gazze'de yönetimi elinde tutan Hamas tarafından gerçekleştirilmiştir. 7 Ekim sonrası başlatılan İsrail operasyonları, İsrail tarafından yasa dışı bir terör örgütünün saldırılarına karşı koymak yani kendini savunmak için gerçekleştirildiği şeklinde izah edilmeye de çalışılmıştır.⁵³ İsrail'in açıklamalarında aşağıdaki bazı hususlar öne sürülmektedir:

7 Ekim'de Hamas tarafından başlatılan saldırının kapsamının büyük olduğu, 11 Eylül saldırılarına benzediği, rehinelere serbest bırakılmasını sağlamak ve karşı karşıya

49 “Identical Letters Dated 7 October 2023 from the Permanent Representative of Israel to the United Nations Addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council”, BM, 9 Ekim 2023, <https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2023/10/N2329234.pdf>, (Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024).

50 “Swords of Iron War”, Knesset, <https://main.knesset.gov.il/EN/About/Lexicon/Pages/SwordsIron.aspx>, (Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024).

51 Toi Staff, “Promising Merciless War on Hamas, Netanyahu Says Israel will ‘Avenge This Black Day’”, *The Times of Israel*, 8 Ekim 2023.

52 “Hamas-Israel Conflict 2023: Frequently Asked Questions”, State of Israel, Ministry of Foreign Affairs, 6 Aralık 2023, [https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/swords-of-iron-faq-6-dec-2023/en/English_Documents_Israel-Hamas%20Conflict%202023%20-%20FAQs%20\(Israel%20MFA,%206.12.23\).pdf](https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/swords-of-iron-faq-6-dec-2023/en/English_Documents_Israel-Hamas%20Conflict%202023%20-%20FAQs%20(Israel%20MFA,%206.12.23).pdf), (Erişim tarihi: 14 Aralık 2023).

53 “Israel is lawfully defending itself against an avowedly genocidal terrorist organization...” Bkz. “Hamas-Israel Conflict 2023: Frequently Asked Questions”, State of Israel, Ministry of Foreign Affairs, 8 Aralık 2023, https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/swords-of-iron-faq-6-dec-2023/en/English_Documents_Israel-Hamas-Conflict-2023-FAQs-Israel-MFA-8-12-23.pdf, (Erişim tarihi: 14 Aralık 2023). “İsrail, Gazze'de tutulan rehinelere eve getirmeye ve hukukun üstünlüğüne uygun bir şekilde, insan hayatına karşı olduğu gibi hukuku küçümseyen bir düşmanla karşı karşıya olmasına rağmen vatandaşlarını ve topraklarını korumaya karardır.”

olduğu tehdidi etkisiz hale getirmek için tüm meşru önlemleri alarak vatandaşları ve ülkesini koruması gerektiği, tehdidin hem ciddi hem de acil olduğu, bazı İsraili toplulukların sınırdan birkaç metre uzakta bulunduğu, yüz binlercesinin sınıra yakın bölgelerde yaşadığı, nüfusu 20 binin üzerinde olan Sderot da dahil olmak üzere İsrail topraklarına girildiği, İsrail'in neredeyse tamamının Hamas'ın roketlerinin menzili içerisinde kalıyor olduğu, Hamas'ın ve Gazzedeki diğer terörist grupların kendi vatandaşlarına ve topraklarına saldırmaya devam etme kapasitesini engellemesi gerektiği (...)⁵⁴

Ayrıca İsrail “İran ve Hizbullah gibi İran'ın vekilleri de dahil olmak üzere diğer devletlerden ve terörist gruplardan gelen devam eden saldırılar ve tehditlerle mücadele” ettiğini, “İsrail'e Lübnan ve Suriye'den yüzlerce roket, füze ve İHA ateşlendiğini, Yemen'den İsrail'e çok sayıda balistik füze ve SİHA fırlatıldığını ve bu saldırıların devam ettiğini” de öne sürmektedir.⁵⁵

Batılı ülkelerden bazısı ise bu yaklaşıma destek verdiğini açıkça beyan etmiştir. İsrail saldırılarının başlamasından kısa bir süre sonra 23 Ekim 2023'te ABD Başkanı Joseph Robinette Biden, Kanada Başbakanı Justin Trudeau, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Almanya Başbakanı Olaf Scholz, İtalya Başbakanı Giorgia Meloni ve Birleşik Krallık Başbakanı Rishi Sunak “İsrail'in kendisini terörizme karşı savunma hakkı”na desteklerini beyan etmiştir.⁵⁶

İsrail'in Eylemlerinin Terörle Mücadele Bağlamında Değerlendirilmesi

İsrail'in eylemlerinin terörle mücadele bağlamında değerlendirilmesinin yapılabilmesi öncelikle Hamas'ın bir terör örgütü olup olmadığının tespit edilmesine bağlıdır. Hamas'ı Batılı birçok devlet ve İsrail bir terör örgütü olarak kabul ederken⁵⁷ Türkiye dahil bazı devletler ise demokratik yollarla seçim kazanmış bir siyasi parti ve Fetih gibi Filistin halkının bir kurtuluş hareketi olarak görmektedir.⁵⁸ BMGK'nin terör örgütü listesinde Hamas'ın olmadığını da altı çizilmelidir.⁵⁹

Hamas'ın kuruluş aşamasına bakıldığında 1987'de başlayan ve “Birinci İntifada” olarak adlandırılan sivil direniş hareketinde İsrail askerlerine karşı taşla mücadele

54 “Hamas-Israel Conflict 2023: Frequently Asked Questions”.

55 “Hamas-Israel Conflict 2023: Frequently Asked Questions”.

56 “Joint Statement Following PM Call with Leaders of US, Canada, France, Germany and Italy: 22 October 2023”, Gov.uk, 23 Ekim 2023, <https://www.gov.uk/government/news/joint-statement-following-pm-call-with-leaders-of-us-canada-france-germany-and-italy-22-october-2023>, (Erişim tarihi: 23 Ekim 2023).

57 ABD, Birleşik Krallık, AB ve diğer Batılı ülkeler Hamas'ı terör örgütü olarak tanımlamaktadır.

58 Katar, İran ve Rusya gibi devletlerle birlikte bazı Afrika ve Asya devletleri ile Latin Amerika devletlerinin çoğu Hamas ile ikili ilişki geliştirmektedir. Bkz. Nour Mahd Ali Abu Aisha, Esat Fırat ve Muhammed Semiz, “Filistin Direniş Hareketi Hamas'a Hangi Ülke Nasıl Bakıyor?”, Anadolu Ajansı, 29 Kasım 2021.

59 İnsani İşlerden Sorumlu BM Genel Sekreter Yardımcısı Martin Griffiths yoğun baskı sonrası istifasından önce 14 Şubat 2024'te Hamas'ın BMGK terör örgütü listesinde olmadığını ve bu nedenle de terör örgütü olarak görmediklerini ifade etmiştir. Bkz. Danielle Greyman-Kennard, “UN Official Resigns Weeks after Claiming ‘Hamas is Not a Terrorist Group’”, *The Jerusalem Post*, 25 Mart 2024.

eden çocuklar ve gençlerin oluşturduğu kadroların kurduğu ifade edilmektedir. Hamas'ın kurucu lideri ise din adamı Şeyh Ahmed Yasin olarak bilinmektedir. Hamas 1988 tarihli ilk bildirgesinde amacını eski Filistin mandası topraklarında İslami bir Filistin devleti kurmak şeklinde tanımlamış ve İsrail ile kalıcı bir barış anlaşmasını reddetmiştir.⁶⁰

Hamas 1989'dan itibaren ateşli silah ve patlayıcılar kullanmaya başlamıştır. 1991'de ise silahlı kanadı İzzeddin Kassam Tugaylarını kurmuştur. İsrail'in 2005'te Gazze'den çekilmesi sonrasında düzenlenen seçimlere katılma kararı alan Hamas "Değişim ve Reform Listesi" adıyla katıldığı Filistin Ulusal Yönetimi Yasama Konseyi seçimlerinden Gazze'de birincilikle çıkmıştır. Seçim sonrasında Fetih ve Hamas arasındaki gerilim 2007'de yoğun silahlı çatışmalara dönüşmüştür. Bu sürecin sonunda Hamas 2007'de Fetih'i Gazze'den çıkararak hakimiyetini kurmuştur. 2007'den itibaren Hamas Gazze'yi ve Fetih de Batı Şeria'nın İsrail işgali altında bulunmayan bölgelerini kontrol etmeye başlamıştır. BM İnsan Hakları Konseyine göre de Hamas, Gazze'nin fiili hükümetidir.⁶¹

7 Ekim 2023 olayları gerçekleşmeden önce defaatle iki yapı arasında uzlaşma arayışları ve uygulanamayan anlaşmalar yapılmış ancak uluslararası kamuoyunda Filistin halkının temsilcisi olarak kabul edilen rolünü Hamas ile paylaşmak istemeyen Fetih ile kalıcı bir birliktelik oluşamamıştır.⁶²

Kendi kaderini tayin etme hakkı defaatle belirtilen Filistin halkının bir kısmının (Gazze'de yaşayanların) siyasi temsilcileri olarak gördükleri Hamas'ın hukuki statüsünün tespiti, bu hakkın sahibi olan Filistinlilerin ve uluslararası kamuoyunun kahir ekseriyetle devlet olarak tanıdığı ve BM'nin muhatap aldığı Filistin yönetiminin bir meselesidir. Batı Şeria, Gazze ve Doğu Kudüs'ü kapsayan Filistin devletinin hukuken temsilcisi olan Filistin ulusal yönetiminin ülkenin bir bölümünde fiili hükümet olan bir oluşumu nasıl nitelendirdiği diğer devletler bakımından da bağlayıcı olacaktır. Filistin ulusal yönetimi ise Hamas'ı bir terör örgütü olarak nitelendirmemektedir.

Nitekim 23 Temmuz 2024'teki bir açıklamayla Fetih ile Hamas arasında "ulusal birlik hükümeti" kurulması noktasında bir uzlaşmanın sağlandığı da ilan

60 Gökhan Çinkara, "Filistin'de İslami Hareketin Siyasallaşması: Hamas (1946-2024)", *Ombudsman Akademik*, Özel Sayı 2 (Gazze), (Mayıs 2024), s. 163-194.

61 "Komisyon ayrıca Gazze Şeridi'nde Hamas liderliğindeki fiili yetkililerin, hükümet benzeri işlevleri yerine getirmeleri ışığında insan hakları yükümlülükleri taşıdığını yeniden vurguluyor." Bkz. "A/HRC/53/CRP.1", BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 2 Haziran 2023, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session53/A-HRC-53-CRP1.pdf>, (Erişim tarihi: 5 Temmuz 2024).

62 "Hamas ile El Fetih Arasındaki Çatışma ve Müzakere Süreci", SETA, 5 Mayıs 2011, <https://www.setav.org/yorum/hamas-ile-el-fetih-arasindaki-catisma-ve-muzakere-sureci>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

edilmiştir.⁶³ Bu açıklama bile tek başına Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkını kullanması bakımından, birbirinden kopuk iki toprak parçasında yönetimi üstlenen iki oluşumun ortak hareket edebileceklerini göstermesinin haricinde ayrı ayrı da bu hakka sahip olabileceklerini gösterebilmektedir. Batılı devletler tarafından 1974'e kadar terör örgütü olarak kabul edilen Fetih'in Filistin halkının temsilcisi olarak artık bu nitelendirmeden uzaklaştığının dikkate alınması Filistin halkının bir kısmının temsilcisi olan Hamas'ın da Gazze'de yaşayan Filistinlilerin temsilcisi olarak bu nitelendirmeden azade kılınması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

İşgal altındaki topraklarda, halkın kurtuluş örgütü olarak kendi kaderini tayin etme hakkı ve işgale karşı direniş hakkını kullanmak üzere silahlı çatışmanın bir tarafı olan Hamas'ın bir uluslararası hukuk kişisi olarak "terör örgütü" olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığına açık olduğu bir zeminde⁶⁴ 7 Ekim 2023 olaylarının değerlendirilmesi gereklidir.

Hamas'ın 7 Ekim'de gerçekleştirdiği eylemler bir terör örgütünün faaliyetlerinden ziyade Gazze'nin siyasi ve askeri otoritesi olan bir siyasi parti ve askeri oluşumun uluslararası hukuk ihlalleri olarak değerlendirilebilir. Bu eylemler silahlı çatışmalar hukukunu düzenleyen Cenevre Sözleşmeleri kapsamında yasak olan fiillerle örtüşen silahlı eylemler olarak değerlendirilebilir. Nitekim Cenevre Sözleşmeleri'ne uymakla mükellef olan Hamas'ın 7 Ekim'deki eylemlerinde sözleşmelerin ihlallerinden bahsedilebilecekken bu ihlallerin tek başına herhangi bir örgütü "terör örgütü" saymak için ise yeterli gerekçe oluşturmayacağı açıktır. İhlallerin kendi içlerinde ayrıca değerlendirilerek ortaya çıkan kişisel cezai sorumluluklar ya da hükümet düzeyinde hukuki sorumluluklar ayrıca ortaya koyulmalıdır.

Dolayısıyla İsrail'in terörle mücadele iddiası uluslararası hukuk bakımından meşru bir zemine oturmamaktadır. Özellikle hiçbir ayırım gözetmeksizin kadın, çocuk, yaşlı ve sivillerin herhangi bir mensubiyetine bakılmaksızın topyekün terörist ilan edilerek yok edilmesine yönelik saldırıların hedefi haline getirilmeleri hiçbir hukuki meşruiyet zeminine sahip olamayacaktır.⁶⁵ Ayrıca ABD'nin 2001 sonrasında ilan ettiği ancak çokça tartışılarak hukuken kabul

63 "Hamas ve El Fetih, Çin'deki Zirvede Ulusal Birlik Hükümeti Kurulması Üzerine Anlaştı", BBC Türkçe, 23 Temmuz 2024.

64 Muhammed Hüseyin Mercan. "Süreklilik ve Değişim Bağlamında Hamas'ın Siyasal Stratejisi", *Ortadoğu Etütleri*, Cilt: 10, Sayı: 1, (Haziran 2018), s. 62-78.

65 Halil İbrahim Medet, "Israel Paints Palestinians as 'Animals' to Legitimize War Crimes: Israeli Scholar", Anadolu Ajansı, 23 Ekim 2023.

görmeyen “terörle savaş” konseptinin tartışmasız bir meşruiyet zemini oluşturabilmesi de mümkün değildir.⁶⁶

Uluslararası hukukta devletlerin üzerinde uzlaştığı ortak bir terörizm tanımı ve terör örgütü listesi bulunmadığından hangi eylemin terör eylemi ve hangi örgütün terör örgütü olduğu hususu da tartışmalıdır. Bir uluslararası mekanizma tarafından ortaya koyulan tek terör tanımını ise Lübnan Özel Mahkemesi Başkanı Antonio Cassese kaleme almıştır. Buna göre teamül hukukunda terör kavramı üç unsur barındırmaktadır:

(a) suç teşkil eden bir eylemin (cinayet, adam kaçırma, rehin alma, kundakçılık vb. gibi) işlenmesi veya bu tür bir eylemle tehdit edilmesi; (b) halk arasında korku yayma niyeti veya ulusal veya uluslararası bir otoriteyi doğrudan veya dolaylı olarak bir eylemde bulunmaya veya bu eylemden kaçınmaya zorlama niyeti; (c) eylemin ulusötesi bir unsur içermesi...⁶⁷

Bu kapsamda gerçekleşen eylemler terör olarak değerlendirilecektir. Hukuken burada önemli olan husus ise terör örgütü tanımıdır. Zira terör eylemi devletler ve diğer uluslararası hukuk kişileri tarafından da gerçekleştirilebilen ve hukuka aykırı olarak nitelendirilerek sorumluluğa başvurulmuş ancak bu durumda bu kişilerin terör örgütü olarak nitelendirilmesi mümkün olmayan eylemlerken terör örgütleri tarafından gerçekleştirilen her kuvvet kullanımı terör eylemi olarak değerlendirilmektedir. Yani bu eylemler silahlı çatışmalar esnasında gerçekleştirildiğinde Cenevre Sözleşmeleri'ne aykırılık teşkil ederken⁶⁸ uluslararası hukuk kişileri dışındaki grup ya da örgütler tarafından gerçekleştirildiğinde ise suç olarak nitelendirilmektedir. Yani silahlı çatışmalar esnasında bu fiiller işlendiğinde uluslararası ceza hukuku bağlamında “savaş suçu”nu oluşturarak uluslararası ceza yargılamasına konu teşkil ederken terör örgütleri tarafından gerçekleştirilen terör eylemleri ise ulusal ceza hukukları bakımından suç teşkil etmekte ve yalnızca ulusal yargılamanın konusu olmaktadır.

7 Ekim'de gerçekleşen eylemler nedeniyle UCM başsavcısının 20 Mayıs'taki açıklaması aslında Hamas'ın niteliğini ve gerçekleşen eylemlere bakış açısını da ortaya koymaktadır. UCM başsavcısı savaş suçları ve insanlığa karşı işlenen suçların sorumlusu olarak görülen Hamas Siyasi Büro Şefi İsmail Heniyye, Ha-

66 Mary Ellen O'Connell, “The Lessons of 9/11 for October 7”, EJIL: Talk!, 28 Ekim 2023, <https://www.ejiltalk.org/the-lessons-of-9-11-for-october-7/>, (Erişim tarihi: 24 Mayıs 2024).

67 Antonio Cassese ve Paola Gaeta, *Cassese's International Criminal Law*, 3. Baskı, (Oxford University Press, Oxford: 2013).

68 Cenevre Sözleşmeleri'ne 1977 tarihli Ek 2 No'lu Protokol'ün 51(2). maddesine göre “Sivil halk ve bireysel olarak siviller saldırının hedefi olmayacaktır. Esas amacı sivil halk arasında terör yaymak olan şiddet hareketleri ya da tehditleri yasaktır.”

mas'ın Gazze Sorumlusu Yahya Sinvar ve İzzeddin Kassam Tugayları Komutanı Muhammed Deyf hakkında tutuklama talebi hazırlayarak mahkemeye sunduğunu duyurmuştur.⁶⁹ Bu açıklama ile başsavcı, Hamas'ın bir terör örgütü olmadığını ve yine 7 Ekim'deki eylemlerin terör örgütü eylemi olmadığını tasdik etmiştir. Zira UCM'nin yargı yetkisi kapsamında terör suçu bulunmamakta, savaş suçu kapsamında olan terör eylemleri dışında terör eylemleri ile ilgilenmemekte ve teröristleri yargılamamaktadır.

Bu sebeptir ki aynı başvuruda İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu ve Savunma Bakanı Yaov Gallant hakkında da tutuklama talebi bulunmasına rağmen İsrail'in tepki gösterdiği temel husus Hamas yöneticilerine yönelik tutuklama talebi olmuştur. İsrail tarafı "talep metninde hem Hamas hem de İsrail yöneticilerinin olmasının, teröristlerle halkını savunan bir devletin aynı kefeye koyulması olarak görüldüğünü ve bu nedenle de kabul edilemez olduğu"nu söyleyerek savcı hakkında Yahudi düşmanlığından Hamas'ı savunduğuna kadar çeşitli ithamlar ortaya atmıştır.⁷⁰

Sonuç olarak Batılı devletler tarafından terör örgütü olarak takdim ediliyor olsa bile Hamas'ın terör örgütü olmadığı uluslararası örgütler ve yargı mercileri tarafından da kabul edilen bir görüştür. Buna binaen İsrail'in terörle mücadele savı hukuken kabul edilebilir olmaktan uzaktır.

İsrail'in Eylemlerinin Meşru Müdafaa Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi

İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarının meşru müdafaa hakkına dayandırılıp dayandırılmayacağı ya da ne oranda dayandırılabilceği, bu hakkın uluslararası hukukun ilgili kurallarınca nasıl düzenlendiği ve nasıl yorumlandığı temelinde değerlendirilmelidir.

Meşru müdafaa geleneksel olarak "saldırıya maruz kalan bir ülkenin kendini koruması" olarak tarif edilebilir. Devletler için bir doğal hak kabul edilen meşru müdafaa hakkı, bir silahlı saldırı olması durumunda savunma maksadı ile kuvvet kullanmanın meşru temelini oluşturur.⁷¹

İsrail 1967'den 2005'e kadar kontrolünde olan Gazze'den geri çekilmiş olmasına rağmen 2007'de Hamas'ın şehrin kontrolünü eline geçirmesinin ardından şehre

69 "Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan Kc: Applications for Arrest Warrants in the Situation in the State of Palestine", UCM, 20 Mayıs 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-a-a-khan-kc-applications-arrest-warrants-situation-state>, (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2024).

70 Haydar Oruç, "UCM Savcısından 7 Ekim ve Sonrası İçin Tutuklama Talebi: Gerekçe, Tepkiler ve Yansımaları", *Kriter*, Cilt: 9, Sayı: 91, (Haziran 2024).

71 Meşru müdafaa hakkına ilişkin hukuki durum için bu raporun "Meşru Müdafaa Hakkı" alt başlığına bakılabilir.

yönelik kara, deniz ve hava ablukaları uygulamaya başlamıştır.⁷² Gazze uluslararası hukukun ilgili kurallarınca işgal, kuşatma ve abluka altındaki topraklar olarak nitelendirilmektedir.⁷³ UCM Savcılığının hazırladığı iddianamede İsrail'in 2005'te askerlerini çekmesi sonrasında işgalci güç nitelemesini kaybettiği iddiasının kabul görmediği, gerçekleştirilen kuşatma ve abluka nedeniyle halen etkin kontrol sahibi olduğu, dolayısıyla Gazze'nin işgal altındaki topraklar olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁷⁴ Nitekim UCM, I nolu Ön Yargılama Dairesi kararında Gazze'yi de işgal altındaki topraklar olarak nitelemiştir.⁷⁵ Uluslararası Kızılhaç Komitesi de Gazze'nin işgal altındaki bölge statüsünün devam ettiğini ifade etmiştir.⁷⁶

7 Ekim'de gerçekleşen eylemlerin öncesi ve sonrasında Filistin topraklarında işgalci statüsü sebebiyle "saldırgan" konumunda bulunan taraf İsrail devletidir. Gazze üzerindeki işgalci güç konumunun getirdiği bu nitelendirme saldırıya karşı gerçekleştirilen eylemlerin saldırı olarak nitelendirilmesi, üstelik devam etmeyen eylemlere karşı da meşru müdafaa hakkının ileri sürülmesi gibi zincirleme mantık hatalarına yol açmış durumdadır.⁷⁷ Buna ilişkin doktrinde verilen bir örnek çok çarpıcıdır: Ukrayna topraklarında işgalci konumda bulunan Rus askerlerine yönelik Ukraynalı bir silahlı grubun gerçekleştireceği eylemden dolayı şayet Rusya'nın meşru müdafaa hakkının doğduğunu kabul ediyorsak, işgalci İsrail'e karşı Hamas tarafından gerçekleştirilen silahlı eylem nedeniyle de İsrail'in meşru müdafaa hakkının bulunduğunu ancak kabul edebiliriz.⁷⁸

72 "Gaza Strip: The Humanitarian Impact of 15 Years of the Blockade", BM, (Haziran 2022), <https://www.un.org/unispal/document/gaza-strip-the-humanitarian-impact-of-15-years-of-the-blockade-june-2022-ocha-factsheet>, (Erişim tarihi: 10 Haziran 2022).

73 "Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem", UAD, 19 Temmuz 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-adv-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024); "A/HRC/RES/55/28", BM, 16 Nisan 2024, <https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2024/05/g2406764.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

74 "Situation on Registered Vessels of Comoros, Greece and Cambodia Article 53(1) Report", UCM, 6 Kasım 2014, [https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53\(1\)-Report-06Nov2014Eng.pdf](https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53(1)-Report-06Nov2014Eng.pdf), (Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024).

75 "Decision on the 'Prosecution Request Pursuant to Article 19(3) for a Ruling on the Court's Territorial Jurisdiction in Palestine".

76 "Israel and the Occupied Territories", Uluslararası Kızılhaç Komitesi, <https://www.icrc.org/en/where-we-work/israel-and-occupied-territories>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

77 Dapo Akande, "Is Israel's Use of Force in Gaza Covered by the Jus Ad Bellum?", EJIL: Talk!, 22 Ağustos 2014, <https://www.ejiltalk.org/is-israels-use-of-force-in-gaza-covered-by-the-jus-ad-bellum>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

78 "Varsayımsal olarak Ukraynalı direniş savaşçıların Rusya içinde sivilleri hedef alan saldırılar düzenlediğini, sivillere zarar verme riski taşıyan gelişigüzel saldırılar düzenlediğini ve sivilleri rehin aldığı hayal edin. Bu saldırılar yasa dışı olacaktır ancak bu, Rusya'nın bu tür saldırıların devamı tehdidini etkisiz hale getirmek için Ukraynadaki yasa dışı savaşını genişletmesine yasal olarak izin verileceği anlamına gelmez." Bkz. Milanovic, "Does Israel Have the Right to Defend Itself?"

Yine de 7 Ekim'deki eylemlerin İsrail'in meşru müdafaa hakkı bağlamında değerlendirmesi yapılmalı ve bu hakkın BM Statüsü'nün 51. maddesinde düzenlendiği şekliyle 7 Ekim'deki eylemlerin ve sonrasında İsrail'in eylemlerinin uyumluluğu ya da uyumsuzluğu ortaya koyulmalıdır. Bu kapsamda “saldırı”, “saldırının mevcut olması” ve “korumanın ölçütleri” yani “orantılılık” kavramları üzerinde özellikle durulması gerekmektedir.

İsrail'e Karşı Hukuka Aykırı Bir Silahlı Saldırı İddiası

Geleneksel olarak devletler için doğal bir hak olarak kabul edilen meşru müdafaa hakkı, yasa dışı silahlı güç kullanımlarına yani saldırı eylemlerine karşı silahlı güç kullanmanın meşru hukuki zeminini oluşturur. Meşru müdafaa “saldırıya maruz kalan bir ülkenin kendini koruması” olarak tarif edilmektedir. Bu durumda karşımıza “saldırı” kavramının ne olduğu ve İsrail'in 7 Ekim'de bir saldırıya maruz kalıp kalmadığı meselesi çıkmaktadır.

BM Genel Kurulunun 14 Aralık 1974 tarihli ve 3314 (XXIX) sayılı kararına göre saldırı, “Bir devlet tarafından başka bir devletin egemenliğine, toprak bütünlüğüne ya da politik bağımsızlığına karşı silahlı güç kullanılması ya da BM Şartı'yla uyumsuz şekilde davranmasıdır”.

UCM Statüsü'ne göre ise saldırı “niteliği, ağırlığı ve ölçüğü itibarıyla BM Şartı'nın açık bir ihlalini oluşturan bir saldırı” eylemidir. Saldırı eylemi ise “Bir devletin başka bir devletin egemenliğine, toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı silahlı kuvvet kullanması veya BM Şartı ile bağdaşmayan herhangi bir şekilde kullanılması anlamına gelir. Savaş ilanından bağımsız olarak aşağıdaki eylemlerden herhangi biri, BM Genel Kurulunun 14 Aralık 1974 tarihli ve 3314 (XXIX) sayılı kararına uygun olarak bir saldırı eylemi olarak nitelendirilir” şeklinde tanımlanmıştır.⁷⁹ Belirtilen eylemler ise şu şekilde sıralanmıştır:

(a) Bir devletin silahlı kuvvetlerinin başka bir devletin topraklarına saldırması veya işgali veya bu işgal veya saldırıdan kaynaklanan geçici de olsa herhangi bir askeri işgal veya başka bir devletin topraklarının veya bir kısmının kuvvet kullanılarak ilhak edilmesi

(b) Bir devletin silahlı kuvvetlerinin başka bir devletin topraklarına saldırması veya bir devletin başka bir devletin topraklarına karşı herhangi bir silah kullanması

(c) Bir devletin limanlarının veya kıyılarının başka bir devletin silahlı kuvvetleri tarafından abluka altına alınması

⁷⁹ “3314 (XXIX) Definition of Aggression”, United Nations General Assembly Resolution, <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/739/16/pdf/nr073916.pdf>, (Erişim tarihi: 29 Ağustos 2024).

(d) Bir devletin silahlı kuvvetlerinin başka bir devletin kara, deniz veya hava kuvvetlerine veya deniz ve hava filolarına saldırması

(e) Bir devletin silahlı kuvvetlerinin, alıcı devletin mutabakatı ile başka bir devletin topraklarında bulunması ve anlaşmada öngörülen koşullara aykırı olarak kullanılması veya anlaşmanın sona ermesinden sonra söz konusu topraklarda bulunmalarının herhangi bir şekilde uzatılması

(f) Bir devletin, başka bir devletin emrine verdiği topraklarının, o diğer devlet tarafından üçüncü bir devlete karşı bir saldırı eylemi gerçekleştirmek için kullanılmasına izin vermesi eylemi

(g) Bir devlet tarafından veya adına, yukarıda listelenen eylemlere varan ağırlıkta başka bir devlete karşı silahlı kuvvet eylemleri gerçekleştiren silahlı çeteler, gruplar, düzensiz birlikler veya paralı askerler gönderilmesi veya bu eylemlerde önemli ölçüde yer alması

Öncelikle bir eylemin saldırı olarak nitelendirilebilmesi bir silahlı eylem olması gerekmektedir. Özellikle meşru müdafaya konu teşkil eden saldırı eylemlerinin ideolojik ve ekonomik de olabileceğine ilişkin bazı devletlerin iddiaları BM Şartı'nın hazırlık çalışmalarında ve devamındaki saldırı tanımına ilişkin müzakerelerde uluslararası toplum tarafından kabul görmemiştir. Bu anlamda saldırıdan bahsedebilmek için silahtan yani insan hayatına kastetmek için uygun araçlar ile gerçekleştirilmiş eylemlerden bahsetmek gereklidir.

Her ne kadar halen doktrinde ihtilaflar bulunsa da saldırı eyleminden bahsedilebilmesinin bir ön koşulu bir devlet tarafından doğrudan gerçekleştirilen veya hut dolaylı olarak dahi olsa bir devlete atfedilebilecek silahlı eylemin bulunmasıdır. Zira BM Genel Kurulunun 3314 sayılı kararının 3. maddesinin (g) bendinde belirtildiği üzere “Bir devlet tarafından veya adına, yukarıda listelenen eylemlere varan ağırlıkta başka bir devlete karşı silahlı kuvvet eylemleri gerçekleştiren silahlı çeteler, gruplar, düzensiz birlikler veya paralı askerler gönderilmesi veya bu eylemlerde önemli ölçüde yer alması” durumları da meşru müdafaa hakkını doğurması bağlamında silahlı güç kullanımı olarak kabul edilmektedir.⁸⁰

7 Ekim 2023'teki eylemleri Hamas'ın silahlı kanadı İzzeddin Kassam Tugayları gerçekleştirmiştir. Eylemler düşük yoğunluklu silahlı eylemler olarak nitelendirilmenin ötesinde bir boyuta ulaşmış gözükmektedir. Toplamda yaklaşık 1.200 kişinin ölümü, binlerce kişinin yaralanması, yüzlerce esir ve rehinenin alınması ile sonuçlanmıştır.

80 Bkz. *Military and Paramilitary Activities in und against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*. Merits, Judgment. I.C.J. Reports 1986, p. 14, par. 195.

Filistin devletinin uluslararası kamuoyundaki temsilcisi Filistin ulusal yönetimi diğer tabirle Fetih yönetimi veya Batı Şeria yönetimidir. Bununla birlikte Hamas 2007'den bu yana Gazze'nin seçimle iş başına getirilmiş meşru siyasi otoritesi ya da hükümeti olarak kabul edilmelidir. Birçok devlet tarafından resmen (*de jure*) tanınmış ve başta BM olmak üzere bazı uluslararası örgütlere tam ya da gözlemci üye statüsü ile katılmakta olan tek bir Filistin devleti varken içerideki siyasi çekişmeler Filistin topraklarında iki ayrı siyasi otoritenin oluşmasına neden olmuştur. Bazı devletler Hamas'a Gazze'nin yönetiminden sorumlu bir siyasi otorite olarak bakmaktadır. Dolayısıyla askeri kanadı da bulunan siyasi bir otorite olan Hamas adına 7 Ekim'deki silahlı eylemler –uluslararası insancıl hukuk kuralları temelinde yapılacak değerlendirmeler bir yana– Gazze'deki otoritenin işgalci statüdeki İsrail'e karşı gerçekleştirdiği eylemler olarak değerlendirilmelidir.

BM Antlaşması'nın silahlı güç kullanımını ya da tehdidini yasaklayan 2. maddesinin 4. paragrafı açısından bakıldığında Hamas'ın gerçekleştirdiği silahlı eylemlerin meşru müdafaa hakkını doğurabilmesi için diğer devletin “egemenliği”, “toprak bütünlüğü” veya “siyasi bağımsızlığı”na karşı yapılmış eylemler olması gerekir. İlgili BM organlarının ve UAD'nin kararlarında kendi kaderini tayin hakkına sahip olduğunun altı çizilen Filistinlilerin⁸¹ Gazze'deki temsilcisi olan Hamas'ın bu hak bağlamında kuvvet kullanması BM Genel Kurulunun 2625 sayılı kararı (24 Ekim 1970) çerçevesinde uluslararası hukuka uygundur. Bahsi geçen karar şu ifadeleri içermektedir:

Kendi geleceğini tayin etme haklarını kullanma amacı ile bu türde zora dayanan hareketlere karşı ve onlara direnç göstermeye yönelik hareketlerinde bu halklar, antlaşmanın amaçları ve ilkeleri doğrultusunda destek aramak ve almak hakkına sahiptir.⁸²

7 Ekim 2023 ve öncesinde Hamas tarafından gerçekleştirilen silahlı eylemlerin Cenevre Sözleşmeleri'ne uygun olup olmadığına ilişkin değerlendirmeler bir yana uluslararası hukukun *jus ad bellum* kurallarına uygun olduğu açıktır. Daha önce izah edilen kuvvet kullanma yasağının iki istisnasının yanında tüketilebilir nitelikteki üçüncü ve geçici istisna; halkların kendi kaderini tayin etme hakkının gerçekleşmesi bakımından kuvvet kullanımıdır. Kaldı ki bu hak meşru müdafaa hakkının kullanımı olarak da değerlendirilebilir.⁸³

81 “Position Paper of the United Nations Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory Including East Jerusalem and Israel”, BM, 26 Eylül 2023, <https://www.un.org/unispal/document/coi-positionpaper-icjadvisorypinion-26sep2023>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

82 “A/RES/2625, (XXV)”, T.C. Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, 24 Ekim 1970, https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/coktaraflioz/bm_yeni.html, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

83 Rodney Pales, “Self-Determination, the Use of Force and International Law: An Analytical Framework”, *University of Tasmania Law Review*, Cilt: 20, Sayı: 1, (2001).

Filistinlilerin sınırları belli, toprak bütünlüğü ve politik bağımsızlığı garanti altına alınmış, egemen bir Filistin devletini kurma maksadıyla kuvvet kullanmaları *jus ad bellum* kuralları çerçevesinde kabul görmüş bir hakka dayanmaktadır. Bir başka deyişle kendi kaderini tayin etme hakkı kapsamında gerçekleştirilen silahlı eylemler diğer devletin egemenliğini, toprak bütünlüğünü veya siyasi bağımsızlığını hedef almaktan ziyade kendi varlığını koruma maksadı taşıdığından saldırı kavramının kapsamı dışında yer almaktadır.

Bir başka deyişle İzzeddin Kassam Tugaylarının İsrail'e yönelik 7 Ekim 2023'teki eylemleri –Cenevre Sözleşmeleri'nin bir ya da daha fazla kuralını ihlal edip etmediğinin değerlendirilmesi bir yana– İsrail'in egemenliği, toprak bütünlüğü ya da politik bağımsızlığına yöneltilmiş eylemler olarak nitelendirilmeyeceğinden saldırı yani hukuk dışı güç kullanma olarak değerlendirilemeyecektir. Gazze'de hem işgalci hem de halkın kendi kaderini tayin etme hakkının gerçekleşmesini engelleyen bir güç olarak İsrail'e karşı Filistinlilerin direnme, işgali sonlandırma ve kendi bağımsızlıklarını elde etme bakımından kuvvet kullanma hakları bulunduğu açıktır. Şüphesiz her silahlı güç kullanan devlet ya da yapı gibi Filistinliler de uluslararası insancıl hukuk kurallarına uygun davranma yükümlülüğü altındadır.

Bir devlet tarafından yahut devlete atfedilebilen ve başka bir devletin egemenliğine, toprak bütünlüğüne ve/veya politik bağımsızlığına kastetmiş silahlı eylemin saldırı olarak nitelendirilebilmesi, bu eylemin belli bir ciddiyete, ağırlığa ve öneme sahip olma koşullarına bağlanmıştır. 3314 sayılı kararda⁸⁴ sayılan ve önceki paragraflarda alıntılanan silahlı eylemler, aranan ciddiyetin, ağırlığın ve önemin hangi durumlarda mevcut olduğunun tespitinde bir analogi sunma maksadını taşımaktadır. Bu açıdan devletin korunan değerlerine yönelik silahlı eylem ancak belli bir ağırlığa sahip olması durumunda saldırı nitelendirmesi kazanacaktır. Bu anlamda sınırda meydana gelen silahlı ve düşük çerçeveli ateş teatisi ya da hata veyahut ihmal neticesi toprak bütünlüğünü ihlal eden eylem çeşitleri, hem korunan unsurlara karşı olmaması hem de iradi bir eylem olarak tavsif edilemesinden dolayı saldırı kavramının dışında tutulmuştur.

Sonuç olarak Hamas'ın 7 Ekim'de ve sonrasındaki eylemlerinin saldırı olarak nitelendirilebilmesi için gerekli şartların mevcut olmadığı görülmektedir. İsrail, Filistin topraklarında işgalci statüsünde bulunduğu için ona karşı gerçekleştirilen eylemlerin esasen meşru müdafaa hakkı ya da kendi kaderini tayin etme hakkının

84 "3314 (XXIX) Definition of Aggression".

kullanımı olduğu açıkça görülmektedir. Hamas'ın silahlı eylemleri –uluslararası insancıl hukuk (*jus in bello*) kuralları bakımından değerlendirmeler bir yana– *jus ad bellum* kuralları bakımından meşru bir silahlı güç kullanımı olarak kabul edilmelidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde İsrail'in işgal altındaki toprakları elinde tutmak için gerçekleştirdiği söz konusu silahlı eylemlerinin de meşru müdafaa hakkına dayandırılmayacağı açıktır.

Saldırının Mevcut Olması ve Gereklik Prensibine Uygunluk

Kendisine yöneltilen saldırıya karşı koyma maksatlı kuvvet kullanma olarak tanımlanan meşru müdafaa hakkında, bu tarz bir kuvvet kullanmanın gerekli olduğunun tespit edilebilir olması da önem arz etmektedir. Bu noktada kullanılan ölçütler “başka bir yöntemle saldırının önlenmesi ve korunmanın gerçekleştirilemeyeceğinin ispatı” ve “son çare” olarak kuvvet kullanılmasıdır.

Bu bağlamda saldırı eyleminin varlığının tespiti tek başına meşru müdafaa çerçevesinde kuvvet kullanmayı meşru kılmaya yetmeyecektir. 7 Ekim'de Hamas'ın gerçekleştirdiği eylemler meşru müdafaa hakkının ön koşulu olan saldırı fiilinin gerçekleşmesi için gerekli kriterleri karşılayamıyor olsa da bir saldırı olarak kabul edilmesi halinde dahi meşru müdafaa hakkının kullanılabilmesi için öngörülen “gereklik” kriteri bakımından da değerlendirilmelidir.

Gereklik kriteri, devam eden bir saldırıya karşı son çare olarak karşı kuvvet kullanılması anlamına gelmektedir. Yani devam eden bir saldırıya karşı silahlı kuvvete başvurmanın dışında saldırıyı durduracak herhangi bir araca sahip olunmaması gerekir. Başka bir deyişle silahlı kuvvet kullanılmasını içermeyen tedbirlerle aynı sonucun elde edebilmesi mümkün olsaydı, silahlı kuvvet kullanımına ilişkin genel yasağı ihlal eden bir davranışta bulunmanın hiçbir haklı gerekçesi olmayacaktı.⁸⁵

Bu ise işgal, istila ve düzenli ya da sistematik saldırılar gibi devam eden bir eylem çeşidi olmadığı durumlarda, saldırı eyleminin sonlanmasının akabinde meşru müdafaa kapsamında kuvvet kullanmanın artık geçersiz olduğu hususunu belirtmektedir. Eğer saldırı kalmamışsa savunma gerekliliği de ortadan kalkmıştır. Bu sebeple artık kuvvet kullanma meşru müdafaa olarak değerlendirilemeyecektir. Hamas'ın 7 Ekim'deki eylemleri ani şok oluşturan ancak devam eder nitelikte olmayan eylemlerdir. Hamas, İsrail'in içlerine doğru militanlarını sızdırmış ve günün sonunda geri çekmiştir. Dolayısıyla ne devam eden bir istila ne de devam eden

⁸⁵ “State Responsibility”, BM, (1980), https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_318_add5_7.pdf, (Erişim tarihi: 20 Haziran 2024).

bir silahlı eylemden bahsedilebilir. Yalnızca ilerleyen günlerde İsrail tarafından düzenlenen hava hareketlerine karşı cevap olarak ateşlenen fakat hedefi neredeyse hiçbir zaman bulmayan roket saldırılarından bahsedilebilir. 7 Ekim'deki eylemler rehine ve esir alma durumu ve kısmen devam eden roket atışları haricinde aynı gün itibarıyla sonlanmış ya da sonlandırılmıştır. Tel Aviv yönetiminin 8 Ekim'deki açıklaması İsrail topraklarında kontrolün tamamen sağlandığı ve görece saldırının sonlandırıldığı yönünde olmuştur.⁸⁶

İsrail halen Hamas'ın elindeki esirlerin kurtarılmasını bir gerekçe olarak öne sürmektedir. İsrail'in başlattığı operasyonlar için öne sürdüğü bu gerekçe gereklilik kriteri bakımından son çare olması durumunda ancak anlam ifade edebilir. Oysa İsrail'e yönelik silahlı eylemlerine devam etmeyen Hamas, elinde bulunan esirleri ateşkes karşılığı serbest bırakacağını açıklamış⁸⁷ ve süreç içerisinde bu yönde adım atarak bir grup esiri serbest bırakmıştır. Böylelikle İsrail'in askeri operasyonla esirleri kurtarma hedefi bakımından gereklilik kriterine ilişkin argümanlarını da geçersiz kılmıştır.

Ayrıca BMGK'nin 2735 sayılı kararında da⁸⁸ böylesi bir planın ortaya koyulması, esirleri kurtarmanın son çaresi olarak askeri operasyon yapılması zaruretini ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenlerle İsrail'in Gazze'ye ve Hamas'a yönelik silahlı eylemlerinin meşru müdafaa hakkı bağlamında gereklilik kriterini karşılamadığı açıktır.

Orantılılık Prensibine Uygunluk

Meşru müdafaa hakkının kullanılması esnasında ayrıca “orantılılık” veya “ölçülülük” kriterlerinin de sağlanması gereklidir. İsrail'in meşru müdafaa hakkını kullandığını bir an için kabul etsek dahi karşı askeri eylemlerini ancak saldırılar durdurulana ve varsa işgal edilmiş topraklarını kurtarana kadar ve sivillere zarar vermeden devam ettirmesi, meşru müdafaa hakkının kullanımının bir başka şartı durumundadır.⁸⁹

Bu kriter savunma maksatlı kuvvet kullanımının kapsamını belirlemektedir. Burada aranan ölçü devletin egemenliği, toprak bütünlüğü ve politik bağımsızlığının saldırı eylemi neticesi uğranılan zararlardan korunması için gerekli ve yeterli bir orantılılıkla karşılık vermeyi içermektedir. İzin verilen kuvvet kullanma

86 David Gritten, “Israel's Military Says It Fully Controls Communities on Gaza Border”, BBC, 9 Ekim 2023.

87 “Hamas, İsrail'in Tamamen Çekilmesi Karşılığında 135 Günlük Ateşkes Önerdi”, Euronews Türkçe, 10 Temmuz 2024.

88 “S/RES/2735”.

89 Yücel Acer, “İsrail'in Gazze Saldırısı ve Uluslararası Hukuk”, *Kriter*, Cilt: 8, Sayı: 84, (Kasım 2023).

kapsamı, korunan değerlere karşı saldırı eylemini engellemek ve eski hale iadeyi kapsadığı için zararlar karşılık verme ve cezalandırma gibi unsurlardan arındırılmış bir faaliyeti içerir.⁹⁰ Buna kısaca orantılılık kriteri olarak “kısasa kısas” (*tit for tat*) ölçütü denilmektedir.

7 Ekim’de Hamas tarafından rehine veya esir alınanlarla birlikte olaydan zarar gören kişi sayısı 7 bin civarında iken⁹¹ İsrail’in devam eden operasyonunda hayatını kaybeden ve yaralanan kişi sayısı 130 bini aşmıştır. Buna binaen Hamas’ın eylemleri sonrasında İsrail tarafından Filistinlilere şu ana kadar en az 70 kat daha fazla zarar verildiği ve dolayısıyla orantılılık ölçütünün aşıldığı açıkça görülmektedir.

İsrail’in Demir Kılıçlar operasyonunu başlatırken “Gazze’yi insansızlaştırma” gibi açıklamaları⁹² bir kenara bırakılsa bile Hamas’ı tamamen ortadan kaldırma hedefini vurguladığı da görülmektedir.⁹³ İsrail tarafından bir terör örgütü olduğu iddia edilse de Hamas, Gazzeliler yani kendi kaderini tayin hakkına sahip bir halk tarafından seçilmiş siyasi bir örgüt olarak nitelendirildiğinden bahisle Hamas’ın tamamen ortadan kaldırılmasının hedeflenmesi Gazze’nin siyasi bağımsızlığına yönelik bir saldırı anlamına da gelecektir. Dolayısıyla İsrail tarafından orantılılık kriterinin ikinci ölçütü olan amaç-araç orantılılığını (*ends-means proportionality*) aşan bir seviye güdülmektedir. Bu ise –var olsa bile– meşru müdafaa hakkının orantılılık prensibine aykırı düşmesi anlamına gelmektedir.⁹⁴

İsrail yalnızca rehine ve esirlerin kurtarılması ve kendisine yöneltilen roket atışlarının önüne geçmek üzere bir eylem planı çizmiş olsaydı, kendisine yöneltilmediği iddia olunan saldırıya karşı kendini savunma bağlamında orantılı hareket etmiş olabilecekti. Ancak sivil-savaşan ayrımı yapmadan, insancıl hukuk tarafından korunan kişi ve mekanları umursamadan gerçekleştirilen topyekün imha operasyonu; zararlar karşılık verme ve cezalandırma unsurlarını içermesinden ötürü de orantılı bir karşılık olarak değerlendirilemeyecektir.

Meşru müdafaa hakkı saldırılar durdurulana kadar kullanıldıktan sonra çatışmalar kesildiğinde sonraki sorunların barışçıl yöntemlerle çözülmesi de

90 Sarthak Gupta, “Israel’s Right to Self-Defense Under International Law”, JURIST News, 22 Aralık 2023, <https://www.jurist.org/commentary/2023/12/7-10-the-question-of-israels-right-to-self-defense-under-international-law>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

91 İsrail’in verdiği bilgilere göre 7 Ekim 2023’te vuku bulan olaylarda 1.200 civarı kişi hayatını kaybetmiş, 5 bin 500 kişi yaralanmış ve 247 kişi rehine ve esir alınmıştı. Bkz. “Hamas-Israel Conflict 2023: Key Legal Aspects”.

92 Patrick Wintour, “Entire Population of Gaza Becoming ‘Dehumanised’ Says UN Commissioner”, *The Guardian*, 30 Ekim 2023.

93 “Netanyahu Says the War will not End until Hamas is Destroyed”, VOA News, 1 Haziran 2024, <https://www.voanews.com/a/netanyahu-says-the-war-will-not-end-till-hamas-is-destroyed-/7639063.html>, (Erişim tarihi: 28 Mayıs 2024).

94 Milanovic, “Does Israel Have the Right to Defend Itself?”.

hukuki bir zorunluluktur. BM Antlaşması'nın 2. maddesinin 3. paragrafı bütün ülkelere sorunları şiddet içermeyen yani barışçıl yöntemlerle çözme yükümlülüğü getirmektedir.⁹⁵

Sivillere ve sivil yerleşim yerlerine saldırı da meşru müdafaa hakkının meşru sınırlarının tamamen dışındadır. İlerleyen sayfalarda ele alındığı üzere İsrail'in Gazze'de yürüttüğü askeri eylemlerinin ağır sivil kayıplara yol açması, sivil yerleşim yerlerini ve sivil altyapıyı hedef alarak ağır zararlar vermesi meşru müdafaa hakkı ile gerekçelendirilebilecek eylemler değildir.⁹⁶

---

95 Acer, "İsrail'in Gazze Saldırısı ve Uluslararası Hukuk".

96 Acer, "İsrail'in Gazze Saldırısı ve Uluslararası Hukuk".

7 EKİM VE SONRASI İSRAİL'İN EYLEMLERİNİN JUS IN BELLO BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

“Savaş esnasındaki hukuk” (*jus in bello*) ya da günümüzde daha yaygın kabul görmüş adıyla “uluslararası insancıl hukuk”, hukuk kurallarına uygun başlayıp başlamadığında bakılmaksızın çatışmalar esnasında çatışan taraflarca uyulması gereken kuralları ifade etmektedir.

SİLAHLI ÇATIŞMALAR ESNASINDA UYULMASI GEREKEN KURALLAR VE İHLALLERİN SONUÇLARI

Silahlı Çatışmalarda Uyulması Gereken Kurallar

Savaş esnasında uyulması gereken kuralların “silah ve savaş yöntemlerine dair kurallar” ve “savaşın kurbanları olarak nitelendirilebilecek sivil halkın, yaralıların, hastaların ve savaş esirlerinin korunmasına ilişkin kurallar” olarak iki alt gruptan oluştuğu söylenebilir.

İki gruptaki kuralları birbirinden tamamen ayırmak esasen mümkün değildir.⁹⁷ Zira ilk gruptaki kuralların temel amacı da savaş dışı kalmış ya da savaş dışı olan kişilerin savaşın olumsuz etkilerinden ve savaşanların da gereksiz ölüm ve yaralanmalardan korunmaları amaçlarına yönelik kurallardır. Ancak ikinci gruptaki kurallar doğrudan bu amaca yönelik oluşturulmuş kurallar niteliğine sahiptir. Bütün bu kuralların temel amacı, savaşın özellikle de savunma savaşlarının gerekliliklerini tümünden engellemeden, gereksiz ölümlerin, gereksiz

---

97 Bu konuda bkz. Hilaire McCoubrey, *International Humanitarian Law*, (Dartmouth Publishing, Boston: 1990), s. 2.

acıların ve gereksiz yıkımın önlenmesi ve savaşı bir nevi yalnızca politik amaçları ile sınırlı tutmaktır. Bütün bu kurallar arasındaki ayrılmaz ilişki nedeniyle savaşta kullanılacak silahlar ve savaş tekniklerini düzenleyen hukuk kurallarının yer aldığı sözleşmeler sivillerin ya da diğer savaş dışı kişi gruplarının hatta savaşıyanların korunmasına ilişkin kuralları da içermektedir. Nitekim söz konusu kuralları ifade etmek için hepsini kapsayacak şekilde “uluslararası silahlı çatışmalar hukuku” kavramının yanı sıra “uluslararası insancıl hukuk” kavramı daha yaygın şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Kuralların oluşturulduğu ilk sözleşmelerin tarihi 1860'lara kadar gitmekle birlikte günümüzde konuya dair yeni uluslararası sözleşmelerin akdedilmesine de devam edilmektedir. Bu alandaki ilk çok katılımlı uluslararası sözleşme “1864 Kara Savaşlarında Yaralı ve Hastaların Durumlarının İyileştirilmesine İlişkin Cenevre Sözleşmesi” olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce akdedilen ve günümüzde halen önemini kaybetmeyen sözleşmeler ise 1899 ve 1907'de Lahey'de imzalanan konvansiyonlardır.⁹⁸ Lahey Sözleşmeleri esas olarak kullanılması yasak “silah türleri” ve “savaş teknikleri”ni belirlemektedir. Bu dönemde ayrıca “1906 Cenevre Savaş Alanında Yaralıların ve Hastaların Durumunun İyileştirilmesi Sözleşmesi”nin⁹⁹ de yapıldığını görüyoruz.

İki dünya savaşı arasındaki yıllarda da benzeri konvansiyonlar yapılmıştır. Bunlar arasında “1925 Cenevre Boğucu, Zehirleyici ve Benzeri Gazların ve Bakteriolojik Araçların Kullanılması Protokolü” ve “1929 Cenevre Savaş Alanında Yaralı ve Hastaların Durumunun İyileştirilmesine İlişkin Sözleşme” sayılabilir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra 1949'da imzalanan dört adet Cenevre sözleşmesi ve bu sözleşmelere 1977'de yapılan iki ek protokol¹⁰⁰ ise çoğunlukla savaş esnasında savaş dışı kişilerin, bu bağlamda özellikle sivil-

98 Bunlar “Uluslararası Sorunların Barışçıl Çözümü Konvansiyonu, Silahlı Çatışmaların Başlatılması Konvansiyonu”, “Kara Savaşının Kuralları ve Örfü Konvansiyonu, Kara Savaşında Tarafsız Devlet ya da Kişilerin Hak ve Sorumlulukları Konvansiyonu”dur. Ayrıca deniz savaşlarına ilişkin bazı sözleşmeler de kabul edilmiştir. Bu konvansiyonların metinleri için bkz. Dietrich Schindler ve Jiri Toman, *The Laws of Armed Conflicts, A Collection of Conventions, Resolutions and Other Documents*, (Brill, Leiden: 2004), s. 57, 211.

99 Savaşta hasta ve yaralıların durumlarının iyileştirilmesine dair 6 Temmuz 1906 tarihli Cenevre Sözleşmesi bilgisi için bkz. “Silahlı Çatışma ve Savaş Hukuku”, Hukuk Ansiklopedisi, 21 Ağustos 2024, <https://hukukbook.com/silahlı-catisma-ve-savas-hukuku>, (Erişim tarihi: 25 Ağustos 2024).

100 Cenevre Sözleşmeleri, “Harp Halinde Silahlı Kuvvetlerin Hasta ve Yaralıların Vaziyetlerinin İyileştirilmesi Sözleşmesi (I nolu Sözleşme)”, “Silahlı Kuvvetlerin Denizdeki Hasta, Yaralı ve Kazazedelerinin Durumlarının İyileştirilmesi Hakkında Sözleşme (II nolu Sözleşme)”, “Harp Esirleri Hakkında Uygulanacak Muamele Dair Sözleşme (III nolu Sözleşme)” ve “Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına Dair Sözleşme (IV nolu Sözleşme)”dir. 1977'de eklenen ek protokoller ise “Uluslararası Silahlı Çatışma Mağdurlarının Korunması Protokolü (I nolu Protokol)” ve “Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışma Mağdurlarının Korunması Protokolü”dür (II nolu Protokol). Konvansiyonlar ve ek protokoller için bkz. Schineder ve Toman, *The Laws of Armed Conflicts: A Collection of Conventions, Resolutions and Other Documents*, s. 305-525, 551-619.

lerin, yaralıların, hastaların ve savaş esirlerinin korunmasına ilişkin kurallar içermektedir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Cenevre Sözleşmeleri ve ek protokollerinden başka 1954 Silahlı Çatışmalarda Kültürel Varlıkların Korunmasına Dair Sözleşme (ve iki ek protokol), 1972 UNESCO Dünya Mirası Sözleşmesi, 1972 Biyolojik Silah Sözleşmesi, 1980 Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesi ve 5 ek protokol, 1992 Arkeolojik Mirasın Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, 1993 Kimyasal Silah Sözleşmesi ve 1997 Anti-Personel Mayınların Kullanımının, Depolanmasının, Üretimini ve Devredilmesinin Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşme (Ottawa Sözleşmesi) gibi sözleşmeler de oluşturulmuştur.

Ayrıca günümüzde doğal çevrenin savaşın etkilerinden korunmasına dair kurallar da oluşturulmuştur. Lahey Kara Savaşları Hukuku ve Gelenekleri Konvansiyonu, IV nolu Cenevre Sözleşmesi ve 1977 I nolu Protokol bu kuralların bir kısmının bulunduğu sözleşmelerdir. Bu konuda asıl detaylı düzenlemeler arasında ise 1954'te imzalanan Silahlı Çatışmada Kültürel Varlıkların Korunmasına Dair Lahey Konvansiyonu, 1992 Arkeolojik Mirasın Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, 1972 UNESCO Dünya Mirası Sözleşmesi ve 1976'da Silahsızlanma Komisyonu Konferansı'nda¹⁰¹ müzakere edilen ve BM Genel Kurulu tarafından Cenevre'de imzaya açılan¹⁰² Çevrenin Değiştirilmesi Tekniklerinin Askeri veya Düşmanca Kullanımının Yasaklanması Sözleşmesi¹⁰³ yer almaktadır.

Belirtilen bu konvansiyonlardan önemli bir kısmının yapılageliş hukuku kuralları değeri kazanarak söz konusu sözleşmelere taraf olmayan devletleri de bağlayıcı nitelik kazandığı ifade edilmelidir.¹⁰⁴

Yasaklanmış Silah Türleri ve Çatışma Yöntemleri

Yasaklanmış silah türleri ve çatışma yöntemlerini düzenleyen kurallar –bunları tek tek saymak yerine– silah ve faaliyet türlerinin niteliklerini belirtmektedir. 1868 tarihli St. Petersburg Bildirisi¹⁰⁵ insan vücudunda patlayıp dağılan, aşırı acı ve yaralanmalara neden olan kurşunlar ile ağırlığı 400 gramın altında olan mermi, patlayıcı, ateşleyici veya yanıcı maddelerle yüklü mermileri yasaklarken

101 Konferans 10 Aralık 1976'da gerçekleşmiştir.

102 Sözleşme 18 Mayıs 1977'de imzaya açılmıştır.

103 Sözleşme 5 Ekim 1978'de yürürlüğe girmiştir. UNTS, Cilt 1108, (1978), s. 156-160. Türkiye sözleşmeyi imzalamış ancak henüz onaylamamıştır. Günümüzde bu sözleşmeye 78 ülke taraf. Ermenistan sözleşmeye 15 Mayıs 2002'de taraf olurken Azerbaycan ise henüz taraf değildir.

104 Bkz. ICTY, Tadic Davası, Vol II, Chapter 44, s. 106.

105 "Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles Under 400 Grammes Weight", Saint Petersburg, 29 Kasım-11 Aralık 1868.

1899'da Lahey'de yapılan üç farklı deklarasyon ise "gereksiz acıya neden olan boğucu gazlar" ve "gereksiz yere acımasız yaralar açan dum dum kurşunu benzeri mermileri" yasaklamıştır.¹⁰⁶

Lahey Kara Savaşlarının Hukuku ve Yapılgelişleri Sözleşmesi de gereksiz acı vermeme (*unnecessary suffering*) ilkesini vurgulayarak kara savaşlarında zehir veya zehirli silahları, düşmana veya orduya mensup kişileri acımasızca öldürmeyi veya yaralamayı, silahlarını bırakmış veya artık savunma imkanı bulunmayan ya da teslim olmuş bir düşmanı öldürmeyi veya yaralamayı, baştan af olmayacağını ilan edilmesini, gereksiz acıya neden olacak biçimde tasarlanmış silah, mermi veya malzeme kullanmayı, mütareke bayrağını, ulusal bayrağı veya düşmanın askeri nişan ve üniformasını veya 1864 ve 1906 Cenevre sözleşmelerince belirlenmiş işaretleri kandırma maksatlı ya da uygun olmayan şekilde kullanmayı, savaşın gerekliliklerince zorunlu kılınmadığı halde düşman mülkünü tahrip etmeyi ya da el koymayı, düşman tarafına mensup olanların hakları ve eylemlerinin bir hukuk mahkemesinde iptal edildiği, askıya alındığı ya da kabul edilmeyeceğinin ilan edilmesini açık ifadelerle yasaklamıştır. Ayrıca düşman tarafın vatandaşlarını kendi ülkelerine karşı yürütülen askeri eylemlere katılmaya zorlamayı da yasaklanmıştır.¹⁰⁷ 1925 tarihli Cenevre Protokolü ise bakteriyolojik silahları yasaklamıştır.

1949 Cenevre Sözleşmeleri ve özellikle 1977 Uluslararası Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin I nolu Ek Protokol "gereğinden ağır yaralanmaya veya gereksiz acı çekilmesine yol açar nitelikte silah, mermi, malzeme ile savaş yöntemlerinin kullanılmasının" yasak olduğu prensibini öngörmektedir.¹⁰⁸ Protokol ayrıca taraf devletlerin yeni geliştirilen silahlarının Cenevre Sözleşmeleri'nin belirtilen prensiplerine aykırı olmamalarını sağlama yükümlülüğüne de yer vermiştir.¹⁰⁹

Savaş hileleri hariç hainlik yoluyla (düşmanın güvenini istismar ederek) bir düşmanın öldürülmesi, yaralanması ya da esir alınması,¹¹⁰ Kızılhaç, Kızılay ya da Kızıl Aslan ve Kızıl Güneş kurumlarının ayırt edici amblemlerinin ya da söz-

106 "Declaration (IV,1), to Prohibit, for the Term of Five Years, the Launching of Projectiles and Explosives from Balloons, and Other Methods of Similar Nature", The Hague, 29 Temmuz 1899; "Declaration (IV,2) concerning Asphyxiating Gases", The Hague, 29 Temmuz 1899; "Declaration (IV, 3) Concerning Expanding Bullets", The Hague, 29 Temmuz 1899.

107 Bkz. Madde 23/e. "IV Convention Respecting the Laws and Customs of War on Land", The Hague, 18 Ekim 1907, 36 Stat. 2277, Treaty Series 539.

108 "Uluslararası Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin I Nolu Ek Protokolü", madde 35, par. 1 ve 2.

109 "Uluslararası Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin I Nolu Ek Protokolü", madde 35, par. 1; madde 36.

110 "Uluslararası Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin I Nolu Ek Protokolü", madde 37.

leşmeler ya da bu protokolle öngörülen diğer amblem, sembol ya da sinyallerin uygunsuz biçimde kullanılması, tarafsız ya da çatışmaya taraf olmayan diğer devletlerin bayrakları ya da askeri amblemleri, nişanları veya üniformalarının kullanılması, hiç kimsenin hayatta kalmayacağına yönelik emir verilmesi, bununla bir düşmanın tehdit edilmesi ve bu yöntemle savaş yapılması da yasaklanmıştır. Ayrıca savaş dışı olduğu anlaşılan ya da mevcut koşullar altında öyle olduğunun kabul edilmesi gereken bir kişinin saldırı hedefi yapılması ve bir tehlike anında paraşütle uçaktan atlayan kişilerin aşağıya inişi sırasında saldırı hedefi yapılması yasaklanmıştır.¹¹¹ Özellikle silahlı çatışmalara doğrudan dahil olmayan sivillerin ve sivil yerleşim yerlerinin hedef alınarak saldırıya maruz bırakılması tümünden yasaklanmış eylemlerdir.¹¹²

1949 Cenevre Sözleşmeleri'nden sonraki yıllarda oluşturulan uluslararası sözleşmeler ise bazı spesifik savaş silah ve yöntemlerini yasaklamış ve bu yasakların uygulama alanlarını genişletmiştir. 1972 Bakteriyolojik ya da Zehirleyici Silahların Geliştirilmesi, Üretimi ve Depolanmasının Yasaklanmasına Dair Sözleşme¹¹³ bahsi geçen maddelerin kullanımını yasaklamaktadır. 1977 Anti-Personel Kara Mayınları Kullanımının, Üretiminin ve Devredilmesinin Yasaklanması Sözleşmesi¹¹⁴ ise belirtilen türden ölümcül savaş araç ve gereçleri için genel bir yasak getirmiştir.

1981 tarihli Aşırı Derecede Yaralayan ve Ayırım Gözetmeyen Etkileri Bulunan Belirli Konvansiyonel Silahların Kullanımının Yasaklanması veya Sınırlanması Sözleşmesi ve Ek Protokol ve bu sözleşmede 2001'de yapılan değişiklikler söz konusu yasakları uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmaları da içine alacak tarzda genişletmiştir. Sözleşmeye 1995'te "Kör Edici Lazer Silahları Protokolü" başlıklı IV. Protokol¹¹⁵ eklenerek kör edici lazer silahları da yasaklanmıştır. 1993 Kimyasal Silahların Geliştirilmesi, Yapımı, Stoklanması ve Kullanımının Yasaklanması ve Bunların Yok Edilmesine İlişkin Paris Sözleşmesi ise biyolojik ve bakteriyolojik silahları yasaklamaktadır.

Savaş silah ve yöntemlerine dair önemli bir kısıtlama da doğal çevrenin korunmasına yöneliktir. Lahey Kara Savaşları Hukuku ve Gelenekleri Konvansiyonu, IV nolu Cenevre Sözleşmesi ve 1977 I nolu Protokol silahlı çatışmalar esnasında

111 "Uluslararası Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin I Nolu Ek Protokolü", madde 35, par. 1; madde 38-42.

112 "1907 Lahey Kara Savaşları Hukuku ve Gelenekleri Konvansiyonu", madde 23 (c); "1949 Cenevre Sivillerin Korunmasına Dair Sözleşme", madde 13-23; I Nolu Ek Protokol (1977), madde 48-58.

113 19 Nisan 1972'de imzalanmış ve 26 Mart 1975'te yürürlüğe girmiştir.

114 Sözleşme 14 Şubat 1997'de imzalanmış ve 1 Mart 1999'da yürürlüğe girmiştir.

115 Protokol 13 Ekim 1995'te imzalanmış ve 30 Temmuz 1998'de yürürlüğe girmiştir.

çevrenin korunmasına dair hükümler içermektedir. IV nolu Cenevre Sözleşmesi'nin 53. maddesi bireylere, devlete veya diğer kamu makamlarına ait mülklerin kasıtlı veya ayırım gözetmeksizin imha edilmesini yasaklamaktadır. 147. maddesi ise “askeri gerekliliklerin haklı kılmadığı, gayrimeşru ve keyfi büyük ölçüde mal tahribatı ve mal tesahübü”nü yasaklamaktadır. 1954 Silahlı Çatışmada Kültürel Varlıkların Korunmasına Dair Lahey Konvansiyonu, 1992 Arkeolojik Mirasın Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi ve 1972 UNESCO Dünya Mirası Sözleşmesi de benzeri kurallar içermektedir. 1976 Silahsızlanma Komisyonu Konferansı'nda¹¹⁶ müzakere edilen Çevrenin Değiştirilmesi Tekniklerinin Askeri veya Düşmanca Kullanımının Yasaklanması Sözleşmesi¹¹⁷ de benzeri hükümler öngörmektedir.

Kişi Gruplarının Korunması

Yaralı ve Hastalar

İlan edilmiş ya da edilmemiş bütün savaşlarda ve taraflar arasındaki bütün silahlı çatışmalarda hatta bütün işgal durumlarında yaralı ya da hasta düşmüş askerlerin korunması öngörülmektedir. Ayrıca uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda dahi bu kişilere nasıl davranılması gerektiğine dair minimum standartlar belirlenmiştir. Bu kişiler silahlı kuvvet mensupları, milisler ve gönüllüler, bazı şartları haiz organize direniş güçleri mensupları, askeri araç mürettebatı ve işgale uğramış yerlerdeki direnişçiler olarak sayılmaktadır.¹¹⁸

Belirtilen yaralı ya da hastaların bütün şartlarda bakımının yapılması ve korunması zorunluluktur. Cinsiyet, ırk, milliyet, din, siyasi fikir ve benzer kriterler temelinde ayrımcılık yapılmadan bu kişilere insanca muamele gösterilmelidir. Öldürme, işkence, deneye tabi tutma ve tıbbi bakımdan mahrum bırakma türünden eylemler yasaklanmıştır. Kadınlar ise cinsiyetlerinin gerektirdiği hassasiyetle muamele görmeli, belirli tıbbi bakımdan mahrum bırakılmamalı ve kötü şartlara tabi tutulmamalıdır.¹¹⁹

Savaş Esirleri

Düşman eline düştüğünde esir statüsü kazanan kişilerin¹²⁰ yani silahlı kuvvetler mensupları ve silahlı kuvvetlerin birer unsuru olan milisler ve gönüllülerin, karşı

¹¹⁶ Konferans 10 Aralık 1976'da gerçekleşmiştir.

¹¹⁷ Sözleşme 5 Ekim 1978'de yürürlüğe girmiştir. UNTS, Cilt: 1108, (1978), s. 156-160. Türkiye sözleşmeyi imzalamış ancak henüz onaylamamıştır. Günümüzde sözleşmeye 78 ülke taraftır. Ermenistan sözleşmeye 15 Mayıs 2002'de taraf olurken Azerbaycan ise henüz taraf değildir.

¹¹⁸ Bkz. I nolu Sözleşme, madde 3.

¹¹⁹ Madde 12.

¹²⁰ Bkz. III nolu Cenevre Sözleşmesi, madde 4.

tarafın eline düşmelerinden itibaren ve serbest bırakılıncaya dek nasıl muamele görmeleri gerektiği de düzenlenmiştir.

Bu kişilerin işkence ve benzeri kötü muamelelere maruz bırakılmamaları, ihtiyaç duydukları tıbbi bakımları ve diğer temel ihtiyaçlarının temin edilmesi, kendilerine yönelebilecek şiddet olaylarına ve intikam eylemlerine karşı korunmaları, kadınların cinsiyetlerine uygun muamele görmeleri, temel ihtiyaçlarının karşılanması karşılığında ücret talep edilmemesi, isim, soy isim, doğum tarihi, rütbe ve nerede görevli olduğu dışında bilgi vermeye zorlanmamaları, rütbelere göre muamele görmeleri, kendi dilinde iletişim sağlamaları, güvenli yerlerde tutulmaları, dini ve tıbbi görevlilerle görüşme ve dini vecibelerini yerine getirebilmelerine imkan sağlanmalıdır. Esirlere işkence veya kötü muamele uygulanması, esirlerin zorla savaştırılması ve adil biçimde yargılanmamaları sözleşmenin “ağır ihlalleri” (*grave breaches*) olarak sayılmaktadır.¹²¹

Siviller

Sivillerin korunmasına ilişkin kuralların çoğunluğunu içeren IV nolu Cenevre Sözleşmesi sivillerin kimler olduğunu doğrudan tanımlamasa da sözleşmedeki birçok kuraldan, bahsi geçen iki kategori dışında kalıp da savaş dışı olan yani savaşımayan herkesin sivil olarak değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.¹²²

Sivillerin korunmasına ilişkin temel ilke sivillerin kasıtlı öldürme, her türlü işkence ve bedensel cezaya maruz bırakılmamasıdır. Sivillerin insani muamele görmesi sağlanmalı, kişilikleri, onurları, aile hakları, inançları, ibadet ve geleceklerine her koşulda saygı gösterilmelidir. Irza geçilmesi, fuhuşa zorlanması ve utanç verici duruma sokulması yasaklanmıştır. Siviller arasında ayırım gözetilmemelidir. Rehin alınma, toplu ceza uygulanması ya da bunlarla tehdit edilmeleri de yasaklanan eylemlerdendir. Sağlık ve din görevlileri ile sivil savunma ekipleri ise özel bir koruma statüsüne sahiptir.

Mülklerle ilgili olarak savaş gerekleri hariç düşman mallarına el koyulması ve zarar verilmesi yasaklanmıştır. Kamu mallarına el koyulabilecekken eğitim, sağlık, ibadet ve belediye mallarının hariç olması gerekmektedir.¹²³ İşgal altındaki özel mülkiyete el koyulması ve malların yağmalanması ise yasaklanmıştır. I nolu

121 Madde 130d.

122 Bkz. Melike B. Yamaner, *Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunması*, (Arıkan Yayınları, İstanbul: 2007).

123 Bkz. “IV Numaralı Lahey Sözleşmesi”, (1907), madde 23, 46.

Ek Protokol'de bazı malların işlevlerine göre özellikle korunmalarına ilişkin kurallar öngörülmüştür.¹²⁴

1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin her birinde 3. maddeler aynı içeriğe sahiptir. Ortak 3. madde olarak bilinen bu madde ile uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda yani "uluslararası bir mahiyet arz etmeyen ve yüksek akit taraflardan birinin ülkesinde zuhur eden silahlı bir çatışmada" özellikle kişilerin korunmasına yönelik olarak şu minimum standartlar öngörülmüştür:

- Silahlarını terk eden silahlı kuvvetler mensuplarıyla hastalık, yaralanma mevkuhiyet dolayısıyla veya sair herhangi bir sebeple harp dışı edilmiş bulunan şahıslar da dahil olmak üzere, çatışmalara doğrudan doğruya iştirak etmeyen şahıslara ırk, renk, din ve akideye, cinsiyet, nesep veya servete veya bunlara mümasil herhangi diğer bir kıstasa dayanan aleyhte bir tefrik gözetilmeksizin bütün hallerde insanca muamele edilecektir.
- Cana veya vücut bütünlüğüne hanel getiren taaddiler, ezcümle bütün şekilleriyle katil, sakatlamalar, zalimane muameleler, işkence ve tazipler yasaktır.
- Rehine olarak alınmaları yasaktır.
- Şahısların vakarına taaddiler ezcümle haysiyet kırıcı ve tezlil edici muameleler yasaktır.
- Usulü dairesinde teşkil edilmiş ve medeni milletlerce elzem olarak kabul edilmiş bulunan adli teminatı haiz bir mahkemece evvelemerde hüküm isdar edilmeden mahkumiyet kararları verilmesi ve bunların icra ve infazı yasaktır ve yasak kalacaktır.
- Yaralılar ve hastalar toplanacak ve tedavi altına alınacaktır. Uluslararası Kıvılcık Komitesi gibi uluslararası insani bir kuruluş çatışmaya dahil taraflara hizmetlerini arz ve teklif edebilecektir.

İhlallerin Sonuçları

Birinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında yapılan bazı düzenlemelerde silahlı çatışmalar hukuku kurallarının ihlali birer suç sayılmıştır.¹²⁵ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yargılamalar bu ilkeyi daha da güçlendirirken I nolu Cenevre Sözleşmesi'nin 49 ve 50. maddeleri sayılan eylemleri gerçekleştirenlerin suç işlemiş

124 Bkz. "I Nolu Ek Protokol", madde 52 vd.

125 Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Kaiser II. Wilhelm'in "uluslararası ahlaka ve antlaşmaların özüne karşı büyük suç" işlemekten dolayı yargılanmasına ilişkin Versay Antlaşması'nın 227. maddesine bir hüküm koyulmuş ancak bu hükmün gereği yerine getirilememiştir.

olacaklarını ve taraf devletlerin bu suçlardan birini gerçekleştiren veya gerçekleştirmek için emir veren kimselere tatbik olunacak cezai müeyyideleri tespit etme yükümlülüğü üstlendiklerini öngörmüştür. Aynı hükümler diğer Cenevre Sözleşmeleri'nde de zikredilmiştir.¹²⁶

Söz konusu uluslararası düzenlemeler ve bundan sonraki sayfalarda belirtilecek olan uluslararası yargılamalar neticesinde ortaya çıkan suç kategorileri “barışa karşı suçlar” ya da diğer adı ile “saldırı suçu”, “savaş suçları”, “insanlığa karşı suçlar” ve “soykırım suçu” olarak sınıflandırılmaktadır.

Saldırı suçu, bir devletin siyasi veya askeri eylemini etkili bir şekilde kontrol edebilecek veya yönetebilecek konumda olan bir kişi tarafından niteliği, ağırlığı ve ölçüğü itibarıyla açık bir saldırı teşkil eden bir eylemin planlanması, hazırlanması, başlatılması veya icra edilmesidir.¹²⁷ Özetle saldırı suçu uluslararası hukuka aykırı bir saldırı savaşının planlanması olarak ifade edilmektedir.

Savaş suçları ise silah ve yöntemleri, sivillerin ve savaş dışı diğer kişilerin korunmalarını düzenleyen kuralların ihlalleri olarak özetlenmektedir.¹²⁸ Günümüzde doğal çevreye zarar verici eylemler de savaş suçları arasında kabul edilmektedir. UCM Statüsü'nün 8. maddesinde sayılan savaş suçları arasında “uzun vadeli ve ağır bir biçimde doğal çevreye zarar vereceğinin bilincinde olarak saldırı başlatılması” eylemi de zikredilmiştir.¹²⁹

İnsanlığa karşı suçlar ise savaş ya da barış zamanında herhangi bir sivil topluluğa yönelik yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak gerçekleştirildiğinde nüfusun öldürülmesi, imhası, köleleştirilmesi, sınır dışı edilmesi veya zorla nakli gibi eylemlerdir.¹³⁰

İnsanlığa karşı suçların daha ağır bir biçimi olan soykırım suçu ise ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu kısmen veya tamamen yok etmek kastıyla “gruba mensup olanların öldürülmesi”, “grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi”, “grubun bütünüyle veya kısmen fi-

126 Bkz. “Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi”, madde 146-147.

127 ICC Statute, Article 8bis.

128 UCM’yi kuran Roma Statüsü’nün 8. maddesinin 2. fıkrası, savaş suçlarına ilişkin olarak ilk bendinde “1949 Cenevre Sözleşmeleri’nin ağır ihlallerini” ve ikinci bendinde “uluslararası silahlı çatışmalara uygulanabilir yasaların ve yapılageliş kurallarının diğer ihlallerini” savaş suçu olarak tanımlamış ve cezalandırma öngörmüştür.

129 Madde 8, paragraf 2 (b, iv).

130 İnsanlığa karşı suçlar, UCM Statüsü’nün 7. maddesinde sayılmıştır. Söz konusu suçlar, Türk Ceza Kanunu’nun “Soykırım ve İnsanlığa Karşı Suçlar” başlığını taşıyan bölümünde, soykırım suçu 76. maddede “Bir planın icrası sureti ile milli, etnik, ırki veya dini bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi maksadıyla, bu grubun üyelerine karşı aşağıdaki fiillerden birinin işlenmesi” olarak tanımlanmakta ve eylemler sıralanmaktadır. İnsanlığa karşı suç ise 77. maddede sıralanan fiillerin “siyasi, felsefi, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimi-ne karşı bir plan doğrultusunda sistematik olarak işlenmesi” olarak tanımlanmaktadır.

ziksel varlığını ortadan kaldıracağı hesaplanarak yaşam şartlarının kasten değiştirilmesi”, “grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirlerin alınması” ve “gruba mensup çocukların zorla bir başka gruba nakledilmesi” fiillerinden bir ya da birkaçının gerçekleştirilmesidir.¹³¹ Ayrıca soykırım suçu ile ilişkili olarak “soykırımda bulunmak”, “soykırımda bulunulması için iş birliği yapmak”, “soykırımda bulunulmasını doğrudan ve aleni surette kışkırtmak”, “soykırımda bulunmaya teşebbüs etmek” ve “soykırıma iştirak etmek” fiilleri de suç sayılmaktadır.¹³²

Bu özetlenen kuralların ihlali gerçek kişiler için cezai sorumluluk doğuran “suç” niteliğindeki ihlallerdir. Söz konusu suçları işlediği iddia edilen kişi, bireysel olarak başka biriyle ortaklaşa veya başka bir kişi aracılığıyla bu fiilleri gerçekleştirmiş olsa da sorumludur ve cezalandırılacaktır.¹³³

Söz konusu kuralların ihlalinin suç sayılmasının ötesinde ceza yargılamalarına konu olmasının ilk somut örneği İkinci Dünya Savaşı'nın hemen akabinde işgal altındaki Almanya'da Müttefikler Devletlerce kendi işgal bölgelerinde kurulan askeri mahkemelerdeki yargılamalar olmuştur.¹³⁴ İkinci Dünya Savaşı'nı takiben kurulan Nuremberg ve Tokyo askeri ceza mahkemeleri uluslararası hukukta silahlı çatışmalara dair kuralların ihlallerinin kişisel cezai sorumluluğa yol açtığı prensibini şüpheye yer bırakmayacak derecede güçlendirici yargılamalar yapmıştır.¹³⁵

1949 Cenevre Sözleşmeleri'nden sonra uluslararası yargılama örnekleri de gerçekleşmiş ve gelişme göstermiştir. BMGK tarafından kurulan Eski Yugoslavya için UCM ve Ruanda için UCM önemli örneklerdir. Bu gelişmelerden sonra 1998'de imzalanmasının akabinde 2002'de yürürlüğe giren Statü ile UCM¹³⁶ sürekli bir uluslararası ceza mahkemesi olarak kurulmuş ve çalışmalarını sürdürmektedir.

131 Bkz. “Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme”, madde 2.

132 “Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme”, madde 3.

133 Bkz. “UCM Statüsü”, madde 25.

134 Müttefik Devletler çıkardıkları 10 numaralı yasa ile kendi işgal bölgelerinde kurdukları askeri mahkemelerde Lahey Konvansiyonları ile ortaya koyulan kuralların ihlalleri nedeniyle Alman askeri ve siyasi liderini yargılamıştır. 1946-1949 arasında her birinde onlarca kişinin yargılandığı 12 davaya bakmıştır. Almanya için Kontrol Konseyi 20 Aralık 1945'te 1943 Moskova Deklarasyonu ve 1945 Londra Antlaşması'na etkinlik kazandırmak için 10 numaralı yasayı çıkarmıştır. *Trials of War Criminals before the Nurnberg Military Tribunals*, Cilt 3, (United States Printing Office, 1951), s. XVIII.

135 Howar Ball, *Prosecuting War Crimes and Genocide | The Twentieth-Century Experience*, (University Press of Kansas, Kansas: 1999), s. 85.

136 UCM Statüsü 1998'de Romada gerçekleştirilen konferansta kabul edilmiş ve 1 Temmuz 2002'de yürürlüğe girmiştir.

İSRAİL'İN EYLEMLERİNİN ULUSLARARASI CEZA HUKUKU BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Saldırı Suçu ve İsrail'in Eylemleri

Bir önceki bölümde saldırı suçunun “bir devletin siyasi veya askeri eylemini etkili bir şekilde kontrol edebilecek veya yönetebilecek konumda olan bir kişi ya da kişiler tarafından, uluslararası hukuka aykırı saldırı savaşı planlamak” olarak ifade edildiği belirtilmişti.

UCM Statüsü kabul edilirken uzlaşma sağlanamadığı için “saldırı suçu” tanımlanamamıştı. Taraf Devletler Kurulunun 10 Temmuz 2010'da Kampala'daki toplantısında bir tanım yapılmış ve böylelikle saldırı suçu UCM'nin yargı yetkisine aktif olarak dahil edilmiştir.

Roma Statüsü'ne eklenen *8bis* maddesine göre saldırı suçu “Niteliği, ağırlığı ve ölçüğü itibarıyla BM Şartı'nı açıkça ihlal eden bir saldırı fiilinin planlanması, hazırlanması, başlatılması veya yürütülmesini ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır. Saldırı fiilinin tanımı ise devamında “bir devlet tarafından, bir başka devletin egemenliğine, toprak bütünlüğüne veya bağımsızlığına karşı veya Birleşmiş Milletler Şartı'na aykırı başka şekillerde silahlı kuvvet kullanılması” olarak ifade edilmiştir. Ayrıca BM Genel Kurulunun 14 Aralık 1974 tarih ve 3314 (XXIX) sayılı kararın 3. maddesinde sayılan fiiller aynen sayılmış ve saldırı fiiline örnek gösterilmiştir.

Bunlardan en önemlisi ve belki hiçbir tartışma götürmeyen örneği (a) bendinde verilen istila, işgal ve ilhak örneğidir: “Bir devletin silahlı kuvvetlerince, bir diğer devletin topraklarına yönelik olarak yapılan istila veya taarruz ya da ne kadar geçici olsa da, bu tür bir istila veya taarruzdan kaynaklanan herhangi bir askeri işgal veya kuvvet kullanarak başka bir devletin topraklarının tümünün ya da bir bölümünün ilhaki.” Yine (c) bendinde kıyıların abluka altına alınması da bir saldırı suçu teşkil eden eylem olarak nitelendirilmiştir: “Bir devletin liman veya kıyıların diğer bir devletin silahlı kuvvetleri tarafından abluka altına alınması.”

Belirtildiği üzere İsrail, birçok BM ve uluslararası örgüt kararında ve yine yargısal değerlendirmelerde Filistin topraklarında “işgalci güç” olarak tanımlanmıştır.¹³⁷ 7 Ekim 2023 sonrası başlayan İsrail operasyonları, 1967'den beri devam eden bir işgalin sürdürülmesi olarak tanımlanabileceği gibi ayrıca bir istila olarak da nitelendirilebilecektir. Bunun yanında Filistin topraklarında devam eden yeni

137 “Situation on Registered Vessels of Comoros, Greece and Cambodia”, UCM, 6 Kasım 2014, [https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53\(1\)-Report-06Nov2014Eng.pdf](https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53(1)-Report-06Nov2014Eng.pdf), (Erişim tarihi: 14 Ağustos 2024); “Israel and the Occupied Territories”, ICRC, <https://www.icrc.org/en/where-we-work/israel-and-occupied-territories>, (Erişim tarihi: 14 Ağustos 2024).

yerleşim yerleri oluşturma politikası da bir ilhak olarak değerlendirilebilecektir.¹³⁸ Yine 2007'de Hamas'ın Gazze'de kontrolü ele geçirmesinin ardından şehre yönelik kara, deniz ve hava ablukası uygulanmaya başlanmıştır. Yani sadece 7 Ekim 2023 sonrasına ilişkin değil aynı zamanda İsrail tarafından Filistin topraklarının istilası, işgali, ilhaki ve ablukası, Roma Statüsü'nün 8bis maddesi kapsamında devam edegelen bir saldırı suçu teşkil etmektedir.

Saldırı suçu “bir devletin siyasi veya askeri eylemlerini etkin bir şekilde kontrol veya icra edebilme konumunda bulunan bir kimse tarafından” işlenebilen bir suçtur. Yani yalnızca devlet ve hükümet başkanları ile askeri komutanın başında bulunan kişiler bu suç bağlamında yargılanabilecektir.

Saldırı suçuna ilişkin UCM'nin hangi tarihten sonraki eylemlere ilişkin yargı yetkisine sahip olacağı hususunda yetkili kılınan Taraf Devletler Kurulu, 17 Temmuz 2018 itibarıyla Mahkemenin yargı yetkisini aktive etmiştir. Yani UCM 17 Temmuz 2018 sonrasında işlenen saldırı fiillerine ilişkin yargılama yetkisine sahiptir.¹³⁹

13 Mayıs 2014 sonrası işgal altındaki Filistin toprakları bakımından UCM'nin yargı yetkisini Filistin'in tanıdığı dikkate alındığında istila, işgal ve ilhak gerçekleştiren İsrail'in 17 Temmuz sonrasında görevde bulunan tüm üst düzey sivil ve askeri yöneticilerinin saldırı suçu bakımından yargılanabileceği söylenebilir. Olağan sivil ve askeri yetkililer dışında karar almada yetkili olarak 7 Ekim 2023 sonrasında oluşturulan “Savaş Kabinesi”nde yer alan tüm kişiler bakımından “saldırı suçu” bağlamında soruşturma açılması da mümkün görülmektedir.

Savaş Suçları ve İsrail'in Eylemleri

Bir önceki bölümde savaş suçları kavramı genel olarak açıklanmış ve savaş suçlarının silahlı çatışmalarda silah ve yöntemleri düzenleyen, sivillerin ve savaş dışı diğer kişilerin korunmasını amaçlayan kuralların ihlallerinden doğduğu belirtilmişti. Bu eylemler, yaygın ve sistematik bir planın parçası olmadan, söz konusu kuralların özensizlik ya da kasten, çoğu kez askeri üstünlük sağlamak için yapılan ve söz konusu kuralların ihlali sayılan eylemlerdir.

Bu bağlamda kasten öldürme, biyolojik deneyler dahil işkence veya insanlık dışı muamele, vücuda veya sağlığa kasten büyük ıstırap verme veya ciddi yaralamaya sebep olma, askeri gereklilik olmadan, yasa dışı ve keyfi olarak mülkiyetin yaygın

138 A/HRC/RES/55/32, 15 Nisan 2024.

139 “Assembly Activates Court's Jurisdiction over Crime of Aggression”, UCM, 15 Aralık 2017, <https://www.icc-cpi.int/news/assembly-activates-courts-jurisdiction-over-crime-aggression>, (Erişim tarihi: 31 Aralık 2023).

yok edilmesi veya sahiplenilmesi, bir savaş esirinin veya koruma altındaki bir diğer şahsın, düşman devlet silahlı kuvvetlerinde hizmet etmeye zorlanması; bir savaş esirinin veya koruma altındaki bir diğer şahsın kasti olarak adil ve olağan yargılanma hakkından yoksun bırakılması; hukuka aykırı sürgün ya da nakletme ya da hukuka aykırı alıkoyma, rehin alma gibi eylemlerin yanı sıra sivillere saldırma, teslim olmuş askerleri öldürme, teslim bayrağını istismar etme, işgal edilmiş topraklardaki insanları sürme, zehirli silahlar kullanma, sivilleri kalkan olarak kullanma, çocuk askerler kullanma, ateşkes bayrağı gösterenlere saldırma, kaza geçiren uçaklardan atlayanları öldürme gibi eylemler savaş suçları olarak kabul edilmektedir. Günümüzde doğal çevreye zarar verici eylemler de savaş suçları arasında kabul edilmektedir.

Bu sayılanların daha detaylı bir listesi UCM Statüsü'nün 8. maddesinde yer almaktadır. Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır ihlallerinin yanı sıra savaş silah ve yöntemlerini düzenleyen ve esasen savaş dışı kişilerin korunmasını hedefleyen kuralların diğer ihlalleri de suçlar listesinde bulunmaktadır.

İsrail'in 7 Ekim 2023 ve sonrasında gerçekleştirdiği eylemlerin en ön plana çıkan yönü sivillerin kasten öldürülmesi ya da yaralanmasıdır. Mayıs 2024 sonu itibarıyla Gazze'deki sivil ölümlerin 34 bin 800'ü aştığı ifade edilmişti. Öldürülen sivillerin 7 bin 356'sı çocuk ve 5 bin 419'u kadın olmak üzere 24 bin 682'sinin kimliği tespit edilmiştir.¹⁴⁰ Buna ek olarak binlerce çocuğun da kayıp olduğu ve bunların çoğunun muhtemelen yıkılan binaların enkazı altında oldukları belirtilmektedir.¹⁴¹ Binlerce kişinin halen kayıp olması ve bunların birçoğunun enkaz altında olması nedeniyle bu rakamların daha yüksek olmasının kuvvetle muhtemel olduğu vurgulanmaktadır.¹⁴²

BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisinin (The United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, OCHA) Gazze Sağlık Bakanlığı verilerine dayanarak verdiği rakamlara göre İsrail'in 7 Ekim 2023'ten 19 Haziran 2024'e kadar yaptığı saldırılar sonucunda 37 bin 396 Filistinli hayatını kaybetmiştir.¹⁴³ Bu rakamlar 2005-2023 arasındaki çatışmalarda ölenlerin sayısının 7

140 "وزارة الصحة الفلسطينية / غزة", Telegram, 5 Mayıs 2024, <https://t.me/MOHMediaGaza/5405>, <https://t.me/MOHMediaGaza/5401>, (Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024).

141 "وزارة الصحة الفلسطينية / غزة"; "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel", OHCHR, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/co-israel/index>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

142 "10,000 People Feared Buried Under the Rubble in Gaza", BM, 2 Mayıs 2024, <https://news.un.org/en/story/2024/05/1149256>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

143 "Reported Impact Snapshot Gaza Strip", UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 19 Haziran 2024, <https://www.ochaopt.org/content/reported-impact-snapshot-gaza-strip-19-june-2024>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Ekim'den bu yana yaşanan ölümlerin ancak onda birinden azını oluşturduğunu göstermektedir.

İsrail'in saldırıları devam ettiğinden öldürülen sivil sayısı da halen artmaya devam etmektedir. Sağlık Bakanlığının 27 Eylül Cuma günü açıkladığı resmi sayıya göre Filistinli 41 bin 534 kişi hayatını kaybetmiş ve 96 bin 92 kişi de yaralanmıştır.¹⁴⁴

İşgal Altındaki Filistin, Doğu Kudüs ve İsrail Üzerine Bağımsız Uluslararası Soruşturma Komisyonu (bundan sonra Araştırma Komisyonu olarak anılacaktır) yukarıda verilen rakamların önceki çatışmalarda hayatını kaybedenlerle karşılaştırıldığında kadın ve çocuk ölümlerinin sayısında da ciddi bir artışı işaret ettiğini değerlendirmiştir.¹⁴⁵ İsrail ordusunun günde ortalama 250 Filistinli sivili öldürdüğü, bunun son yıllardaki diğer büyük çatışmalardaki günlük ölüm sayısını aştığı ifade edilmiştir.¹⁴⁶

Saldırıların başladığı ilk haftalar içerisinde öldürülen sivil sayısı ortalaması daha da yüksekti. Ortalama rakamlarla her gün 400'den fazla sivil öldürülmekteydi.¹⁴⁷ BM'nin yaptığı bir beyana göre daha 23 Ekim'de yani saldırıların başlamasından yalnızca iki hafta sonra öldürülen sivil sayısı 5 bini geçmiştir.¹⁴⁸ Gazze'deki hükümetin Medya Ofisi Başkanı Selame Maruf 7 Kasım'da düzenlediği basın toplantısında İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları neticesinde, 4 bin 237'si kadın, 2 bin 719'u çocuk toplam 10 bin 328 kişinin öldürüldüğünü, yaklaşık 26 bin kişinin de yaralandığını ifade etmiştir.

Araştırma Komisyonu ölümlerin ve yaralanmaların, İsrail ordusunun hava bombardımanları ve kalabalık bölgelerde geniş etki alanına sahip patlayıcı silahları sık sık kullanması ile ilişkili olduğunu, hava saldırıları, tank ve topçu ateşi ve deniz kuvvetlerinin bombardımanı yoluyla gerçekleştirilen, geniş alan etkisine sahip çeşitli patlayıcı silahlar kullanıldığını tespit etmiştir.¹⁴⁹ Bu silah türlerinin

144 Ali Semerci, Hosni Nedim ve Ömer Erdem, "İsrail'in 356 Gündür Saldırılarını Sürdüğü Gazze'de Can Kaybı 41 bin 534'e Yükseldi", Anadolu Ajansı, 27 Eylül 2024.

145 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024) A/HRC/56/26", BM, par. 43, <https://www.un.org/unispal/document/coi-report-a-hrc-56-26-27may24/>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

146 "Daily Death Rate in Gaza Higher than any Other Major 21st Century Conflict", Oxfam International, 11 Ocak 2024, <https://www.oxfam.org/en/press-releases/daily-death-rate-gaza-higher-any-other-major-21st-century-conflict-oxfam>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

147 Muhammed Emin Canik, "İsrail'in Saldırılarında Gazze Şeridi'nde 40 Bin Konut Tamamen Yıkıldı", Anadolu Ajansı, 7 Kasım 2023.

148 "Israel-Palestine: Gaza Death Toll Passes 5,000 with No Ceasefire in Sight", BM, 23 Ekim 2023, <https://news.un.org/en/story/2023/10/1142687>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

149 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 40.

yani ayırım gözetmeyerek sivillere de zarar veren silahların kullanımını ayrıca savaş suçu oluşturmaktadır.

İsrail'in saldırılarının niteliği gereği, sebep olduğu mevcut ölümlerin ötesinde gelecekte sivil ölümlere neden olmaya devam edeceği de ifade edilmektedir. İsrail'in saldırıları şimdi dursa dahi salgın hastalık gibi faktörlerin uzun vadede çok daha fazla dolaylı ölüme yol açacağı tahmin edilmektedir. Yapılan araştırmalara göre İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarının kümülatif etkileri, gerçek ölü sayısının 186 binden fazla kişiye ulaşabileceği anlamına gelmektedir.¹⁵⁰

İsrail'in sivilleri hedef alan saldırıları bu rapor hazırlanırken dahi devam etmekteydi. Gazze'nin kuzey, orta ve güneyine yönelik ağır bombardımanın yoğunlaştığı ifade edilirken BM'nin Filistinli mültecilere yönelik ajansı UNRWA başkanı okullardan dönüştürülen barınakların bombalandığını ifade etmiştir.¹⁵¹ İsrail güçlerinin 13 Temmuz günü Gazze'nin Mawasi bölgesine düzenlediği hava saldırılarında en az 90 sivilin öldüğü ve yaklaşık 300 kişinin de yaralandığı bildirilmiştir. BM Sözcüsü Stephane Dujarric, raporların saldırının “yerinden edilmiş insanları barındıran insani bölge olarak belirlenmiş” yoğun nüfuslu bir alanda gerçekleştiğini gösterdiğini belirtmiş ve “Bu, Gazze’de hiçbir yerin güvenli olmadığını altını çiziyor” ifadelerini kullanmıştır.¹⁵²

Hayatını kaybedenlerin dışında İsrail hükümetinin bombalamaları nedeniyle ömür boyu sakat kalan binlerce kadın, erkek ve çocuk da bulunmaktadır. Bu kişiler uzuvlarını, belki bir kolunu veya bacağını kaybetmiş ve hayatlarının geri kalanında desteğe ve tıbbi bakıma ihtiyaç duyacak duruma düşmüştür.¹⁵³ Sivillerin zorla göç ettirilmeleri sırasında tahliyeler devam ederken İsrail ordusu, Refah ve Han Yunus da dahil olmak üzere belirlenen güvenli bölgelere saldırmaya devam etmiştir. Bu saldırılar çatışmalarda doğrudan yer almayan sivillerin ölümleri de dahil olmak üzere kayıplarla sonlanmaya devam etmektedir.¹⁵⁴

150 “Gaza Toll Could Exceed 186,000, Lancet Study Says”.

151 Daniel Johnson, “Schools ‘Bombed-Out’ in Latest Gaza Escalation, Says UNRWA Chief”, United Nations News, 10 Temmuz 2024, <https://news.un.org/en/story/2024/07/1151921>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

152 “Gaza: Guterres ‘Shocked and Saddened’ by Deadly Strikes on Al Mawasi, as WHO and Partners Aid Medical Response”, United Nations News, 13 Temmuz 2024, <https://news.un.org/en/story/2024/07/1152081>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024). Sığınma kamplarına benzeri bir saldırı için bkz. David Gritten, “Israeli Air Strike Kills 29 People at Gaza Camp for Displaced”, BBC, 10 Temmuz 2024.

153 “B. Loss of Lives and Injuries”; “Detailed Findings on the Military Operations and Attacks Carried out in the Occupied Palestinian Territory from 7 October to 31 December 2023”, Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel, A/HRC/56/CRP.4.

154 “Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)”, par. 60.

7 Ekim'den bu yana ölümlerin çoğunluğunun İsrail'in hava ve topçu saldırıları sonucunda olduğu ifade edilmektedir.¹⁵⁵ Sivillerin öldürülmesi ya da yaralanması eylemlerinin savaş suçlarından en ağır olanını yani sivillerin ve diğer savaş dışı kişilerin kasten öldürülmesi ya da yaralanması suçunu oluşturmaktadır.¹⁵⁶ Bütün bu öldürme eylemlerinin savaşın gerekleriyle açıklanması da mümkün gözükmemektedir.

Savaşın etkilerinden korunması gereken sivillerin kasten öldürülmesi yöntemi sadece doğrudan saldırılar şeklinde değil aynı zamanda sivil altyapı tesislerine yapılan saldırılarla, temel ihtiyaçların karşılanamaz hale getirilmesi ile de gerçekleştirilmektedir. İsrail 12 Ekim'de rehinelere serbest bırakılana kadar Gazze'ye su, yakıt ve elektrik verilmeyeceğini duyurmuş¹⁵⁷ ve şehirde temel sivil ihtiyaçları karşılayan elektrik santralleri, güneş panelleri, içme suyu hatları ve yakıt kaynaklarını bombalamış ve bombalamaya da devam etmektedir. UNRWA başkanı 15 Ekim'de düzenlediği basın toplantısında Gazze'de "hayatın tükendiğini" ve şehrin temiz içme suyu kaynaklarının bittiğini kaydetmiştir.¹⁵⁸

İsrail sadece Gazze'de değil Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te de sivillerin ölümüne ve yaralanmasına yol açan saldırılar gerçekleştirmektedir. Gösteri yapan sivillere ateş açarak öldürme, yaralama, tutuklama, Yahudi yerleşimcilerin Filistinlileri öldürmesine göz yumma, hatta Batı Şeria'da Cenin kentine hava saldırısı düzenleme bu eylemlerden bazılarını oluşturmaktadır.¹⁵⁹ 7 Ekim-31 Aralık 2023 arasında Doğu Kudüs de dahil olmak üzere Batı Şeria'da 80'i erkek 308 Filistinli öldürülmüş, bunların 300'ü İsrail güçleri ve 8'i yerleşimciler tarafından öldürülmüştür. 7 Ekim 2023'ten 30 Nisan 2024'e kadar, Doğu Kudüs de dahil olmak üzere Batı Şeria'da 112'si erkek 457 Filistinli İsrail güçleri tarafından ve 2'si erkek çocuk olmak üzere 10 kişi de yerleşimciler tarafından öldürülmüştür.¹⁶⁰

155 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 39.

156 UCM Statüsü, 8(b)(i).

157 Nicola Slawson, "First Thing: No Power, Water or Fuel for Gaza until Hostages are Freed, Israel Says", *The Guardian*, 12 Ekim 2023.

158 Ahmet Bal, "İsrail Hamas Savaşı 2. Ayına Girdi: İşte İlk 30 Günde Yaşananlar", NTV, 8 Kasım 2023.

159 11 Ekim günü İsrail sınır polisi Doğu Kudüs'te iki Filistinliyi vurarak öldürmüş, 15 Ekim'de Filistin haber ajansı Wafa'ya göre İsrail sınır polisi işgal altındaki Batı Şeria'da 50'den fazla Filistinliyi tutuklamış, 22 Ekim'de İsrail, işgal altındaki Batı Şeria'nın Cenin kentindeki Ensar Camii'ne hava saldırısı düzenlemiştir. Bkz. Turgut Alp Boyraz, "İsrail Polisi Doğu Kudüs'te 2 Filistinliyi Öldürdü", *Anadolu Ajansı*, 15 Şubat 2016; "İsrail'in Cenine Düzenlediği Hava Saldırısında Can Kaybı 4'e Yükseldi", TRT Haber, 25 Ekim 2023.

160 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 62.

Bütün bu öldürme ve yaralama eylemlerinin arasında çocukların durumu özel bir yere sahiptir. Belirtilen hayatını kaybeden çocuk sayısı bir yana Kasım 2023 sonu itibarıyla yaklaşık 1.000 çocuğun bir veya daha fazla uzvu kesilmiş,¹⁶¹ İsrail ordusunun yoğun nüfuslu yerleşim bölgelerine ve mülteci kamplarına yönelik saldırıları sonucunda binlerce çocuğun ebeveynlerinden birini veya her ikisini birden kaybetmesine ve çatışmaların kaosu içinde ailelerinden ayrılmasına neden olmuştur.¹⁶² Şubat 2024 itibarıyla en az 17 bin çocuğun refakatsiz veya ebeveynlerinden ayrılmış durumda olduğu ifade edilmiştir.¹⁶³ Gazze Sağlık Bakanlığına göre 7 Ekim'den bu yana Gazzede en az 15 bin 173 çocuk ebeveynlerinden birini veya her ikisini kaybetmiştir.¹⁶⁴

Askeri gereklilik olmadan, yasa dışı ve keyfi olarak mülkiyetin yaygın yok edilmesi veya sahiplenilmesi, sivil yerleşim yerlerinin hedef alınması eylemleri de savaş suçu oluşturmaktadır.¹⁶⁵ Daha Kasım ayı içerisinde, BM Özel Raportörü Balakrishnan Rajagopal, İsrail'in Gazzedeki hedeflere yönelik saldırılarının şehirdeki tüm konutların yüzde 45'inin yıkılmasına veya hasar görmesine neden olduğunu söylemiştir.¹⁶⁶

İsrail ordusu öncelikle Rimal Mahallesi, Han Yunus, Gazze şehri, Cebeliye ve Şati mülteci kampları ve diğer yerlerdeki yüksek binaları ve diğer sivil nesnelere hedef alan hava saldırıları düzenlemiş, neredeyse sürekli ağır bombardımanlarla konut blokları ve mahalleleri yerle bir etmiş, binlerce kişinin ölümüne neden olmanın yanı sıra sivil altyapının ve sivil yerleşim yerlerinin yerle bir olmasına yol açmıştır.¹⁶⁷ İsrail Gazzedeki eylemleri ile neredeyse hiçbir bölgesinde taş üstünde taş bırakmayacak şekilde bir yıkım gerçekleştirmiştir.

161 "Press Briefing by the United Nations Information Service", BM, 1 Aralık 2023, <https://www.ungeneva.org/en/news-media/bi-weekly-briefing/2023/12/press-briefing-united-nations-information-service>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024); "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par 71.

162 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par 72.

163 "Stories of Loss and Grief: At Least 17,000 Children are Estimated to Be Unaccompanied or Separated from Their Parents in the Gaza Strip", BM, 2 Şubat 2024, <https://www.unicef.org/press-releases/stories-loss-and-grief-least-17000-children-are-estimated-be-unaccompanied-or>, (Erişim tarihi: 15 Temmuz 2024).

164 "وزارة الصحة الفلسطينية/ غزة".

165 "Intentionally Directing Attacks against Civilian Objects, that is, Objects Which are Not Military Objectives"; UCM Statüsü, 8(b)(ii); "Attacking or Bombarding, by Whatever Means, Towns, Villages, Dwellings or Buildings Which are Undefended and Which are Not Military Objectives"; UCM Statüsü, 8(b)(v).

166 "Gaza: Destroying Civilian Housing and Infrastructure is an International Crime, Warns UN Expert", OHCHR, 8 Kasım 2023, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/11/gaza-destroying-civilian-housing-and-infrastructure-international-crime>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

167 "Hostilities in the Gaza Strip and Israel Flash Update #4", OCHA, 10 Ekim 2023, <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-4>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024); "Hostilities in the Gaza Strip and Israel Flash Update #20", OCHA, 26 Ekim 2023, <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-20>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Ayrıca İsrail güçlerinin saldırıları ile boşaltılan bölgelerde oluşan kitlesel kayıplar ve yıkımlar, ailelerin dönecek evlerinin olmadığı koşullar meydana getirmiştir.¹⁶⁸ Dünya Bankası ve BM tarafından hazırlanan yeni bir rapora göre Ocak 2024 sonu itibarıyla Gazze'nin inşa edilmiş altyapısına yaklaşık 18,5 milyar dolar tutarında doğrudan hasar verilmiş, bu hasarın Batı Şeria ve Gazze'nin 2022'deki toplam gayrisafi yurt içi hasılasının (GSYH) yüzde 97'sine eş değer olduğu, hasarların beşte dördünden fazlasının konutlara (toplamın yüzde 72'si) ve ticaret, sanayi ve hizmetler sektörlerinde (toplamın yüzde 9'u) yoğunlaştığı, kalan yüzde 19'luk hasarın eğitim, su, sanitasyon ve hijyen, sağlık, enerji, bilgi ve iletişim teknolojisi, belediye hizmetleri ve ulaşım gibi diğer kritik altyapı ve hizmetlerde meydana geldiği belirtilmiştir. Toplam hasarın yaklaşık yüzde 80'inin Gazze, Kuzey Gazze ve Han Yunus bölgelerinde meydana geldiği belirtilmiştir.¹⁶⁹

Birleşmiş Milletler Uydu Uygulamaları Programı'na (The United Nations Satellite Centre, UNOSAT) göre 7 Ekim-26 Kasım arasında İsrail hava saldırıları Gazze'deki toplam yapıların yüzde 18'i olan 37 bin 379 yapıya zarar vermiştir. Bunlara tamamen yıkılmış, ciddi hasar görmüş ve orta derecede hasar görmüş yapılar da dahildir. Ocak 2024 ortasına kadar bu sayı neredeyse iki katına çıkarak 69 bin 146 hasarlı yapıya yani Gazze'deki toplam yapıların yaklaşık yüzde 30'una ulaşmıştır. Bunlar arasında 22 bin 130 yıkılmış yapı, 14 bin 66 ciddi hasar görmüş yapı ve 32 bin 950 orta derecede hasar görmüş yapının bulunduğu tespit edilmiştir.¹⁷⁰ 1 Nisan 2024'e kadar Gazze'deki toplam yapıların yaklaşık yüzde 50'si hasar görmüştü ve toplam 123 bin 706 hasarlı yapı vardı.¹⁷¹ BM Genel Sekreter Yardımcısı Abdullah Dardari, yapımı 55 milyon dolara mal olan Han Yunus'taki tuzdan arındırma tesisi gibi BM tarafından inşa edilmiş yapılar da dahil olmak üzere Gazze'deki binaların yüzde 80'inden fazlasının yıkıldığını açıkladı.¹⁷²

168 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 60.

169 "Gaza Strip Interim Damage Assessment Summary Note", Dünya Bankası, 29 Mart 2024, <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/14e309cd34e04e40b90eb19afa7b5d15-0280012024/original/Gaza-Interim-Damage-Assessment-032924-Final.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024); "Gaza Infrastructure Damages Estimated at \$18.5bn in UN-World Bank Report", Aljazeera, 2 Nisan 2024.

170 "UNOSAT Gaza Strip Comprehensive Damage Assessment-January 2024", United Nations Institute for Training and Research (UNITAR), 1 Şubat 2024, <https://unosat.org/products/3793>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

171 "UNOSAT Gaza Strip 6th Comprehensive Damage Assessment-April 2024", UNITAR, 19 Nisan 2024, <https://unosat.org/products/3824>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

172 "UN: Over 80% of Gaza's Buildings Destroyed", Middle East Monitor, 20 Ağustos 2024, <https://www.middle-eastmonitor.com/20240820-un-over-80-of-gazas-buildings-destroyed>, (Erişim tarihi: 20 Ağustos 2024).

Bütün bu eylemlerin her biri savaş suçu oluşturmaktadır. BM Özel Rapor-törü Balakrishnan Rajagopal “Sistemik olarak sivillerin konutlarını ve altya-pısını yok edip bunlara zarar vereceğini, Gazze şehri gibi bir şehri siviller için yaşanmaz hale getireceğini bilerek düşmanlık yürütmek bir savaş suçudur” be-yanında bulunmuştur.¹⁷³

İnsani ve doğal çevreye zarar verilmesi bir başka savaş suçunu oluşturmaktadır. Bu tür bir saldırının sivillerin can kaybına veya yaralanmasına veya sivil nesnelere zarar vereceği veya doğal çevreye yaygın, uzun vadeli ve ağır zarar vereceği ve somut ve doğrudan sağlanacak askeri avantajlara nispeten açıkça aşırı olacağını bilerek bir saldırının kasıtlı biçimde yürütülmesi savaş suçu oluşturmaktadır.¹⁷⁴ Araştırma Komisyonuna göre ölümcül patlamaların çevreye yayılan zehirli kalıntıları, tehlikeli ısı ve kimyasal reaksiyonlar da dahil olmak üzere nesiller boyu sürecek uzun vadeli tehditler oluşturabilecektir.¹⁷⁵ 12 Ekim 2023 itibarıyla Gazze'deki beş atık su arıtma tesisinden dördü elektrik yetersizliği nedeniyle kapanmış, bunun sonucunda da günlük 120 bin metreküp arıtılmamış kanalizasyon suyu denize deşarj edilirken kanalizasyon ve katı atıklar sokaklara deşarj edilerek ciddi sağlık ve çevre tehditleri oluşturmuştur.¹⁷⁶

Bu bağlamda insani anlamda çarpıcı bir başka saldırı yöntemi olarak hastanelere ve sağlık kurumlarına saldırılar olmaktadır. 14 Ekim'de Kızılay ambulansları kasıtlı olarak vurulmuş, 17 Ekim'de binlerce Filistinlinin sığındığı Ehli Baptist Hastanesi bombalanmış, 27 Ekim'de İsrail savaş uçakları Gazze'deki hem Şifa Hastanesini hem de Endonezya Hastanesi civarını bombalamış, 30 Ekim'de Türk-Filistin Dostluk Hastanesi bombalanmış, 3 Kasım'da bir ambulans konvoyuna saldırı düzenlenmiş ve Şifa Hastanesi bir kez daha bombalanmıştır.¹⁷⁷

Dünya Sağlık Örgütüne (DSÖ) göre 15 Ekim itibarıyla İsrail Silahlı Kuvvetleri Kuzey Gazze'deki 21 hastanenin boşaltılmasını talep ederken Gazze'deki 4 hastaneyi bombalayarak kullanılamaz hale getirmiştir. İsrail bir başka taktik olarak hastanelerin etrafını bombalayarak korku yayma ve hastaneye

173 “Gaza: Destroying Civilian Housing and Infrastructure is an International Crime, Warns UN Expert”.

174 Roma Statüsü, 8(b)(iv).

175 “Detailed Findings on Attacks Carried Out on and after 7 October 2023 in Israel”, OHCHR, 10 Haziran 2024, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session56/a-hrc-56-crp-3.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

176 “Hostilities in the Gaza Strip and Israel”, OCHA, 14 Ekim 2023, <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-8>, (Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024).

177 “Şifa Hastanesi'nin Çatısı Bombalandı”, TRT Haber, 6 Kasım 2023.

ulaşım imkanlarını kısıma yoluyla da sağlık kurumlarını kullanılamaz hale getirici saldırılar düzenlemektedir.¹⁷⁸ Gazze'deki hükümetin Medya Ofisi Başkanı Selame Maruf, saldırıların ilk dönemlerinde yaptığı açıklamada, saldırıya uğrayan ambulans sayısının 32 olduğunu, 113 sağlık kurumunun ciddi hasar aldığını, 16 hastanenin ve 32 sağlık merkezinin hizmet dışı kaldığını ifade etmiştir.¹⁷⁹

DSÖ'ye göre 11 Ocak 2024 itibarıyla Gazze'deki 36 hastaneden 21'i çalışmamakta ve güneyde 9, kuzeyde 6 olmak üzere toplam 15 hastane ise yalnızca kısmen işlevsel durumdadır.¹⁸⁰ Hastanelerde uzman cerrahlar, beyin cerrahları ve yoğun bakım personeli de dahil olmak üzere tıbbi personel eksikliği ve anestezi, antibiyotikler, ağrı kesici ilaçlar ve harici fiksasyonlar (kırık kemikleri sabitlemek için kullanılan harici metal çerçeveler) gibi tıbbi malzeme yetersizlikleri şeklinde hayati zorluklar yaşanmaktadır. Ayrıca yakıt, yiyecek ve içme suyuna duyulan acil ihtiyaçlar da yeterince karşılanamamaktadır.¹⁸¹

İsrail askerleri 12 Şubat'a kadar hastaneleri tanklar ve keskin nişancılarla çevreleyip işgal ederek 36 hastaneden 25'ini ve birincil sağlık merkezlerinin yüzde 80'inden fazlasını çalışamaz hale getirmiştir.¹⁸²

Hedef alınan sivil altyapı unsurları arasında okullar ve ibadethaneler de bulunmaktadır. Birçok cami bombalanmış, 19 Ekim'de Gazze'deki Rum Ortodoks Aziz Porphyrius Kilisesinin yerleşkesi vurulmuş,¹⁸³ sadece 4 Kasım'da İsrail'in hava saldırılarında Gazze'deki birçok okul hedef alınmıştır. Gazze'deki hükümetin Medya Ofisi Başkanı Selame Maruf saldırıya uğrayan 136 caminin çeşitli şekillerde zarar gördüğünü, 56 caminin tamamen yıkıldığını ve 3 kilisenin de zarar gördüğünü, İsrail ordusunun saldırılarında 237 okulun çeşitli hasarlar aldığını, 60 okulun hizmet dışı kaldığını ifade etmiştir.¹⁸⁴

178 "İsrail, Bir Gün İçinde Gazze'de 6 Hastaneyi Hedef Aldı", Anadolu Ajansı, 11 Kasım 2023.

179 "İsrail'in Gazze'ye Yönelik Bombardımanında İki Hastanede Büyük Yıkım Oldu", Anadolu Ajansı, 7 Kasım 2023.

180 "Detailed Findings on Attacks Carried Out on and after 7 October 2023 in Israel"; "Gaza Strip: Critical Water and Wastewater Infrastructure", Relief Web, 17 Ekim 2023, <https://reliefweb.int/map/occupied-palestinian-territory/gaza-strip-critical-water-and-wastewater-infrastructure-17-october-2023>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

181 "Detailed Findings on Attacks Carried Out on and after 7 October 2023 in Israel".

182 "Anatomy of a Genocide, Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967, Francesca Albanese, A/HRC/55/73", Relief Web, 25 Mart 2024, par. 38, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/anatomy-genocide-report-special-rapporteur-situation-human-rights-palestinian-territories-occupied-1967-francesca-albanese-ahrc5573-advance-unedited-version>, (Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024).

183 "İsrail Ordusunun Tarihi Aziz Porphyrius Kilisesi'ni Vurmadığı İddiası", Anadolu Ajansı, 24 Ekim 2023.

184 Muhammed Emin Canik, "İsrail'in Saldırılarında Gazze Şeridi'nde 40 Bin Bina Tamamen Yıkıldı", Anadolu Ajansı, 7 Kasım 2023; Faye Abdulsalam ve Zeynep Tüfekçi Gülay, "İsrail'in Gazze'ye Düzenlediği Saldırılarda Can Kaybı 9 Bin 500'e Yükseldi", Anadolu Ajansı, 5 Kasım 2023.

Sonuç olarak Araştırma Komisyonu, Gazze'de tarım arazileri, kamu tesisleri, dini ve kültürel alanlar, okullar, üniversiteler ve hastaneler de dahil olmak üzere konut kompleksleri ve mahallelerin yaygın bir şekilde tahrip edildiğini gösteren fotoğraf ve videoları incelemiştir. Gazze'de mahallelerin tamamı yıkılmış; evler, dükkanlar, hastaneler, okullar, üniversiteler ve tarım arazileri büyük hasar görmüştür. Ayrıca saldırılar hastane, okul, elektrik, su ve sanitasyon hizmetleri gibi çocukların temel ihtiyaçları için hayati önem taşıyan altyapı unsurlarına da ciddi zarar vererek ölü sayısının artmasına neden olduğu gibi yaralılar için de gerekli tedavinin yapılamamasına yol açmıştır.¹⁸⁵

İsrail'in bir başka saldırı yöntemi de Gazze'de Filistin halkına yardımcı olan UNRWA gibi BM kurumlarına ve yardım konvoylarına saldırı düzenlemektir. 10 Ekim'de Gazze'ye düzenlenen hava saldırılarında dört, 20 Ekim'de gerçekleştirilen bir başka saldırıda ise iki UNRWA çalışanı öldürülmüştür.¹⁸⁶ Gazze'deki hükümetin Medya Ofisi Başkanı Maruf 7 Kasım'da düzenlediği basın toplantısında o güne kadar öldürülen UNRWA çalışanı sayısının 67 olduğunu ifade etmiştir.

7 Ekim-31 Aralık 2023 arasında UNRWA tesislerine 60 doğrudan isabet ve 68 farklı UNRWA tesisinin hasar aldığı kaydedilmiştir. UNRWA tesislerinde barınan en az 315 kişinin 7 Ekim-30 Aralık 2023 arasında öldüğü ve en az 1.148 kişinin yaralandığı tahmin edilmektedir.¹⁸⁷ 17 Ekim 2023'te Maghazi Mülteci Kampı'nda UNRWA tarafından işletilen bir okul hava saldırısına uğramış, UNRWA'ya göre saldırı sırasında yerlerinden sürülmüş kişilerin barındığı okul hedef alınarak UNRWA personelleri de dahil olmak üzere altı kişi yaşamını yitirmiş, onlarca kişi de yaralanmıştır.¹⁸⁸

22 Nisan 2024'te OCHA 7 Ekim 2023'ten bu yana en az 249 yardım görevlisinin öldürüldüğünü, bunların arasında 181 BM personeli (178'i UNRWA'dan) ve 27 Filistin Kızılay Derneği (PRCS) personeli ve gönüllüsünün bulunduğunu belirtmiştir. Ağustos 2024 itibarıyla Ekim 2023'ten bu yana yalnızca Gazze'de 280'den fazla yardım görevlisi (çoğunluğu UNRWA personeli) öldürülmüştür.¹⁸⁹

185 "Detailed Findings on Attacks Carried Out on and after 7 October 2023 in Israel", par. 60, 133, 400.

186 Eyad Kourdi ve Alex Stambaug, "At Least 4 UN Relief Workers were Killed in Airstrikes in Gaza", CNN World, 11 Ekim 2023; Seda Sevencan, "2 Additional UNRWA Staff Members Killed, 16 in Total since Gaza Conflict Onset", Anadolu Ajansı, 20 Ekim 2023.

187 "UNRWA Situation Report #59 on the Situation in the Gaza Strip and the West Bank, Including East Jerusalem", UNRWA, 2 Ocak 2024, <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-59-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

188 "Gaza: UNRWA School Sheltering Displaced Families is Hit", UNRWA, 17 Ekim 2024, <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/gaza-unrwa-school-sheltering-displaced-families-hit>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

189 Peter Kenny ve Esra Tekin, "Unprecedented Number of Aid Workers Killed in Conflicts Worldwide, Says UN", Anadolu Ajansı, 19 Ağustos 2024.

Ayrıca Gazze'deki Sağlık Bakanlığı görev başındayken 450'den fazla sağlık çalışanı ve 66'dan fazla sivil savunma personelinin öldürüldüğünü bildirmiştir.¹⁹⁰

İsrail'in saldırılarında çok sayıda basın mensubu da hayatını kaybetmiştir. Gazetecileri Koruma Komitesi 15 Ekim'de yaptığı açıklamada o güne kadar en az 12 gazetecinin öldürüldüğünü, 8'inin yaralandığını ve 2 gazetecinin ise kayıp olduğunu ifade etmiştir.¹⁹¹ Gazze'deki hükümetin Medya Ofisi Başkanı Maruf 7 Kasım'da düzenlediği basın toplantısında o güne kadar öldürülen gazeteci sayısının 48 olduğunu ifade etmiştir.¹⁹² Temmuz 2024 itibarıyla 161 gazeteci/basın mensubunun saldırılarda hayatını kaybettiği belirtilmektedir.¹⁹³

Hukuka aykırı sürgün veya nakletme ya da hukuka aykırı alıkoyma veya işgal edilmiş topraklardaki insanları sürme eylemleri bir başka savaş suçu kategorisini oluşturur. İsrail 12 Ekim'de Gazze'nin kuzeyinde bulunan bütün halkın yirmi dört saat içinde güneye göç etmeleri gerektiğini bildirmiştir. Bu bildiri karşısında BM yetkilileri bunun imkansız ve insanlık dışı ağır sonuçlara yol açacak bir yöntem olduğunu beyan etmiştir.¹⁹⁴ İnsani bir felaket uyarısında bulunan Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International) 13 Ekim'de İsrail'i tahliye emrini iptal etmeye çağırmıştır.¹⁹⁵

İsrail en az 1,7 milyon Filistinliyi zorla yerinden etmiştir. İsrail ordusu tarafından 7 Ekim-30 Aralık 2023 arasında seksenden fazla tahliye emri verilmiştir.¹⁹⁶ Bu tahliyeler; yerel halkın rızası dışında tamamen tehdit ve zorlama ile gerçekleştirilmiş ve askeri gerekliliklerle yani onların güvenliğinin sağlanması ile ilişkili olamayacak sivil halkın sürülmesini kapsamıştır. Sivillerin güvenliğinin esas alınmadığı, yollarda göç etmekte olanlara İsrail ordusunun saldırılarından da anlaşılmaktadır. Aynı zamanda İsrail ordusunun boşaltılan bölgelerdeki kitlesel kayıpları ve yıkımları, tüm yerleşim alanlarının yerle bir edildiği ve ailelerin dönecek evlerinin olmadığı koşullar meydana getirmiştir.

190 "Hostilities in the Gaza Strip and Israel - Reported Humanitarian Impact", OCHA, 22 Nisan 2024, https://www.ochaopt.org/sites/default/files/Gaza_casualties_info-graphic_22_April_2024.pdf, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

191 "Gazeteciler için En Ölümcül Savaş", VOA Türkçe, 28 Ekim 2023.

192 Muhammed Emin Canik, "İsrail'in Saldırılarında Gazze Şeridi'nde 40 Bin Bina Tamamen Yıkıldı", Anadolu Ajansı, 7 Kasım 2023.

193 "1 More Journalist Killed in Israel's Attacks on Gaza", Anadolu Ajansı, 20 Temmuz 2024.

194 Ekrem Biçeroğlu ve Nuri Aydın, "BM: İsrail'in Gazze'nin Kuzeyindeki 1 Milyon Sivile 24 Saat Tanınması Dehşet Verici", Anadolu Ajansı, 13 Ekim 2023.

195 "Israel/OPT: Appalling Gaza 'Evacuation Order' must be Rescinded by Israel Immediately", Amnesty International, 13 Ekim 2023, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/10/israel-opt-appalling-gaza-evacuation-order-must-be-rescinded-by-israel-immediately>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

196 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 58-60.

Zorla göç ettirmeler esnasında işkence veya insanlık dışı muamele, kasten büyük acıya neden olma ve vücuda yahut sağlığa ciddi zarar verme türünden savaş suçlarının da işlendiği görülmektedir. Her yaştan ve cinsiyetten Filistinlinin tahliye süreçleri sırasında silah zoruyla soyunmaya ve uzun süre kıyafetsiz yürümeye zorlanması da dahil olmak üzere tahliye edilenlere yönelik taciz ve spesifik saldırılar Araştırma Komisyonu tarafından tespit edilmiştir. Bu vakalar İsrail güvenlik güçlerinin bu süreçte yaşanan zorlukların çoğunu kasıtlı olarak yaşattığını göstermektedir.¹⁹⁷

7 Ekim'den bu yana, İsrail ordusunun sistematik olarak Filistinlileri hedef aldığı, internet üzerinden çıplak görüntülerin yayılması da dahil olmak üzere cinsel aşağılamalara maruz bıraktığı, kamusal alanda zorla çıplaklık, zorla halka açık soyunma, cinselleştirilmiş işkence ve istismar, cinsel aşağılama ve taciz de dahil olmak üzere birçok muameleye maruz bıraktığı tespit edilmiştir. Bu olayların çoğunlukla tahliyeler ve tutuklamalarla birlikte kara operasyonları esnasında meydana geldiği ifade edilmektedir. İşgal altındaki bölge genelinde tahliye süreçlerinde, tutuklama öncesinde veya sırasında sivillerin evlerinde, kadın ve kız çocuklarına yönelik sığınma evlerinde cinsel şiddet uygulandığı belirtilmektedir.¹⁹⁸

İsrail güçleri mağdurların olduğu durumlar da dahil olmak üzere Filistinlileri aşağılayıcı koşullar altında birçok yerde halka açık soyunmaya ve çıplaklığa zorlamış; gözleri bağlı, diz çökmüş, iç çamaşırlarıyla elleri arkadan bağlanmış, tamamen veya kısmen çıplakken sorguya çekmiş; sorgu esnasında sözlü ve fiziksel tacizde bulunmuş, çıplakken fiziksel hareketler yapmaya zorlamış ve bu eylemlerden herhangi birini yaparken kişileri videoya almış ya da fotoğraflamıştır. Bu eylemlerin amacı utanç, itaat, iğdiş edilme ve aşağılık duyguları oluşturan toplumsal cinsiyet stereotiplerini sürdürerek mağdurları ve genel olarak Filistin toplumunu aşağılamak olarak ifade edilmiştir.¹⁹⁹

Özellikle Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te çok sayıda sivilin hukuki güvencelerden yoksun bir şekilde gözaltına alınıp tutuklandıkları bildirilmiştir. Araştırma

197 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 59. Tecavüz, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır bir ihlalini oluşturan diğer herhangi bir cinsel şiddet biçiminin uygulanması da savaş suçları arasındadır. (UCM Statüsü, 8bxxii) 7. maddenin 2 (f) paragrafında tanımlanan tecavüz, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma ve diğer herhangi bir cinsel şiddet biçimi aynı zamanda dört Cenevre sözleşmesinde ortak olan 3. maddenin ciddi bir ihlalini oluşturur. (8(e)(vi)).

198 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 65.

199 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 66-69.

Komisyonu Batı Şeria'daki Tulkarem, Nablus ve Cenin'de büyük ölçekli askeri arama ve tutuklama operasyonlarında bir artış gözlemlenmiştir.²⁰⁰ Filistinlilere yönelik tehditler arasında su depoları ve boruları ile güneş panelleri de dahil olmak üzere mülkün tahrip edilmesi, hayvanlara zarar verilmesi, gerçek mühimmat ve silah kullanılması da dahil olmak üzere fiziksel şiddet de yer almıştır. Gözaltına alınan sivillere savaş suçu oluşturacak şekilde işkence ve kötü muamele edildiğine dair bilgiler verilmiştir.²⁰¹

İsrail, saldırılarıyla insani ve doğal çevreye de ağır zararlar vermiştir. İsrail en az 195 tarihi alanı, 208 camiyi, 3 kiliseyi ve Gazze'nin merkez arşivlerini (150 yıllık tarih) yok etmiştir. 2024'ün Ocak sonuna kadar 1 milyondan fazla sivil (güneye doğru) zorla yerinden edilmiş ve şehirler harap edilmiştir.²⁰²

İsrail'in bahsi geçen delilleri ile ortaya koyulmuş eylemleri savaş suçu oluşturan birçok eylemle örtüşmektedir. Nitekim saldırıların başlamasından sadece üç gün sonra Araştırma Komisyonu, İsrail ve Gazze'deki son şiddet patlamasında savaş suçları işlenmiş olabileceğine dair açık kanıtların mevcut olduğunu ve uluslararası hukuku ihlal eden ve sivilleri hedef alan herkesin bu suçlarından dolayı hesap vermesi gerektiğini açıklamıştır.²⁰³

Sivillerin kasten öldürülmesi ya da yaralanması, vücuda veya sağlığa ciddi zarar verilmesi, işkence ve kötü muamele, sivillerin zorla göç ettirilmesi, insanlık dışı muamele, sivil yerleşim yerleri ve sivil altyapının tahrip edilmesi, sağlık kurumları, okullar, mülteci kampları ve ibadethanelerin saldırı hedefi yapılarak tahrip edilmesi, mülklerin kapsamlı imhası, kullanılması yasak silah türlerinin kullanılması ve çevreye zarar verilmesi gibi eylemler ön plana çıkan ve savaş suçları oluşturan eylemlerdir.

İnsanlığa Karşı Suçlar ve İsrail'in Eylemleri

Bir önceki bölümde ortaya koyulduğu üzere insanlığa karşı suçlar, savaş ya da barış zamanlarında herhangi bir sivil topluluğa yönelik yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak gerçekleştirildiğinde, nüfusun öldürülmesi, imhası, köleleştirilmesi, sınır dışı edilmesi, zorla nakli ve UCM Statüsü'nün 7.

200 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 62.

201 "Detailed Findings on Attacks Carried Out on and after 7 October 2023 in Israel", par. 345, 352.

202 Francesca Albanese, "Anatomy of a Genocide: Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967, A/HRC/55/73", par. 35.

203 "Commission of Inquiry Collecting Evidence of War Crimes Committed by All Sides in Israel and Occupied Palestinian Territories since 7 October 2023", OHCHR, 10 Ekim 2023, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/10/commission-inquiry-collecting-evidence-war-crimes-committed-all-sides-israel>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

maddesinde belirtilen diğer eylemlerdir.²⁰⁴ Bu tür suçları oluşturan eylemler savaş suçlarını oluşturan eylemlerle neredeyse tümünden örtüşmektedir. Ancak insanlığa karşı suçlar savaş suçlarından farklı olarak söz konusu eylemlerin “bir sivil topluluğa yönelik yaygın veya sistematik bir saldırının parçası” olarak gerçekleştirilmesi unsuruna dayanır. Nitekim UCM Statüsü'nün 7. maddesi belirtilen fiillerin “bilerek herhangi bir sivil topluluğa yönelik yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlendiğinde” insanlığa karşı suç oluşturduğunu ifade etmektedir.

Bu eylemler savaş suçlarında olduğu gibi öldürme, yaralama, yok etme, köleleştirme, sınır dışı etme veya nüfusun zorla nakli, hapis veya uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal edecek şekilde fiziksel özgürlükten ciddi şekilde yoksun bırakma ve UCM Statüsü'nün 7. maddesinde sayılan diğer eylemlerdir.

İsrail'in insanlığa karşı suçların fiili unsurlarını yaygın bir şekilde gerçekleştirdiğine dair çok sayıda kanıt bir önceki bölümde ortaya koyulmuştu. Burada ise İsrail'in mezkur eylemleri “bilerek herhangi bir sivil topluluğa yönelik yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlediği”ne dair delillerin bulunup bulunmadığını ele almaktadır.

Saldırıların başladığı ilk günlerde İsrail hükümeti ve ordusu adına yapılan açıklamalar esasen saldırıların ve saldırıları oluşturan eylemlerin niteliğini ortaya koymada önemli deliller içermektedir. Saldırıların başlangıcından sadece üç gün sonra 10 Ekim'de İsrail ordusu sözcüsü şu açıklamayı yapmıştır:

Şu anda durum bu. Farklı bir dil, farklı bir terminoloji kullanmamız gerekiyor. Gazze'deki saldırılarımız geçmişteki mermi ve hedef sayılarına benzermiyor. Mantık farklı. İstihbaratın en ufak bir belirtisinin olduğu her yerde, her alanda saldırıyoruz.²⁰⁵

Başka bir örnekte İsrail Savunma Bakanı Yoav Gallant “Gazze asla eski haline dönmeyecek” ve “Tüm kısıtlamaları kaldırdım, her şeyi kullanıyoruz” demiştir.²⁰⁶ Gelen bilgilerin gösterdiği gibi genel sivil nüfusa oranla nispeten dü-

204 İnsanlığa karşı suçlar, UCM Statüsü'nün 7. maddesinde sayılmıştır. Söz konusu suçlar Türk Ceza Kanunu'nun “Soykırım ve İnsanlığa Karşı Suçlar” başlığını taşıyan bölümünde soykırım suçu 76. maddede “bir planın icrası sureti ile millî, etnik, ırkî veya dîni bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi maksadıyla, bu grubun üyelerine karşı aşağıdaki fiillerden birinin işlenmesi” olarak tanımlanmakta ve eylemler sıralanmaktadır. İnsanlığa karşı suç ise 77. maddede sıralanan fiillerin “siyasi, felsefi, ırkî veya dîni saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistematik olarak işlenmesi” olarak tanımlanmaktadır.

205 14 עכשיו, YouTube, 10 Ekim 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=lk1tLVR1wPo8>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

206 ערוץ כנסת, YouTube, 10 Ekim 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=h9pekNeOYII>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

şük sayıda Hamas militanı olduğu²⁰⁷ ve İsrail'in militanların sivil nüfus içinde “yerleşik” olduğu²⁰⁸ yönündeki tekrarlanan iddiası göz önüne alındığında, bu ifadelerin İsrail hükümetinin İsrail ordusuna Gazze'deki sivil yerleri geniş çapta ve ayırım gözetmeksizin hedef alma konusunda genel yetki verdiğini gösterdiği değerlendirilebilir.²⁰⁹

Bu tespitler İsrail'in daha en baştan, saldırıların yaygın ve sistematik bir şekilde her yeri hedef alan saldırılar olacağını, sivil-asker ayrımının yapılmayacağını ve bu anlamda da uluslararası insancıl hukuktan kaynaklanan sınırlandırmaları kaldırdığını göstermektedir.

İsrail'in sahada eylemleri gerçekleştirme biçimi de bu açıklamaların somut kanıtları olmuştur. İsrail'in bombardıman stratejisi “Dahiya doktrini” olarak adlandırılan öğretinin Gazze'ye uygulanmasıyla da tutarlı gözükmiştir. Dahiya doktrini, İsrail'in 2006 Lübnan Savaşı sırasında kullandığı ve “Hizbullah'ı dizginleme ve caydırma aracı” olarak sivil bölgelere ve altyapıya karşı ezici ve orantısız güç kullanılmasını kapsayan bir strateji olarak tanımlanmaktadır.²¹⁰

İsrail, Gazze'deki sivil hedeflere yönelik bu doktrinin kullanıldığını gösteren çok sayıda büyük ölçekli saldırı gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda Araştırma Komisyonu, yardım kuruluşları, konvoylar ve sığınma alanları da dahil olmak üzere onlarca başka saldırıyı belgelemiştir. Bu vakaların çoğunda Araştırma Komisyonu, askeri hedefleri saldırıların odağı olarak belirleyememiş, askeri hedeflerin mevcut olduğu iddia edildiğinde bile saldırılar ayırım, orantı ve önlemden uzak kalmış, bu durum binlerce kişinin ölümüne ve yaralanmasına ve Cebeliye, Rimal, Yarmouk ve Maghazi dahil olmak üzere tüm mahallelerin geniş çapta yok olmasına neden olmuştur.²¹¹

Ayrıca Araştırma Komisyonu, İsrail ordusunun kara kuvvetlerinin beyaz bayrak taşımak da dahil olmak üzere hiç tehdit oluşturmayan sivilleri öldürdüğü vakaları da tespit etmiştir. Bir olayda bir kiliseye sığınan iki sivil kadın vurulmuş ve kilise binası bombalanmıştır. Kasım'da meydana gelen başka bir olayda İsrail as-

207 “Terrorist Organizations”, Central Intelligence Agency, www.cia.gov/the-world-factbook/references/terrorist-organizations, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

208 Israel Defense Forces, X, 29 Ekim 2024 <https://x.com/IDF/status/1718426727288803524>, (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2024).

209 “Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)”, par. 44.

210 Bkz. Jean Loup Samaan, “From War to Deterrence? Israel-Hezbollah Conflict Since 2006”, Strategic Studies Institute, (Mayıs 2014), <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA601846.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

211 “Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)”, par. 45.

kerleri, öldürüldüğünde silahsız olduğunu kabul ettikleri Şati Mülteci Kampı'ndaki bir adamı öldürmüştü,²¹² 12 Kasım'da Rimal Mahallesi'nde Filistinli bir kadın tahliye sırasında beyaz bayrak sallayan torununun elini tutarken keskin nişancı tarafından vurulmuş, İsrail ordu mensupları 15 Kasım'da biri beyaz bayrak taşıyan üç İsraili rehineyi vurarak öldürmüştür. Ordunun bu olayla ilgili yaptığı soruşturmada olayın angajman kurallarına uyulmamasından kaynaklandığı ifade edilmiş, bu ve diğer olayların öncelikle hedeflerin kim olduğunu ve tehdit oluşturup oluşturmadıklarını tespit etmeden öldürme amaçlı ateş etme konusundaki kasıtlı uygulamaları açıkça gösterilmiştir.²¹³

Örneğin 17 Ekim 2023'te Maghazi Mülteci Kampı'nda UNRWA tarafından işletilen bir okul hava saldırılarıyla vurulmuş, oysa saldırıdan önce UNRWA, saldırıdan önce tesislerinin koordinatlarını çatışmanın her iki tarafıyla da paylaşmıştır.²¹⁴ Bu durum esasen bu saldırıların hedeflerinin sistematik olarak seçildiği ve bunların sivil hedefler olmasının da bu planın bir parçası olduğunu gösteren yüzlerce delilden sadece birisidir.

Gazze'de yerel halkın zorla yerlerinden edilmesi süreci de insanlığa karşı suçlar işlendiğinin önemli bir kanıtıdır. Her ne kadar İsrail ordusu, tahliye alanlarıyla ilgili olarak "güvenli bölgeler" terimini açıkça kullanmamışsa da bunun yerine "insani yardım bölgesi" terimini kullanmış ve açıklamalarda sivillere "güvenlikleri için" bu bölgelere gitmeleri "tavsiye"sinde bulunduğunu öne sürmüştür.²¹⁵ Dolayısıyla bu alanların ilgili yasal korumayla birlikte güvenli bölgeler oluşturduğunu etkili bir şekilde ifade etmiştir.²¹⁶ Ancak İsrail ordusu bu bölgeleri de saldırı hedefi yaparak yüzlerce sivilin ölümüne yol açmıştır. Göç ettirilen halk ya yollarda ya da sığındıkları kamplarda saldırıların hedefi haline getirilmiştir. Tahliyeler devam ederken İsrail ordusu, Refah ve Han Yunus da dahil olmak üzere belirlenen güvenli bölgelere saldırmayı sürdürmüştür. Bu saldırılar, çatışmalarda doğrudan yer alan sivilin ölümleri de dahil olmak üzere kayıplarla sonuçlanmıştır.

212 Aljazeera English, YouTube, 11 Mayıs 2024, <https://www.youtube.com/watch?v=3Dp95bN81Ww>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

213 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 46.

214 "Gaza: UNRWA School Sheltering Displaced Families is Hit", UNRWA, 17 Ekim 2023, <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/gaza-unrwa-school-sheltering-displaced-families-hit>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

215 افخاي ادري, X, 13 Ekim 2023, <https://x.com/AvichayAdraee/status/1712846493747495223?s=20>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

216 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 56.

İsrail ordusu aynı zamanda boşaltılan bölgelerdeki kitlesel kayıpları ve yıkımları, tüm yerleşim alanlarının yerle bir edildiği ve ailelerin dönecek evlerinin olmadığı koşullar meydana getirmiştir.²¹⁷ Yerleşim yerleri ile ilgili bir önceki bölümde belirtilen tahribatın boyutu, esasen İsrail'in sivillerin geri dönmesini sistematik olarak engelleme planının bir başka açık göstergesi niteliğine sahiptir.

Sivil halka saldırıların yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olduğunu gösterir bir başka kanıt, sivil halkın tahliyesine dair emirlerin niteliği ve uygulanmasıdır. Tahliye emirleri kafa karıştırıcı, zaman sınırlaması muğlak ya da güvenli tahliye için yetersiz kalmıştır.²¹⁸ İsrail ordusunun kurduğu kontrol noktalarındaki ölümlere ya da yaralanmalara yol açan muameleler, ulaşım imkanlarının geniş çaplı yetersizliği, kasıtlı bir şekilde kaos oluşturan uygulamalar, her yaştan ve cinsiyetten Filistinlinin tahliye süreçleri sırasında silah zoruyla soyunmaya ve uzun süre kıyafetsiz yürümeye zorlanması da dahil olmak üzere, tahliye edilenlere yönelik taciz ve spesifik saldırılar kanıtları ile tespit edilmiştir. İsrail ordusunun bütün bunları kasıtlı olarak gerçekleştirdiği değerlendirilmektedir.²¹⁹

Temel ihtiyaçların giderilmesi İsrail tarafından kasıtlı bir şekilde engellenmiştir. Kurtarma çabaları; hava ve kara saldırıları, engellemeler ve kısıtlamalar, kurtarma ekipmanı eksikliği, araç ve ekipman için yakıt kıtlığı ve iletişim yeteneklerinin sınırlı olması veya hiç olmaması nedenleriyle çoğunlukla mümkün olamamış ya da olmasına izin verilmemiştir.²²⁰

Saldırıların sivil halka yönelik sistematik olduğunu gösterir başka somut göstergeler saldırıların hastaneler, temel altyapı ve okullar gibi çocukların temel ihtiyaçları için gerekli olan altyapıyı da ciddi şekilde tahrip ederek ölümlerin artmasına ve yaralıların yeterli tedavi görmemesine neden olunmasıdır. Altyapı, özellikle çocuklara yönelik sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler açısından nesiller boyu sürecek etkiler meydana getirecek şekilde tahrip edilmiştir.²²¹

217 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 60.

218 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 58.

219 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 59.

220 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 70; "Reporting Period: 11 to 17 January 2024", UNICEF, (Ocak 2024), <https://www.unicef.org/sop/media/3461/file/UNICEF%20in%20the%20State%20of%20Palestine%20Escalation%20Humanitarian%20Situation%20Report%20No.15.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024); "10,000 People Feared Buried under the Rubble in Gaza", United Nations News, 2 Mayıs 2024, <https://news.un.org/en/story/2024/05/1149256>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

221 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 71.

Askeri gereklilikle açıklanamayacak şekilde, insanların önceden yaşadıkları yerlere tekrar dönmesini engellemek için konutların tamamen yıkılma uğratılması, hastanelerin bombalanarak yaralıların ve sığınan sivillerin hedef alınması, kısıtlı sürelerle tanınarak sivil halkın yaşadıkları yerleri terk etmeye zorlanması, insani yardımların ulaşmasının engellenmesi, temel ihtiyaç unsurlarının Gazze'ye akışının kesilmesi, korku salacak (örneğin Gazze'de hiçbir yerin güvenliği olmadığını gösterecek) türden saldırılar yaparak halkın şehri terk etmeye zorlanması, mümkün olduğunca fazla insan kaybına yol açacak türden bombalama eylemlerinin gerçekleştirilmesi gibi eylemler, sivillere saldırıların sistematik ve genel bir planın parçaları olduğunun kanıtları olarak değerlendirilmelidir.²²²

Sonuç olarak sivillerin tahliye edildiği yolların²²³ ve barınak olarak kullandığı yerlerin kasten bombalanması ile öldürme ya da yaralama eylemlerinin gerçekleştirilmesi, yerinden edilmiş Filistinli sivillerin uzun yıllardır topluca barındıkları mülteci kamplarının bombalanarak sivillerin öldürülmesi ya da yaralanması,²²⁴ kasaba ya da köylerin kasten bombalanarak sivillerin katledilmesi²²⁵ gibi eylemler ancak genel bir planın parçaları olabilecek eylemlerdir. Zira bu eylemler dikkatsizlik, özensizlik ya da Hamas gibi daha çok yeraltında faaliyet gösteren bir askeri gruba karşı askeri üstünlük sağlamak için yapılabilecek eylemler değildir.

İsrail hükümeti amaçlarının Hamas'ın askeri yeteneklerini ortadan kaldırmak ve Gazze üzerindeki egemenliğine son vermek olduğunu açıklamış olsa da²²⁶ saldırıların belirtilen niteliğine bakıldığında, esas hedefin Hamas olmaktan ziyade bir bütün olarak Gazze ve Gazze'de yaşayan herkes olduğu, bu eylemlerin niteliği ve biçiminden kolaylıkla anlaşılmaktadır.

İsrail'in bütün saldırılarının genel bir planın parçaları olduğu İsraili yetkililerin kendi açıklamalarına da yansımıştır. İsraili yetkililerin Gazze'deki Filistin-

222 Gazze'deki hükümetin Medya Ofisi Başkanı Selame Maruf 7 Kasım'da düzenlediği basın toplantısında 10 bin binanın yerle bir olduğunu, 40 bin binanın tamamen yıkıldığını ve toplamda 222 bin konutun hasar aldığını ifade etmiştir. Bkz. "İsrail'in Gazze'ye Yönelik Bombardımanında İki Hastanede Büyük Yıkım Oldu", Anadolu Ajansı, 7 Kasım 2023.

223 Muna Asghar, "70 Palestinians Killed, 200 Injured as Israel Strikes Convoy of Displaced People in Gaza: Interior Ministry", Anadolu Ajansı, 13 Ekim 2023.

224 Can Kamiloğlu, "BM Genel Sekreteri: 'Cebaliye Mülteci Kampına Düzenlenen Saldırı ve Artan Şiddet Yüzünden Dehşete Düştüğ', VOA Türkçe, 1 Kasım 2023.

225 "Gaza: Destroying Civilian Housing and Infrastructure is an International Crime, Warns UN Expert"; "Israel Pummels Gaza with Strikes as it Expands Ground Operations", France 24, 27 Ekim 2023, <https://www.france24.com/en/live-news/20231027-israel-pummels-gaza-with-strikes-as-it-expands-ground-operations>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

226 "İsrail Savunma Bakanı: Hamas'ı Tamamen Bitireceğiz", Rudaw, 22 Ekim 2023, <https://www.rudaw.net/turkish/world/2210202317>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

lileri “insan” olarak nitelermeyen, Gazze'deki tüm Filistinlileri Hamas militanları veya Hamas destekçileri olarak tasvir eden, ikinci bir Nekbe'yi andıran, sivil nüfusun Gazze'nin dışına taşınmasını ve İsrail yerleşimlerinin yeniden kurulmasını öneren açıklamaları bunun örnekleridir.²²⁷

Bütün bu veriler üzerinden İsrail'in Gazze üzerinde uyguladığı eylemlerini insanlığa karşı suçlar olmanın yanı sıra “etnik temizlik” suçu ile de örtüştürmek mümkündür. Sivil nüfusu zorla göç ettirerek ya da toplu katliam yoluyla etnik açıdan homojen bir coğrafi bölge oluşturma eylemleri etnik temizlik suçu olarak ifade edilmektedir.²²⁸ 1967'den bu yana işgal edilen Filistin topraklarındaki insan haklarının durumuyla ilgili BM Özel Raportörü Francesca Albanese “İsrail zaten savaş sisi altında Filistinlilere karşı kitlesel etnik temizlik gerçekleştirdi” demiş ve “İsrail yine meşru müdafaa adına etnik temizliği meşrulaştırmaya çalışıyor” ifadelerini kullanmıştır.²²⁹

Albanese daha sonraki raporunda “Gazze'nin güneyine tahliye edilen sivilinlerin öldürülme biçimi, bazı üst düzey İsraililerin Filistinlileri Gazze dışında zorla yerlerinden edip yerlerine İsraili yerleşimciler yerleştirme niyetlerini beyan etmeleri ile birleşince, tahliye emirlerinin ve güvenli bölgelerin etnik temizlik yapmak için soykırım niteliği gösteren araçların kullanıldığını göstermektedir” görüşünü ifade etmiştir.²³⁰

Soykırım Suçu ve İsrail'in Eylemleri

“İnsanlığa Karşı Suçlar ve İsrail'in Eylemleri” alt başlığında insanlığa karşı suçların daha ağır bir biçiminin soykırım suçu olduğu belirtilmiş ve soykırım suçunun ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu kısmen veya tamamen yok etmek kasıtı ile “gruba mensup olanların öldürülmesi”, “grubun mensuplarına ciddi surette

227 “Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)”, par. 61; Ariel Kallner, X, 8 Ekim 2023, <https://x.com/ArielKallner/status/1710769363119141268>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024); תוכן למנייים בלבד, Mako Co. Il, 11 Ekim 2023, https://www.mako.co.il/mako-vod-channel2-news/meet_the_press-9402aea3d6045810/830a-0730d9a7b810/VOD-5f8843ca2fe9b81027.htm, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

228 “UN Security Council Res. 808”, 22 Şubat 1994; Adopted on the Former Yugoslavia, UN Security Council, Statement of President, UN. Doc. S/PRST/1994/14, 6 Nisan 1993; Adopted on the Former Yugoslavia; “Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia Herzegovina v. Serbia and Montenegro)”, International Court of Justice, 26 Şubat 2007, par. 190, <https://www.icj-cij.org/case/91>, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2024); “The Practical Guide to Humanitarian Law”, Medecins Sans Frontieres, <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/ethnic-cleansing>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

229 “UN Expert Warns of New Instance of Mass Ethnic Cleansing of Palestinians, Calls for Immediate Ceasefire”, OHCHR, 14 Ekim 2023 <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/10/un-expert-warns-new-instance-mass-ethnic-cleansing-palestinians-calls>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

230 Francesca Albanese, “Anatomy of a Genocide Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967”, A/HRC/55/73.

bedensel veya zihinsel zarar verilmesi”, “grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracığı hesaplanarak yaşam şartlarının kasten değiştirilmesi”, “grup içinde doğumların engellenmesi amacıyla tedbirler alınması” ve “gruba mensup çocukların zorla bir başka gruba nakledilmesi” fiillerinden bir ya da birkaçının gerçekleştirilmesi olduğu ifade edilmiştir.²³¹

Bu suçun ağırlığının esasen bir toplumun var olma ya da yaşama hakkının elinden alınmasına giden bir suç olmasından kaynaklandığı söylenebilir. 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme, soykırım oluşturan eylemlerin suç olduğunu belirtmesinin yanı sıra “soykırımda bulunma”, “soykırımda bulunulması için iş birliği yapma”, “soykırımda bulunulmasını doğrudan ve aleni surette teşvik etme”, “soykırımda bulunmaya teşebbüs etme” ve “soykırımı iştirak etme” gibi soykırım suçu ile ilgili başka bazı eylemleri de suç olarak belirlemiştir.²³²

“İnsanlığa Karşı Suçlar ve İsrail'in Eylemleri” alt başlığında İsrail'in aslında Filistinli sivillere yönelik bilerek “yaygın ve sistematik bir saldırı” gerçekleştirdiğini ve bu nedenle İsrail'in eylemlerinin insanlığa karşı suçlar kategorisinde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştuk. Bir diğer önemli soru ise ortaya koyduğumuz tanım gereği İsrail'in eylemlerinin insanlığa karşı suçların da ötesine geçerek soykırım suçu oluşturup oluşturmadığıdır.

Belirttiğimiz gibi soykırım oluşturan eylemler söz konusu saldırı hedefi olan gruba mensup olanların öldürülmesi, ciddi surette bedensel veya zihinsel zararlar verilmesi, grubun bütünüyle veya kısmen fiziksel varlığını ortadan kaldıracığı hesaplanarak yaşam şartlarının kasten değiştirilmesi, grup içinde doğumların engellenmesi veya gruba mensup çocukların zorla bir başka gruba nakledilmesi olarak sıralanmaktadır.

“Savaş Suçları ve İsrail'in Eylemleri” alt başlığında ise İsrail'in bu eylemlerden öldürme, ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verme, grubun kısmen de olsa fiziksel varlığını ortadan kaldıracak yaşam şartlarını kasten değiştirme (örneğin gıda, elektrik ve sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçların karşılanmasını tamamen engellemek gibi) ve grup içinde doğumları engelleme (örneğin hastanede hamile kadınların kendilerinin ve doğacak bebeklerin hayatlarını kaybetmelerine yol açan uygulamalar gibi) eylemleri gerçekleştirdiğini ortaya koymuştuk. Bu eylemlerin aynı zamanda soykırım suçunun tanımında belirtilen eylemlerle örtüştüğü de açıktır.

231 Bkz. “Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme”, madde 2. Ayrıca bkz. UCM Statüsü, madde 6.

232 “Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme”, madde 3.

Ancak bu eylemlerin insanlığa karşı suçlar boyutunu aşarak soykırım suçu oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi için önemli bir unsurun daha mevcut olup olmadığının tespiti gerekmektedir. Soykırım suçunun –diğer bütün suç kategorilerinde olduğu gibi– maddi unsurlarının dışında manevi unsurunun da (*dolus specialis*, *Special deceit*) oluşması gerekir. Bu bağlamda İsrail'in belirtilen eylemlerinin soykırım suçu oluşturup oluşturmadığını belirleyebilmek için söz konusu eylemlerin Filistinlileri özellikle de Gazze'deki Filistinlileri sistematik olarak hedef almanın da ötesine geçerek “kısmen ya da tamamen yok etme niyeti” ile hareket edip etmediğinin ortaya koyulmasını gerekmektedir.

Şüphesiz ki İsrail'den bütün bu eylemleri yaparken Filistinlileri kısmen ya da tamamen yok etme niyeti ile hareket edildiğine dair açık beyanlar beklenemez. Ancak İsrail'in niyetinin Filistinlileri kısmen ya da tamamen yok etmek olup olmadığını ortaya koymanın aynı anda uygulanabilecek iki usulü vardır. Bunlardan ilki İsraili yetkililerin soykırım niyetini açıkça belirtmeseler de niyetin bu olduğunu ima eden açıklamalarda bulunup bulunmadıklarına bakmaktır.

İkincisi ise saldırıların niteliğine ve gerçekleştirilme biçimlerine bakarak gerçek niyetin ne olduğuna dair incelemelerde bulunmaktır. Nitekim eylemlerin niteliği, genel bağlamları, vahşetin ölçeği, mağdurların belirli bir grupla bağlantıları nedeniyle sistematik olarak hedef alınması, zulmün niteliği ve ölçeği veya yıkıcı ve ayrımcı eylemlerin tekrar tekrar gerçekleştirilmesi gibi durumlardan yola çıkarak niyete ulaşılabileceği yaygın kabul görmektedir.²³³ Bu bağlamda soykırım bir eylem değil bir süreç olarak nitelendirilmektedir. Bu süreç içerisinde uzaklaştırma (zorla nakil, etnik temizlik), hareket kısıtlamaları (ayrımcılık, büyük ölçekli hapisaneler), toplu katliamlar (cinayet, hastalık, açlık), asimilasyon (kültürel silme, çocuk uzaklaştırma) ve doğum engelleme gibi fiiller yer alabilmektedir.²³⁴

Resmi Açıklamalar

Birinci usulle bakıldığında İsrail'in bazı resmi açıklamaları dolaylı da olsa esasen sivillerin kısmen de olsa yok edilmesine yol açacak saldırılar planlandığını, bilerek ve kasten uygulandığını göstermektedir. 7 Ekim'in hemen sonrasındaki

233 IT-95-10-A, par. 47; IT-98-33-A, par. 27, 34-35; T-05-88-T, par. 1178; Anatomy of a Genocide: Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967, Francesca Albanese, A/HRC/55/73, 25 Mart 2024, par. 46. Ayrıca bkz. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), UAD, par. 370 vd.

234 “Anatomy of a Genocide: Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967, Francesca Albanese. A/HRC/55/73”, OHCHR, par. 9.

süreçte İsrail Savunma Bakanı Yoav Gallant “Tam bir kuşatma... Elektrik yok, su yok, yiyecek yok, yakıt yok. Biz insan hayvanlarla savaşıyoruz ve ona göre hareket ediyoruz” şeklinde açık bir beyanda bulunmuştur.²³⁵

Cumhurbaşkanı Isaac Herzog bütün Filistinli sivilleri kastederek 7 Ekim saldırısından kısa süre sonra “dışarıdaki bütün bir ulusun” sorumlu olduğunu ve İsrail’in bunların “omurgalarını kıracağı” belirtmiştir.²³⁶ Başbakan Benyamin Netanyahu Filistinlileri “Amalek” ve “canavarlar” olarak nitelendirmiştir.²³⁷ Amalek göndermesi Tanrı’nın Samuel Saul’a “Şimdi git ve Amalek’i vur, sahip oldukları her şeyi tamamen yok et ve onları esirgeme; hem erkek hem kadın, hem bebek hem de emzikli, hem öküz hem koyun, hem deve hem de eşeği öldür”²³⁸ diye emrettiği bir İncil pasajına aittir.

İsrail Savunma Kuvvetleri sözcüsü Daniel Hagari orantısız ve ayırım gözetmeyen bir şiddet stratejisi sergileyerek odak noktalarının “azami hasar” vermek olması gerektiğini ifade etmiştir.²³⁹ Likud Milletvekili Revital Gottlieb ise sosyal medya hesabından “Binaları yıkın! Ayırım yapmadan bombalayın!... Gazze’yi dümdüz edin. Merhametsizce! Bu sefer merhamete yer yok!” şeklinde bir beyanda bulunmuştur.²⁴⁰

Bu ifadelerin içselleştirildiğine ve sahadaki birlikler tarafından uygulamaya koyulduğuna dair ikna edici kanıtlar fazlaca mevcuttur. İsrail askerleri İsrail ordusu tarafından yönetilen sosyal medya kanalları da dahil olmak üzere Filistinlilerden “teröristler”, “hamam böcekleri”, “fareler” olarak bahsetmekte ve siyasi liderler tarafından dile getirilen terimleri sıkça kullanmaktadır. İsrail askerlerinin kameralara yansiyacak şekilde “İlgisiz siviller yok”, “Gazze’yi işgal et... Amalek tohumlarını temizle” şeklinde slogan attıkları, aileleri, anneleri ve çocukları öldürmekle övündükleri, gözaltına alınan Filistinlileri aşağıladıkları, düzinelere

235 “You wanted hell, you will get hell” The Coordinator of the Government in the Territories Maj. Gen. Ghassan Alian speaking to Hamas and the residents of Gaza. Watch” Bkz. COGAT, X, 10 Ekim 2023, <https://x.com/cogatonline/status/1711718883323752586>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

236 Rageh Omaar, “Israeli President Isaac Herzog Says Gazans Could Have Risen up to Fight ‘Evil’ Hamas”, ITV, 13 Ekim 2023, <https://www.itv.com/news/2023-10-13/israeli-president-says-gazans-could-have-risen-up-to-fight-hamas>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

237 “Christmas Message from PM Netanyahu”, Gov.il, 24 Aralık 2023, <https://www.gov.il/en/departments/news/christmas-message-from-pm-netanyahu-24-dec-2023>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

238 İncil, 1. Samuel, 3.

239 “Press Briefing by IDF Spokesperson Rear Admiral Daniel Hagari, October 10th, Morning”, The Israel Defense Forces, 10 Ekim 2023, <https://www.idf.il/en/mini-sites/hamas-israel-war-24/briefings-by-idf-spokesperson-rear-admiral-daniel-hagari/october-press-briefings/press-briefing-by-idf-spokesperson-rear-admiral-daniel-hagari-october-10th-morning>, (Erişim tarihi: 10 Ekim 2023).

240 Yehuda Shaul, X, 17 Ekim 2023, <https://x.com/YehudaShaul/status/1714301964886917631>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

evi havaya uçurdıkları, tüm yerleşim bölgelerini yok ettikleri, mezarlıklar ve ibadethaneleri kirletici ve aşağılayıcı tavırlar sergiledikleri görülmüştür.²⁴¹

Eylemlerin Niteliğinden Niyete

İkinci usulle yani saldırıların gerçekleştirilme biçimleri ile bakıldığında da benzeri bir sonuçla karşılaşılmaktadır. Bu bağlamda İsrail'in genel olarak iki grup eyleminin soykırım niyetinin kanıtı olarak alınabileceği belirtilebilir: grup üyelerini öldürmek, kısmen ya da tamamen yok olacakları şartlara tabi tutmak.

Grup Üyelerini Öldürmek

İsrail öncelikle Gazze'de gerçekleştirdiği eylemleri ile her gün yüzlerce Filistinli sivili öldürmektedir. 7 Ekim'den bu yana Gazze'de 40 binden fazla Filistinliyi yani şehrin nüfusunun yaklaşık yüzde 1,5'ini ölümcül silahlarla ve kasıtlı olarak yaşamı tehdit eden koşullar dayatarak öldürmüştür. Şubat'ın sonuna kadar enkaz altında öldüğü varsayılan 12 bin Filistinlinin daha kayıp olduğu bildirilmiştir.²⁴² Bu rakamın Ağustos 2024 itibarıyla 40 bini geçtiğini ifade etmiştik. İsrail yoğun nüfuslu ve "güvenli" bölgelerde güdümsüz mühimmatlar (aptal bombalar) ve 2 bin poundluk "sığınak delici" bombalar kullanarak bombalama, keskin nişancı ateşi veya toplu infazlarla, binlerce Filistinliyi de "güvenli" ilan ettiği rotalar ve bölgelerden kaçarken katletmiştir. Kurbanlar arasında 125 gazeteci ve 340 doktor, hemşire ve diğer sağlık çalışanı (Gazze'deki sağlık personelinin yüzde 4'ü), öğrenciler, akademisyenler, bilim insanları ve aile üyeleri de bulunmaktadır.²⁴³

Ayrıca İsrail, Filistinlilere ciddi bedensel veya zihinsel zararlar da vermektedir. 7 Ekim'den beri Filistinliler acımasız fiziksel ve psikolojik zararlara maruz kalmakta, birçoğu şiddetli açlık da dahil olmak üzere şiddet ve yoksunlukla baş etmeye çalışmakta, çoğunluğu erkeklerin, gençlerin ve çocukların oluşturduğu binlerce Filistinli gözaltına alınmakta ve çoğu zaman nerelerde tutuldukları dahi açıklanmamakta, zaman zaman ölüme yol açan işkenceler de dahil olmak üzere ağır muamelelere maruz bırakılmakta ve bütün bu süreçte Ağustos 2024 itibarıyla 90 binden fazla Filistinlinin birçoğu büyük acı verici olan saldırı kaynaklı yaralanmalarla baş etmeye çalışmakta ve bu yaralar uzun süreli sakatlıklara yol açmaktadır.²⁴⁴

241 "Anatomy of a Genocide: Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967, Francesca Albanese. A/HRC/55/73", par. 53.

242 "Anatomy of a Genocide", par. 23.

243 "Anatomy of a Genocide", par. 24.

244 "Anatomy of a Genocide", par. 28-30.

Kısmen ya da Tamamen Yok Olacakları Şartlara Tabi Tutmak

Bu eylemler grubun üyelerini doğrudan öldürmeyen ancak çeşitli yollarla fiziksel yok oluşa yol açabilen eylemler olduğundan soykırım niyetinin delilleri olarak kabul görmektedir.²⁴⁵ Bunlar arasında aç ve susuz bırakma, korunan grubu zorla yerinden etme, hayatta kalmaları için vazgeçilmez nesnelere yok etme, temel tıbbi hizmetleri asgari gereksinimin altına düşürme, barınma, giyim, eğitim, istihdam ve hijyenden mahrum bırakma eylemleri bulunmaktadır.²⁴⁶

İsrail, saldırılarının başladığı andan itibaren özellikle sivillere ulaşacak insani yardımın kesilmesi, gıda ve enerji akışlarının engellenmesi, hastanelerin bombalanması, Filistinlilerin Gazze'nin güneyine göçe zorlandıkları halde ulaştıkları yerlerde de saldırı hedefi yapılmaları gibi eylemler yoğun bir şekilde yaşanmıştır. 7 Ekim'de Gazze'ye saldırılar düzenlemeye başlayan İsrail sadece iki gün sonra şehri tam bir kuşatma altına aldığını duyurmuştur. Kuşatma öyle bir nitelik göstermiştir ki temel kaynakların ve ihtiyaç maddelerinin akışı kesilmiş, halkın yiyecek, su, yakıt ve elektriğe erişimi büyük ölçüde kısıtlanmış ve bazı yerlerde tamamen engellenmiş, İsrail ile Gazze arasındaki tüm geçişler kapatılarak düzenli insani yardım teslimatları tamamen durdurulmuştur. 7-20 Ekim arasında Gazze'ye hiçbir yardım kamyonu girememiş ve bu durum halihazırda insani yardıma büyük ölçüde bağımlı olan nüfusun yaklaşık üçte ikisini doğrudan etkilemiştir.²⁴⁷

İsrail Enerji ve Altyapı Bakanı Israel Katz 7 Ekim'de Gazze'ye tüm elektrik arzının kesilmesi yönünde bir emri imzalamıştır. 8 Ekim'de İsrail yetkilileri üç bağlantı boru hattı aracılığıyla Gazze'ye giden tüm su tedarikini kesmiştir. 8 Ekim-14 Kasım arasında İsrail, Hamas'ın potansiyel kullanımına ilişkin endişelerini gerekçe göstererek bölgeye her türlü yakıt girişini de durdurmuştur.²⁴⁸ Gittikçe yoğunlaşan ihtiyaçlara rağmen İsrail'den Gazze'ye malların ana giriş noktası olan Kerem Şalom 7 Ekim-16 Aralık arasında İsrail tarafından tamamen mühürlen-

245 Convention, Article II(c); Rome Statute, Article 6; ICTR-96-4-T, par. 505-506.

246 "Anatomy of a Genocide", par. 34.

247 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 48.

248 "The Gaza Strip: UNRWA Finally Receives Fuel; Much More is Needed for Humanitarian Operations", UNRWA, 18 Kasım 2023, <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/gaza-strip-unrwa-finally-receives-fuel-much-more-needed-humanitarian>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024); "Timeline of Restrictions on Entry of Fuel into Gaza", Gisha, 26 Aralık 2023, <https://gisha.org/en/graph/1-timeline-of-restrictions-on-entry-of-fuel-into-gaza>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024); "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024) A/HRC/56/26", par. 51.

miştir. Sonrasında ise kısmi izin vermeler hem düzensiz hem de yeterli olmanın çok gerisinde kalacak şekilde olmuştur.²⁴⁹

Aralık 2023'ten bu yana Gazze'deki nüfusun yüzde 90'ından fazlası yüksek düzeyde akut gıda güvensizliğiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu durum tarım, balıkçılık ve fırıncılık da dahil olmak üzere yerel gıda üretiminin yok edilmesi ve engellenmesinin, yeterli gıda tedariki ithalatını engelleyen kuşatmanın ve mevcut sınırlı gıda tedarikinin dağıtımında insani yardım çalışanlarının tehlikeye atılmasının bileşik sonucu olmuştur.²⁵⁰ Nitekim UCM savcısı, Netanyahu ve Gallant hakkında tutuklama talebini mahkemeye ilettiği başvurusunda açlığın İsrail tarafından bir savaş aracı olarak kullanıldığını sıklıkla vurgulamıştır.²⁵¹

Hastaneleri kasıtlı olarak hedef alan hava ve kara saldırıları hastaneleri tedavi değil yavaş yavaş ölüm bölgelerine dönüştürmüştür. 12 Şubat'a kadar 36 hastaneden sadece 11'i ve birincil sağlık merkezlerinin yalnızca yüzde 17'si çalışır durumda kalabilmiştir. İsrail askerleri tıbbi personeli, hastaları ve yerinden edilmiş insanları dahi tutuklamış, kötü muamele ve işkence etmiş, prematüre bebekleri dahi hastanelerden zorla çıkarmış ve bazı durumlarda bebeklerin ölümüne neden olan müdahalelerde bulunmuştur.²⁵²

Aralık ortasına kadar yani saldırıların başlamasından yaklaşık üç ay sonra İsrail tarafından atılan bombalar ve mermiler sağlık tesislerinin yüzde 77'sini, telekomünikasyon altyapısının yüzde 68'ini, çok sayıda belediye hizmeti veren tesisi, ticari ve endüstriyel alanları, tüm yolların neredeyse yarısını, Gazze'deki 439 bin evin yüzde 60'ından fazlasını, konut binalarının yüzde 68'ini, tüm üniversiteleri, 13 kütüphane de dahil olmak üzere diğer eğitim tesislerinin yüzde 60'ını ve yaşamsal altyapının çoğunluğunu yok etmiş veya ciddi şekilde hasar vermiştir.²⁵³ Karadan ve havadan gerçekleştirilen saldırılar tarım arazilerini, çiftlikleri, ekinleri, hayvanları ve balıkçılık varlıklarını yok ederek insanların geçim kaynaklarını, çevreyi ve tarım sistemini ciddi şekilde tehlikeye atmıştır.²⁵⁴

249 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 52.

250 "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel (27 May 2024)", par. 53.

251 "Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC".

252 "Anatomy of a Genocide: Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967, Francesca Albanese, A/HRC/55/73. 25 March 2024", par. 38.

253 "Anatomy of a Genocide: Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967, Francesca Albanese, A/HRC/55/73. 25 March 2024", par. 35.

254 "Anatomy of a Genocide: Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967, Francesca Albanese, A/HRC/55/73. 25 March 2024", par. 39.

Buraya kadar ortaya koyulan ve İsraili yetkililerin soykırım niyetini ima eden açıklamaları ve bu açıklamaların sahadaki silahlı birliklerce de benimsenmiş olması; ayrıca İsrail'in gerçekleştirdiği, sivilleri bir bütün olarak doğrudan hedef alan öldürme ve yaralama türünden saldırıların niteliği ve Filistinlilerin kısmen ya da tamamen yok olacağı şartlara tabi tutulması fiilleri soykırım niyetinin güçlü kanıtları niteliğindedir. Özellikle çocukların bir toplumun gelecekteki gelişimi için önemi düşünüldüğünde onlara ciddi bedensel veya zihinsel zararlar verilmesi makul bir şekilde grubu tamamen veya kısmen yok etme aracı olarak yorumlanabilir.²⁵⁵ Kanaatimizce bu eylemler bir grubun eylemleri nedeniyle tüm nüfusun toplu olarak cezalandırılmasının da ötesine geçerek kısmen ya da tamamen yok etme niyeti noktasına ulaşmış durumdadır.

İsrail'in eylemlerinin soykırım niteliği taşıdığına dair BM'nin bağımsız uzmanları,²⁵⁶ akademisyenler²⁵⁷ ve aralarında Türkiye ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nin de bulunduğu devletlerin,²⁵⁸ UAD'nin Güney Afrika Cumhuriyeti-İsrail Soykırım Davası'nda şu ana kadar verdiği ihtiyati tedbir kararlarındaki beyanları, eylemlerin soykırıma varmış olabileceğine dair uyarılar içermektedir. UAD söz konusu davada verdiği ara kararlarında Soykırım Sözleşmesi uyarınca korunan bir grup olan Gazze'deki Filistinlilerin haklarına yönelik "telafi edilemez bir zarar" riski bulunduğu iddiasını makul bulup İsrail'e -diğerlerinin yanı sıra- soykırım eylemlerini önlemek, soykırıma teşviki önlemek ve cezalandırmak ve acil insani yardım sağlamak için "gücü dahilindeki tüm önlemleri almasını" emretmiştir.²⁵⁹

Ayrıca BM Filistin Raportörü Francesca Albanese'nin detaylı incelemeleri sonunda varılan sonuç da bu olmuştur. Albanese raporunda şiddet kalıplarını ve İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırısındaki politikalarını analiz ederek İsrail'in

255 "Anatomy of a Genocide: Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967, Francesca Albanese, A/HRC/55/73. 25 March 2024", par. 33.

256 "Gaza: UN Experts Call on International Community to Prevent Genocide Against the Palestinian People", OHCHR, 16 Kasım 2023, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/11/gaza-un-experts-call-international-community-prevent-genocide-against>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

257 Raz Segal, "Statement of Scholars in Holocaust and Genocide Studies on Mass Violence in Israel and Palestine since 7 October", Contending Modernities, 9 Aralık 2023, <https://contendingmodernities.nd.edu/global-currents/statement-of-scholars-7-october>, (Erişim tarihi: 8 Temmuz 2024).

258 "OIC Supports South Africa's ICJ Case against Israel for Genocide", İİT, 11 Ocak 2024, https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=40224&t_ref=26858&lan=en, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024); "Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)", UCM, 8 Şubat 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240208-pre-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024); "Brazil's Lula Likens Gaza War to Holocaust | Reuters", YouTube, 18 Şubat 2024, <https://www.youtube.com/watch?v=aoQeOsgs0Dc>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024); "Joint Statement by the African Union Commission and the General Secretariat of the League of Arab States on the Grave Situation in Gaza", Afrika Birliği, 15 Ekim 2023, <https://au.int/ar/node/43236>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

259 "Public Sitting", UAD, 11 Ocak 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240111-ora-01-00-bi.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

soykırım yaptığını gösteren eşğin karşılandığına inanmak için makul gerekçeler olduğu sonucuna varmıştır. Temel bulgulardan birisi de, İsrail'in yürütme ve askeri liderliği ile askerlerinin, Filistin halkına karşı soykırımcı şiddeti meşrulaştırmak amacıyla *jus in bello* ilkelerini kasıtlı olarak çarpıtarak koruyucu işlevlerini baltaladıklarıdır.²⁶⁰

---

260 "Anatomy of a Genocide: Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967, Francesca Albanese, A/HRC/55/73", 25 Mart 2024.

İSRAİL'İN EYLEMLERİ VE ULUSLARARASI YARGI MEKANİZMALARI

Daha önce de belirttiğimiz gibi Filistin topraklarında gerçekleştirilen uluslararası insancıl hukuk ihlalleri kişisel cezai sorumluluklara yol açan ihlallerdir. 7 Ekim'de başlayan Gazze saldırıları da dahil olmak üzere 13 Haziran 2014'ten bu yana Filistin topraklarında gerçekleştirilen uluslararası insancıl hukuk ihlalleri UCM önünde soruşturma başlatılmasına yol açmıştır.

Öte yandan 7 Ekim'de başlayan Gazze saldırıları ile İsrail'in gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmekte olduğu hukuk ihlalleri ise devlet olarak uluslararası hukuki sorumluluğuna yol açar nitelikte ihlallerdir. Bu ihlallerin özel bir türü olan ve Soykırım Sözleşmesi'ne uymamaktan kaynaklanan ihlaller, UAD önünde bir soykırım davasının başlatılmasına yol açmıştır.

UCM'DE DEVAM EDEN YARGISAL SÜREÇ

Mahkemenin İşleyişi

Uluslararası toplumun hukuk kurallarınca oluşturulan düzenini kökünden sarsan ve bu nedenle suç oluşturan ihlallerin büyük bir kısmı silahlı çatışmalar esnasında gerçekleştirilmektedir. Bu ihlaller kendilerini yasa dışı saldırılar, öldürmeler, yaralamalar, sürgünler, yıkımlar ve toplu katliamlar şeklinde göstererek yeni düşmanlıklar ve çatışmalar üretmektedir. Uluslararası hukukun ilgili kuraları bu temelde silahlı çatışmalar esnasında gerçekleştirilen söz konusu eylemleri birer suç kabul etmekte ve bu eylemleri gerçekleştiren gerçek kişilerin cezalandırılmalarını öngörmektedir.

İlgili uluslararası hukuk kuralları söz konusu suçları “saldırı suçu”, “savaş suçları”, “insanlığa karşı suçlar” ve “soykırım suçu” şeklinde sınıflandırmakta ve bu suçları işlediği iddia edilen kişilerin kişisel cezai sorumluluğuna yol açmaktadır.²⁶¹

Söz konusu suçların hem uluslararası yapılageliş hukuku kuralları hem de ilgili uluslararası sözleşmeler gereği devletlerin kendi ulusal hukuk düzenlerinde suç olarak tanımlanması ve ilişkin ceza yargılama konuları yapılmaları gerekmektedir.²⁶² Bu suçları işlediği iddia edilen kişilerin, devletlerin vatandaşları üzerinde sahip oldukları kişisel cezai yargı yetkisi gereği kendi ulusal yargı düzenlerinde yargılanmaları beklenmektedir. Ayrıca insanlığa karşı suçlar veya soykırım suçu işlediği iddia edilen kişiler üzerinde evrensel yargı yetkisinin mevcut olduğu kabul edilmektedir. Bu esasa binaen insanlığa karşı suçlar veya soykırım suçu işlediği iddia edilen kişilerin herhangi bir devletin ulusal yargı kurumlarınca yargılanması da mümkün olabilmektedir.²⁶³

Ancak sorun söz konusu suçları işleyenlerin kendi ulusal mahkemeleri tarafından veya yargı yetkisine sahip ulusal mahkemelerce ya hiç yargılanmamaları ya da göstermelik yargılanmaları olmaktadır. Yaygın olan bu durum karşısında uluslararası toplumun düzenini korumak adına hiç yargılanmayan ya da etkin bir şekilde yargılanmayan şüphelilerin uluslararası bir mahkemede yargılanabilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra geçici statüde Nuremberg ve Tokyo askeri ceza mahkemeleri, eski Yugoslavya ve Ruanda'da yaşananlar esnasında suç işleyenleri yargılamak için ise BMGK tarafından uluslararası ceza mahkemeleri kurulmuş ve geçici statüde de olsa bu mahkemelerce yargılamalar yapılmıştır.

Ancak bu mahkemelerin geçici olması ve belirli silahlı çatışmalar esnasında suç işleyenlerin yargılanmaları maksadı ile kurulmuş olmaları şüphelilerin cezasız kalmaları sorununu kalıcı bir şekilde çözebilmiş değildir. 1998'de Roma'da imzalanan antlaşma ile UCM'nin kurulması eksikliğin giderilmesi yönünde atılan büyük bir adım olmuştur. Kurucu antlaşma 2002'de yeterli onayı alarak yürürlüğe girmiş ve bu antlaşmaya halihazırda 124 devlet taraf olmuştur.

261 Bkz. UCM Statüsü, madde 25. Bosnia v. Serbia (footnote 40), par. 384, 385-386, 396-400.

262 Bkz. I nolu Konvansiyon, madde 49; II nolu Konvansiyon, madde 50; III nolu Konvansiyon, madde 129; IV nolu Konvansiyon, madde 146.

263 1 Eylül 2012 itibarıyla BM üye devletlerinden en az 142'sinin (yaklaşık yüzde 73,6) en az bir savaş suçunu ulusal hukuka göre suç olarak dahil ettiği ve en az 136 (yaklaşık yüzde 70,5) BM üye devletin de bu tür suçlar üzerinde evrensel yargı yetkisi sağladığı görülmektedir. Bkz. *Universal Jurisdiction A Preliminary Survey of Legislation Around the World-2012 Update*, (Amnesty International Publications, 2012), s. 12.

UCM'nin kurucu antlaşması yargılamalara konu olacak suçları 6, 7, 8 ve 8bis maddelerinde “soykırım”, “insanlığa karşı suçlar”, “savaş suçları” ve “saldırı suçu” olarak belirlemiştir. Mahkemenin soruşturabileceği ve yargılayabileceği kişiler, taraf devletlerden birisinin vatandaşı olmalı ya da kendisine taraf olan bir devletin ülkesinde belirtilen suçlardan bir ya da birkaçını işlemiş olduğu iddia edilen kişiler olmalıdır.²⁶⁴ Bu arada bir devlet mahkemeyi kuran antlaşmaya taraf olmadan da bir beyanla söz konusu suçları ülkesinde işlediği iddia edilen kişilerin Mahkemece yargılanmasını kabul edebilir.²⁶⁵

Ayrıca bir kişinin UCM tarafından yargılanabilmesi için öncelikle ulusal yargı organlarınınca yargılanmış ya da yargılanmıyor olması veya göstermelik yargılanmış olması gerekmektedir. Yargılama yetkisine sahip devletlerin “isteksizliği” durumunda da Mahkeme soruşturma ve yargılama yetkisini kullanmaya başlayabilmektedir.²⁶⁶ Belirtmek gerekir ki söz konusu suçlardan bir ya da birkaçının işlenmiş olabileceği bir “durum”, BMGK tarafından UCM savcısına havale edildiğinde ilişkili olabilecek kişiler savcılıkça soruşturulup Mahkemece yargılanabilecektir.²⁶⁷

Bahsi geçen ilkeler göstermektedir ki bir taraf devletin ülkesinde veya BMGK tarafından savcıya havale edilen bir olayda suç ya da suçlar işlendiği iddia ediliyor ise kurucu antlaşmaya taraf olmayan bir devletin vatandaşı da Mahkeme tarafından soruşturulabilmekte ve yargılanabilmektedir.

Bütün bu ilkeler yerine geldiğinde bir kişi soruşturulabilmektedir. Ancak hakkında yargılama yapılmasını gerektirecek kadar delillere ulaşılsa dahi yargılama aşamasına geçilebilmesi için söz konusu kişinin UCM'nin önüne şahsen çıkarılması gerekmektedir. Dolayısıyla yargılanmasına karar verilen bir kişinin yargılanabilmesi için hakkında yakalama kararı çıkarılarak tutuklanması ve Mahkemeye teslim edilmesi gerekmektedir. Savcı soruşturmanın herhangi bir aşamasında hakkında soruşturma yürütülen bir kişinin tutuklanması kararı çıkarılmasını Ön Yargılama Dairesinden talep edebilir ve yeterli gerekçeler mevcutsa yakalama kararı çıkarılabilir.²⁶⁸

264 Bkz. Madde 12.

265 Bkz. Madde 12(3).

266 Bkz. Madde 17.

267 Bkz. Madde 13(b)

268 Bkz. Madde 58.

UCM'nin Filistin'de Yargılama Yetkisi ve İlişkili Gelişmeler

Filistin devleti 1 Ocak 2015'te UCM'den 13 Haziran 2014'ten bu yana herhangi bir bitiş tarihi olmaksızın "işgal altındaki Filistin topraklarında işlenen suçlar da dahil olmak üzere" Filistin ülkesinde suç işleyenlerin soruşturulmasını ve yargılanmasını talep etmiştir. Böylelikle UCM savcısı 13 Haziran 2014'ten itibaren Filistin topraklarında işlendiği iddia edilen suçları incelemeye başlamıştır.

Filistin devleti aynı yılın Mayıs ayında UCM kurucu antlaşmasına taraf bir devlet haline geldikten sonra savcı incelemelerini taraf bir devletin ülkesine dair inceleme şeklinde yürütmeye başlamıştır. Ancak savcı için hallolması gereken ilk sorun Filistin ülkesinin önemli bir kısmı İsrail işgali altında olduğundan, inceleme ve soruşturma yetkisinin buraları da kapsayıp kapsamadığının belirlenmesi olmuştur. Savcı bu duruma dair I numaralı Ön Yargılama Dairesinden görüş sormuş ve I numaralı Ön Yargılama Dairesi 5 Şubat 2021'de verdiği kararda mahkemenin yargı yetkisinin Doğu Kudüs, Batı Şeria ve Gazze de dahil olmak üzere Filistin'in işgal altındaki topraklarını da kapsadığına hükmetmiştir. Bu karar üzerine savcı 3 Mart 2021'de Filistin devletindeki duruma ilişkin soruşturmanın açıldığını duyurmuştur.

Bu bağlamda UCM'nin yargı yetkisi İsrail'in Gazze'ye 7 Ekim 2023'ten bu yana gerçekleştirdiği saldırıları da kapsamaktadır. Nitekim soruşturmalarla Gazze'deki saldırılar bağlamında elde edilen deliller üzerine savcı 20 Mayıs 2024'te I numaralı Ön Yargılama Dairesine başvurarak İsrail Başbakanı Netanyahu ve İsrail Savunma Bakanı Gallant hakkında yakalama kararı verilmesini talep etmiştir.²⁶⁹ Savcı yakalama talebine dair açıklamasında bu yetkisinin 7 Ekim'den bu yana artan şiddet olaylarını da içerdiğini, aynı zamanda mahkemeye taraf devletlerin vatandaşları ve taraf devlet olmayanların vatandaşları tarafından Filistin topraklarında işlenen suçlar üzerinde de yargı yetkisine sahip olduğunu vurgulayarak Filistin topraklarında suç işlediği iddia edilen herkesin soruşturulacağını ifade etmiştir.²⁷⁰

UCM Savcısı, Ön Yargılama Dairesine sunduğu başvurusunda yönelttiği suçlamaların ve yakalama kararı talebinin dayanaklarını oluşturan kanıtların nasıl elde edildiğini de açıklayarak soruşturmasının adil ve tarafsız olduğunu vurgulama gereği hissetmiştir.²⁷¹ Zira İsrail ve ABD'den ara ara yapılan açıklamalarla

269 "Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC: Applications for Arrest Warrants in the Situation in the State of Palestine", UCM, 20 Mayıs 2024 <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-applications-arrest-warrants-situation-state>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

270 "Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC".

271 "Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC".

hem şahsen Mahkeme ve savcısının hem de soruşturmaların “itibarsızlaştırılma”ya çalışıldığı açıkça görülmektedir.²⁷² Bu bağlamda Savcı kanıtların “hayatta kalanlar ve görgü tanıklarıyla yapılan görüşmeler, doğrulanmış video, fotoğraf ve ses materyalleri, uydu görüntüleri ve fail olduğu iddia edilen grubun ifadeleri” olduğunu belirtmiştir.

Görüldüğü üzere savcı mevcut delillerin esasen somut ve yalanlanamayacak derecede birincil kaynaklardan elde edildiğini ifade etmiştir. Ancak bu delillerin nasıl yorumlandığı meselesinin de sorgulanabileceği varsayımı ile delillerin değerlendirilmesine dair bir açıklama da yapılmıştır. Savcı yapılan başvurunun “bağımsız ve tarafsız bir araştırmanın sonucu” olduğunu, “suçlayıcı ve aklayıcı delillerin eşit şekilde araştırılarak” değerlendirildiğini ve “iddialar gerçeklerden ayrılarak ve delillere dayanılarak” titizlikle hazırlandığını vurgulamıştır.

Savcı ek bir önlem olarak bu yakalama emri başvurularıyla ilgili olarak delil incelemesi ve hukuki analizleri desteklemek üzere tarafsız bir grup olan uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası ceza hukuku alanlarında çok saygın uzmanlardan oluşan bir panelin tavsiyelerinin de alındığını ifade etmiştir. Panelde eski temyiz yargıci ve eski UCM hakimi olan Adrian Fulford, Uluslararası Barolar Birliği İnsan Hakları Enstitüsü Başkanı Helena Kennedy, Birleşik Krallık Dışişleri ve Milletler Topluluğu Ofisi eski Hukuk Danışmanı Yardımcısı Elizabeth Wilmshurst, suç, hukuki sorumluluk, insan hakları ve kamu hukuku üzerine uzman Danny Friedman ve iki özel danışman (Amal Clooney ve Yargıç Theodor Meron) yer almıştır. Savcı bu bağımsız uzman analizinin yapılan başvuruları desteklediğini ve güçlendirdiğini belirtmiştir.

Bütün bunların sonucunda savcının Netanyahu ve Gallant’a yönelttiği suçlamalar dikkat çekicidir. Bu suçlamalar bu raporun önceki başlıklarında İsrail’in savaş suçları ve insanlığa karşı suçları işlediğine dair tespitimizi destekler niteliktedir. Savcı, UCM’nin kurucu antlaşmasının ilgili maddelerini belirterek “savaş suçu niteliğine sahip bir savaş yöntemi olarak sivillerin aç bırakılması”, “kasten büyük acıya veya vücut veya sağlığa ciddi zarar verilmesine veya savaş suçu olarak zalimce muameleye neden olunması”, “kasten öldürme veya savaş suçu olarak cinayet” ve “savaş suçu olarak saldırıları kasıtlı olarak sivil nüfusa yönlendirmek” gibi fiillere vurgu yapmıştır.

272 Örneğin bkz. “Biden’s Defense of Netanyahu Undermines the ICC — and Hurts the U.S.,” The Japan Times, 22 Mayıs 2024, <https://www.japantimes.co.jp/commentary/2024/05/22/world/bidens-defense-netanyahu-icc>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Savcı, insanlığa karşı suç olarak “açlıktan kaynaklanan ölümler de dahil olmak üzere imha ve/veya cinayet”, “insanlığa karşı suç olarak zulüm yapma”, “insanlığa karşı suç olarak kabul edilebilecek diğer insanlık dışı eylemler” gibi eylemleri sıralamıştır. Açlığın bir savaş yöntemi olarak kullanılmasının yanı sıra Gazze’deki sivil nüfusa yönelik diğer saldırılar ve toplu cezalandırmanın etkilerinin “akut, görünür ve yaygın” olarak bilindiğini ve bu durumun Savcılık Ofisinin görüştüğü çok sayıda yerel ve uluslararası tıp doktoru ve diğer tanıklar tarafından da doğrulandığı vurgulanmıştır. Açlığın yetersiz beslenme, susuzluk, derin acılar ve bebekler, diğer çocuklar ve kadınlar da dahil olmak üzere Filistin halkı arasında artan sayıda ölümlere yol açtığı belirtilmiştir. Savcı bir savaş yöntemi olarak açlığın ve insani yardımın reddedilmesinin Roma Statüsü suçları teşkil ettiğinin özellikle altını çizmiştir.

İsrail’in hedeflemiş olabileceği askeri neticeler ne olursa olsun Gazze’de bu hedeflere ulaşmak için seçtiği araçların ve yöntemlerin her birinin suç oluşturduğu vurgulanmıştır. Savcı, insanlığa karşı suçların İsrail devlet politikası uyarınca Filistinli sivil nüfusa yönelik yaygın ve sistematik bir saldırının parçası olarak işlendiğini belirtmiştir. Dolayısıyla savcı sivillere yönelik saldırıların “yaygın ve sistematik” olduğunu vurgulayarak bu eylemlerin insanlığa karşı suçlar olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca bu suçların günümüzde de sürdüğünün altını çizmiştir.

UCM savcısının talebindeki en önemli eksiklik ise Netanyahu ve Galant’a yöneltilen suçlamalar arasında soykırım suçlamasının olmamasıdır. Bu iki isme yöneltilen suçlamalar arasında özellikle sivillere dönük saldırıların yaygın ve sistematik olduğu belirtilirken bunun aslında soykırım olarak da değerlendirilebileceğinin atlanmaması gerekirdi. Özellikle açlığın siviller üzerinde bir savaş aracı olarak kullanıldığı bu denli vurgulanmışken amacın bu insanları kısmen ya da tamamen yok etmek olabileceği ve bu nedenle soykırım suçunun kuvvetle muhtemel olduğu değerlendirilmesinin atlanmaması lazımdı.

UCM savcısının, İsrail’in saldırıları ve uyguladığı diğer yöntemlerin amaçlarını “ Hamas’ı ortadan kaldırmak”, “ Hamas’ın kaçırdığı rehinelere geri dönüşünü sağlamak” ve “İsrail’e tehdit olarak algıladıkları Gazze’deki sivil nüfusu toplu olarak cezalandırmak” ile sınırlandırması da oldukça yüzeysel bir yaklaşım olmuştur. Eylemlerin niteliğine bakıldığında İsrail saldırılarının amacının Gazze’de Filistinlileri kısmen ya da tamamen yok etmek olabileceği de öngörülme durumundadır.

UAD'DE DEVAM EDEN YARGI SÜREÇLERİ

UAD ve İsrail'e Karşı Yargı Süreçlerinin Esasları

UAD Statüsü gereği, Divanın yargı yetkisi yalnızca devletler arasındaki ihtilafları kapsamaktadır. Devlet dışı aktörlerin ya da uluslararası örgütlerin prensip olarak Divan önünde bir ihtilafa taraf olma ehliyetleri bulunmamaktadır.

UAD'nin bir mesele üzerinde yargı yetkisinin doğabilmesi için ise ilgili devletlerin Divanın yargı yetkisini tanımış olmaları gerekmektedir. Ancak Divanın kurucu antlaşması BM Antlaşması'nın ayrılmaz bir parçası olduğu için BM üyesi her bir devlet Divan statüsüne taraf hale gelmektedir. UAD'nin yargı yetkisini tanıma işlemi farklı yöntemlerle yapılabilmektedir. İlk olarak Divanın yargı yetkisini tanımış devletlere karşı Divanın yetkisini genel olarak tanıyabilirler. Halihazırda 73 devlet Divanın genel yargı yetkisini kabul etmiş durumdadır. İkinci olarak bildirim birkaç devlet ya da belirli devletler bakımından karşılıklı olma koşuluna bağlı olarak ya da belirli bir süre için de yapılabilmektedir.²⁷³

Bu iki yöntemin dışında bir uyuşmazlığa taraf iki ya da daha fazla devlet sadece o uyuşmazlıkla ilgili olarak aralarında anlaşarak uyuşmazlığı UAD'ye götürebilirler. Ayrıca Divan bir antlaşmanın yorumlanması veya uygulanması ile ilgili uyuşmazlıklarda ilgili antlaşmanın kendisine yetki verdiği durumlarda da uyuşmazlıklara bakma yetkisine sahiptir. Örneğin 1961 Viyana Diplomatik İlişkiler Sözleşmesi, 1965 Her Türlü Irk Ayrımcılığının Önlenmesine Dair Sözleşme, 1948 Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme, maddelerin yorumlanması ve uygulamasına ilişkin ihtilaflarda UAD'ye yargı yetkisi vermektedir.

BM'ye üye olmayan devletlerin de UAD'nin yargı yetkisini tanıyarak uyuşmazlıklarını Divan önüne götürebilme imkanı bulunmaktadır.²⁷⁴ BM'ye tam üye olmayan Filistin devletinin Divan önünde bir dava açma imkanı UAD Statüsünün 35/2. maddesi ile BMGK'nin 1946 tarihli ve 9 sayılı kararı²⁷⁵ çerçevesinde her seferinde yayımlayacağı ve Divanın yargı yetkisini tanıyan bir bildiri ile mümkündür. Nitekim Filistin devleti 2018'de Kudüs'ün Washington yönetimi tarafından İsrail'in başkenti olarak kabul edilmesini müteakip 1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Sözleşmesi bağlamında UAD'nin yargı yetkisini kabul ettiğini

273 UAD Statüsü, madde 36.

274 Bu kapsamda bugüne değin henüz BM üyesi olmadan İsviçre (28 Temmuz 1948), Lihtenştayn (29 Mart 1950), San Marino (18 Şubat 1954), Japonya (2 Nisan 1954) ve Nauru (29 Ocak 1988) tüzüğe taraf olmuştur.

275 "Resolution of 15 October", S/RES/9, 15 Ekim 1946, <https://undocs.org/S/RES/9>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

ilan ederek ABD aleyhine Divana başvuru yapabilmıştır. Benzer şekilde Filistin 3 Haziran 2024'te yaptığı bir bildiri ile Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme bağlamında Divanın yargı yetkisini kabul ettiğini ilan etmiştir.

İsrail, Filistin devletinin taraf olduğu söz konusu sözleşmelere ilişkin bir “bildiri” sunarak Filistin’i devlet olarak tanımadığını ve yargı yetkisi hükümlerinin Filistin tarafından kendi aleyhine kullanılmasını kabul etmeyeceğini beyan ederek Filistin tarafından başlatılabilecek bir yargı sürecinin önüne geçmeye çalışmaktadır. Ancak şimdiye kadar böylesi bir ihtilaf UAD önüne götürülmediği için İsrail’in bu beyanının yargı yetkisini engelleyip engelleyemeyeceği hususunda bir açıklık mevcut değildir.

Tüm bu bilgiler ışığında İsrail aleyhine Filistin devletinin UAD önünde dava açma yetkisi kesinlik kazanmış değildir. Ancak İsrail ya da bu devlete destek olan diğer devletler aleyhine Filistin lehine dava açılma ihtimali sunan bir başka imkan daha mevcuttur. Bu ise *erga omnes partes* yükümlülükleridir.

Erga omnes partes yükümlülükler 1970’te Barcelona Traction Davası kararında²⁷⁶ UAD’nin meşhur *obiter dictum* hükmünde ortaya koyulmaktadır. Bu kararda Divan, *erga omnes* yükümlülüklerde yer alan ilgili koruma haklarından bazılarının uluslararası sözleşmelerde bulunabileceğine hükmetmiştir. Uluslararası Hukuk Enstitüsü tarafından hazırlanan *erga omnes* yükümlülüklerle ilişkin 2005 kararının²⁷⁷ 1. maddesi *erga omnes partes* yükümlülükleri çok taraflı bir anlaşmaya taraf devletin “herhangi bir durumda diğer tüm devletlere karşı üstlendiği” yükümlülükler şeklinde tanımlamaktadır.

Çok taraflı bir anlaşmaya taraf olan devletler ortak değerler göz önünde bulundurulduğunda bu türden yükümlülükleri bütün devletlere karşı yükümlenmiş olmakta ve bu tür hükümlerin ihlali karşısında da diğer bütün devletlerin harekete geçmesine hukuken olanak tanınmaktadır. Bu kapsamda 2009 tarihli Belçika v. Senegal Davası²⁷⁸ ile 2019 tarihli Gambiya v. Myanmar Davası²⁷⁹ kararlarında UAD, “İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezalandırmaya Karşı Sözleşme” ile “Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Ce-

276 “Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited, Judgment”, I.C.J. Reports, 1970, s. 3.

277 M. Giorgio Gaja, “Obligations and Rights Erga Omnes in International Law”, Institut de Droit International, (2005), https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/2005_kra_01_en.pdf, (Erişim tarihi: 7 Haziran 2024).

278 “Questions Relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), Judgment”, UAD, (2012), s. 422.

279 “Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar), Provisional Measures, Order of 23 January 2020”, UAD, (2020), s. 3, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/178/178-20200123-ORD-01-00-EN.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

zalandırılmasına Dair Sözleşme” kapsamında *erga omnes partes* yükümlülüklerin ihlal edildiği ve bu yüzden sözleşmeye taraf üçüncü devletlerin davada taraf olma ehliyetlerinin bulunduğunu ifade etmiştir.²⁸⁰

Filistin devletinin UAD’de İsrail aleyhine dava açma ihtimalinin müphem olduğu bir durumda *erga omnes partes* yükümlülükler bağlamında üçüncü devletlerin İsrail ve İsrail’e destek veren devletler aleyhine dava açma imkanı bulunmaktadır. Dolaylı olarak bu ilkeye de dayandığı görülen Güney Afrika Cumhuriyeti, Özellikle Soykırım Sözleşmesi’nin verdiği yetki temelinde, 7 Ekim 2023 ve sonrasında Gazzede gerçekleşen eylemler bağlamında 29 Aralık 2023’te İsrail aleyhine UAD’ye başvuru yaparak dava açmıştır. Yine bu temelde Nikaragua, İsrail’in “Gazzede gerçekleştirdiği soykırım eylemlerine” destek verdiği iddiası ile Almanya aleyhine 1 Mart 2024’te Divana başvurarak bir dava süreci başlatmıştır.

Güney Afrika Cumhuriyeti v. İsrail Davası

29 Aralık 2023’te Güney Afrika Cumhuriyeti (bundan sonra Güney Afrika olarak anılacak) İsrail’in 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme’yi ihlal ettiği iddiasıyla UAD’ye başvuruda bulunmuştur. Bu başvuru ile başlayan dava, kuruluşundan bu yana Soykırım Sözleşmesi ve soykırım iddiası ile ilgili Divan önüne götürülen beşinci dava olma niteliğine sahiptir. İsrail aleyhine yapılan başvurudan önce Divan Bosna Hersek v. Sırbistan, Hırvatistan v. Sırbistan, Gambiya v. Myanmar ve Ukrayna v. Rusya davalarına bakmış veya bakmaya devam etmektedir.

Güney Afrika’nın beyanları temelinde değerlendirildiğinde 30 Ekim 2023’ten itibaren gerek kamuoyuna yaptığı açıklamalar gerek BM Genel Kurulundaki beyanları gerekse doğrudan İsrail Büyükelçiliğine gönderdiği notalarla²⁸¹ Pretorya yönetimi, Tel Aviv’in Soykırım Sözleşmesi’ne uymasını talep etmiş ve en son UAD’ye başvurusundan bir hafta önce 21 Aralık 2023’te İsrail Büyükelçiliğine bu yönde bir nota daha vermiştir.²⁸²

İsrail, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme’yi 17 Ağustos 1949’da imzalamış ve 9 Mart 1950’de onaylamıştır. İsrail’in

280 “Ortak değerleri göz önüne alındığında, Soykırım Sözleşmesi’ne taraf olan tüm devletlerin, soykırım eylemlerinin önlenmesini ve bu eylemlerin meydana gelmesi durumunda faillerinin cezasız kalmamasını sağlama konusunda ortak çıkarları vardır. Bu ortak çıkar, herhangi bir taraf devletin sözleşmeye taraf diğer tüm devletlere karşı borçlu olduğu anlamına gelir.” Bkz. “Questions Relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), Judgment”, par. 41.

281 “Application Instituting Proceedings”, UAD, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20231228-app-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

282 “Application Instituting Proceedings”.

UAD'nin yetkisini ilgilendiren 9. maddeye ilişkin çekincesi de bulunmamaktadır. Güney Afrika, başvurusunda²⁸³ Soykırım Sözleşmesi'nin tarafı olarak soykırımın önlenmesi sorumluluğunun olduğunu belirttikten sonra iddialarını şu şekilde sıralamıştır:

İsrail; devlet organları, devlet memurları ve kendi etkisi, kontrolü ya da talimatları altında hareket eden diğer kişi ve gruplarla, Soykırım Sözleşmesi'nin 2. maddesi ile bağlantılı şekilde 1., 3., 4., 5. ve 6. maddelerinin kendisine yüklediği yükümlülükleri ihlal etmiştir. Bu ihlaller, aşağıdakilerle sınırlı olmamak koşuluyla şunları içermektedir: soykırımı önlemekte başarısızlık (1. madde); soykırım gerçekleştirmek (3/a); soykırımda bulunulması için iş birliği yapmak (3/b); soykırımda bulunulmasını doğrudan ve aleni surette kışkırtmak (3/c); soykırımda bulunmaya teşebbüs etmek (3/d); soykırımı iştirak etmek (3/e); yukarıda sayılan fiilleri cezalandırmada başarısızlık (1., 3., 4. ve 6. maddelerin ihlali); yukarıda sayılan fiillerin cezalandırılması için gerekli yasal düzenlemeleri yapmamak (5. maddenin ihlali); soykırım eylemlerinin araştırılmasını doğrudan ya da dolaylı olarak engellemek (1., 3., 4., 5. ve 6. maddelerin ihlali).

Bu iddialarının akabinde Güney Afrika, UAD'den aşağıdaki kararların verilmesi talebinde bulunmuştur:

- İsrail'in Soykırım Sözleşmesi'nin kendisine yüklediği yükümlülükleri ihlal ettiği ve etmeye devam ettiği tespitinin yapılması (özellikle 1. madde ile 2, 3, 4, 5 ve 6. maddeler)
- Bu yükümlülüklerin ihlaline sebebiyet verebilecek tüm eylem ve tedbirleri (ölümler dahil diğer tüm eylemler) derhal durdurması
- Bu yükümlülükleri ihlal edenlerin ulusal ya da uluslararası mahkemelerde yargılanmasının sağlanması
- Soykırım eylemlerine ilişkin delillerin toplanması ve muhafaza edilmesinin temin edilmesi
- Filistinli mağdurların zararlarının giderilmesinin sağlanması
- Soykırım Sözleşmesi'nin ihlalinin tekrarlanmaması için güvenceler ve garantilerin sunulması

Dava dosyasında yer alan bilgilerin ağırlıklı kısmı BM kurum, kuruluş ve görevlilerinin tespitlerine dayandırılmıştır. Bu bilgiler özellikle BM genel sekreteri, OCHA, DSÖ, UNICEF ve UNRWA ağırlıklıdır. Sınırlı da olsa Uluslararası Af Örgütü ve diğer bazı uluslararası sivil toplum kuruluşlarına ve İsrail'in eylemlerini soykırım olarak nitelendiren devlet ve hükümet başkanlarına da atıflar yapılmış-

283 "Application Instituting Proceedings".

tır. Türkiye de, İsrail'in 7 Ekim 2023 sonrasında Gazze'de gerçekleştirdiği eylemleri soykırım olarak nitelendiren ülkeler arasında sayılmıştır.

Güney Afrika dilekçesinde özellikle 2005 sonrasında İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarını da belirtmiş, bu saldırılarda uluslararası hukuka aykırılık tespitlerini BM kurumları ve görevlilerinin kararları ve raporlarına yer vererek dillendirmiştir. Dilekçede ayrıca 7 Ekim sonrasında Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te İsrail askerleri ve yerleşimcilerin Filistinlilere uyguladığı zulümler ve öldürmelere de yer verilmiştir.²⁸⁴

Güney Afrika, başvurusunda UAD Statüsü'nün 41. maddesi ve Uygulama Esasları'nın 73, 74 ve 75. maddeleri uyarınca geçici tedbir kararı alınmasını da talep etmiştir. Bu bağlamda başvuruda şunlara da yer verilmiştir:

- İsrail'in Gazze'deki askeri operasyonlarını derhal durdurması
- İsrail'in kontrol, denetim ya da etkisindeki diğer silahlı grupların da ilk talebin gerçekleşmesi için başka adımlar atmasının engellenmesi
- Güney Afrika ve İsrail'in soykırımın önlenmesi için gereken tüm makul tedbirleri alması
- İsrail'in Soykırım Sözleşmesi'ndeki yükümlülükleri kapsamında her türlü eylemden vazgeçmesi
- İsrail'in Soykırım Sözleşmesi'ndeki yükümlülükleri kapsamında her türlü tedbiri alması ve sınırlandırmaları kaldırması
- İsrail'in soykırımın cezalandırılması konusunda gerekli çalışmaları yapması
- İsrail'in gerçeklerin ortaya çıkarılması için iş birliği yapması
- İsrail'in alınan tedbirler bağlamında bir hafta içinde mahkemeye rapor sunması
- İsrail'in mahkeme karar verinceye kadar durumu ağırlaştırıcı adımlardan kaçınması

UAD, geçici tedbir talebini içeren bu dilekçeyi aldıktan kısa bir süre sonra 11 Ocak²⁸⁵ ve 12 Ocak'taki²⁸⁶ duruşmaların akabinde geçici tedbire ilişkin ilk kararını 26 Ocak 2024'te açıklamıştır.²⁸⁷ Geçici tedbirlere hükmeden bu Karar, gerekli

284 "Application Instituting Proceedings".

285 "Public Sitting", UAD, 11 Ocak 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240111-ora-01-00-bi.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

286 "Public Sitting", UAD, 12 Ocak 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240112-ora-01-00-bi.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

287 "Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)", UAD, 26 Ocak 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240126-ord-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

prima facie yargı yetkisine sahip olma ön koşulunun sağlandığının ve Gazze'de 7 Ekim 2023'ten itibaren gerçekleşen İsrail eylemlerinin Soykırım Sözleşmesi'nin ihlali bağlamında değerlendirilebileceğinin tescil edilmesi bakımlarından önem arz etmektedir. Her ne kadar UAD'nin aldığı geçici tedbir kararları derhal ateşkes talebini içermemiş olsa da hem İsrail'in eylemlerinin soykırım iddiaları bağlamında değerlendirilebileceğini göstermesi hem de bu bağlamda bazı geçici tedbirler öngörmesi bağlamında önem arz etmektedir.

Güney Afrika, durumun değişmemesi hatta ağırlaşması üzerine önce 12 Şubat'ta²⁸⁸ ve daha sonra 6 Mart'ta²⁸⁹ yeni geçici tedbirlere hükmedilmesi talebinde bulunmuş ve Divan, 28 Mart 2024'te aldığı kararla yeni geçici tedbirler açıklamıştır.²⁹⁰ Bölgedeki yaşam koşullarının gittikçe ağırlaştığı dönemde UAD, İsrail devletinin insani yardımların Gazze'ye geçişi için gerekli tedbirleri ivedilikle alması gerektiğine hükmetmiştir.

10 Mayıs 2024'te Güney Afrika bir kez daha UAD'ye başvurarak²⁹¹ daha önce alınan geçici tedbir kararlarında değişiklik talebinde bulunurken Divan, 16 ve 17 Mayıs'ta gerçekleştirilen duruşmaların akabinde 24 Mayıs 2024'te aldığı yeni kararda,²⁹² İsrail'in Refah'a yönelik askeri operasyonlarını derhal durdurmasına karar vermiştir.²⁹³ Bu karara rağmen İsrail'in Refah'a yönelik askeri operasyonlarını devam ettirdiği görülmektedir.²⁹⁴

Divanın süreç içerisindeki yeni gelişmelere paralel olarak yöneltilecek yeni geçici tedbir kararlarına hükmetmesi muhtemeldir. Ayrıca Divanın 5 Nisan 2024'te al-

288 "Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)", UAD, 12 Şubat 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240212-wri-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

289 "Urgent Request and Application for the Indication of Additional Provisional Measures", UAD, 6 Mart 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240306-wri-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

290 "Request for the Modification of the Order of 26 January 2024 Indicating Provisional Measures", UAD, 28 Mart 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240328-ord-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

291 "Urgent Request for the Modification and Indication of Provisional Measures", UAD, 10 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240510-wri-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

292 "Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)", UAD, 24 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240524-ord-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

293 "İsrail, Refah bölgesine yönelik askeri saldırılarını ve Gazze'deki Filistinli grubun tamamen veya kısmen fiziksel olarak yok olmasına neden olabilecek yaşam koşullarını olumsuz yönde etkileyebilecek diğer eylemleri derhal durdurmalıdır." Bkz. "Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)", UAD, 24 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240524-ord-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

294 "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Ateşkes Kararı İsrail'i Durdurabilecek mi?", SETA, 15 Haziran 2024, <https://www.setav.org/yorum/birlesmis-milletler-guvenlik-konseyinin-ateskes-karari-israili-durdurabilecek-mi>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

diği ara karar gereği,²⁹⁵ Güney Afrika 28 Ekim 2024'te, İsrail ise 28 Temmuz 2025'te ön itiraz ve esasa ilişkin yazılı görüşlerini sunabileceklerdir.

Başta Türkiye olmak üzere²⁹⁶ birçok devlet bu davaya müdahil olma başvurusu yapmıştır. 23 Ocak 2024'te Nikaragua,²⁹⁷ 5 Nisan 2024'te Kolombiya,²⁹⁸ 10 Mayıs 2024'te Libya,²⁹⁹ 24 Mayıs 2024'te Meksika,³⁰⁰ 3 Haziran 2024'te Filistin,³⁰¹ 28 Haziran 2024'te İspanya³⁰² ve 7 Ağustos 2024'te Türkiye davaya müdahil olma dilekçesini Divana sunmuşlardır.

Bu ve benzeri muhtemel müdahillikler, İsrail'in yargılama yetkisine ilişkin ilk itirazlarının reddi noktasında güçlü bir anlayış oluşturacak ve UAD'nin iradesini sağlam tutmasına yardımcı olacaktır. İsrail aleyhine yapılan ve yapılacak bu başvurular bu ülke üzerinde bir baskı oluşumuna da katkı sağlayacaktır. Esasa ilişkin ise İspanya'nın dilekçesinde belirtildiği üzere³⁰³ bireysel cezai sorumluluğa hükmedilmese bile Soykırım Sözleşmesi'nin daha geniş yükümlülükler içeren kapsamı nedeniyle İsrail devletinin sorumluluğu noktasında bir karar çıkması yönünde etki edebilecektir.

295 "Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)", UAD, 5 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240405-ord-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

296 Mehmet Şah Yılmaz, Sümeyye Dilara Dinçer ve Muhammet Tarhan, "Türkiye, Güney Afrika'nın UAD'de İsrail'e Karşı Açtığı Soykırım Davasına Müdahil Olacak", Anadolu Ajansı, 1 Mayıs 2024.

297 İlk müdahil olma dilekçesi veren Nikaragua, İsrail'in eylemlerinin Soykırım Sözleşmesi'ndeki yükümlülüklerle aykırı olduğu ve sözleşmenin bir tarafı olarak Güney Afrika'yı bu davada yalnız bırakmama yükümlülüğünün olduğu inancıyla davaya müdahil olma dilekçesi verdiğini belirtmiştir. Bkz. "Application for Permission to Intervene by the Government of the Republic of Nicaragua", UAD, 23 Ocak 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240123-int-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

298 Kolombiya müdahil olma dilekçesinde amacının davanın tarafı olmak değil Soykırım Sözleşmesi'nin yorumlanmasında Divana yardımcı olmayı amaçladığını ifade etmiştir. Bkz. "Declaration of Intervention by the Republic of Colombia", UAD, 5 Nisan 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240405-int-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

299 Libya davaya müdahil olma gerekçesini "Filistin halkına destek olma" şeklinde belirtmiştir. Bkz. "Declaration of Intervention of the State of Libya", UAD, 10 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240510-int-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

300 Meksika Soykırım Sözleşmesi'nin tarafı olarak Divana yapılacak ve bağlayıcı olacak yoruma katkı sunma amacıyla müdahil olma arzusunun dilekçesinde beyan etmiştir. Bkz. "Declaration of Intervention by the United Mexican States", UAD, 24 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240524-int-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

301 Filistin devleti, İsrail eylemlerinin mağduru olarak ve alınacak karardan doğrudan etkilenecek bir devlet olarak ve yine Güney Afrika'nın iddialarının dikkate alınmasını sağlamak amacıyla müdahil olma talebinde bulunmuştur. Bkz. "State of Palestine Ministry of Foreign Affairs and Expatriates", UAD, 31 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240603-int-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

302 İspanya davada taraf olma amacı taşımayıp Soykırım Sözleşmesi'nin yorumlanması bakımından katkı sunmayı amaçladığını belirtmiştir. Bkz. "Declaration of Intervention of Spain", UAD, 28 Haziran 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240628-int-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

303 "Declaration of Intervention of Spain under Article 63 of the Statute of the International Court of Justice", UAD, 28 Haziran 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240628-int-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Nikaragua v. Almanya Davası

Güney Afrika'nın İsrail aleyhine açtığı davaya 23 Ocak 2024'te müdahil olma başvurusunda bulunan Nikaragua, 1 Mart 2024'te ise Almanya aleyhine UAD'ye bir başvuruda bulunmuştur. Bu başvuru öncesinde 2 Şubat 2024'te Nikaragua yönetimi Almanya, Hollanda, Kanada ve Birleşik Krallık'a Soykırım Sözleşmesi'nden kaynaklanan yükümlülüklerini hatırlatan birer e-posta göndermiş ancak yapılan başvuru sadece Almanya'ya yönelik olmuştur.

Nikaragua, başvurusunda Divandan Almanya'nın işgal edilmiş topraklarda meydana gelen uluslararası hukukun emredici normlarının ciddi ihlallerine ilişkin davranışları bağlamında aşağıdaki durumları tespit ve ilan etmesini talep etmiştir:

- Gazze'de yaşayanlar da dahil olmak üzere Filistin halkına karşı işlenen ve işlenmekte olan soykırımı önleme yükümlülüğünü yerine getirmekte başarısız olmuştur. Ayrıca Sözleşme'yi ihlal ederek soykırımın işlenmesine katkıda bulunmuştur.
- 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nden hem de 1977 Protokolleri ve uluslararası insancıl hukukun emredici ilkelerinden kaynaklanan uluslararası insancıl hukuk kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal etmiştir. Ayrıca bu temel normlara saygı gösterilmesini sağlama yükümlülüğüne de aykırı davranmıştır.
- Özellikle Gazze'de devam eden hukuka aykırı saldırılar da dahil olmak üzere Filistin'de devam eden askeri işgalin hukuka aykırı durumunun sürdürülmesinde yardım veya destek sağlamak suretiyle uluslararası hukukun diğer emredici normlarına uyma yükümlülüğünü ihlal etmiştir.³⁰⁴

Bu beyanlar temelinde değerlendirildiğinde Nikaragua, Soykırım Sözleşmesi'ne taraf olan her devletin soykırım işlenmesinin önlenmesi için mümkün olan her şeyi yapma yükümlülüğü altında olduğunu, Almanya'nın UNRWA'ya maddi yardımı durdurarak ve İsrail'e siyasi, ekonomik ve askeri destek sağlayarak 7 Ekim 2023'ten beri işgal altındaki Filistin topraklarında özellikle de Gazze'de işlenmeye devam eden "kuvvetle muhtemel" soykırımı destek olduğunu ve böylelikle yükümlülüklerini ihlal ettiğini iddia etmektedir. Ayrıca 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve ek protokollerinden kaynaklı yükümlülüklerini, emredici kurallardan olan Filistinlilerin kendi kaderini tayin etme hakkını da ihlal ettiğini ileri sürmüştür.³⁰⁵

304 "Application Instituting Proceedings", UAD, 1 Mart 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/193/193-20240301-app-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

305 "Application Instituting Proceedings".

Nikaragua 7 Ekim 2023'te gerçekleşen hadiselerin işgal altındaki Filistin toprakları olan Sderot, Kfar Aza, Nir Oz ve Be'eri'de gerçekleştiği yani İsrail topraklarında olmadığı tespitinde bulunmuştur. Bu tespit özellikle Nikaragua'nın 7 Ekim 2023 olaylarının hukuki nitelendirilmesine ilişkin bakış açısı bakımından önemlidir.³⁰⁶

Nikaragua, başvurusunda ayrıca Almanya'nın özellikle soykırım suçunun işlenmesinde kullanılabilir İsrail'e silah tedarikinin durdurulması ve UNRWA ile iş birliğini yeniden başlatmasına ilişkin geçici tedbire hükmedilmesi talebinde de bulunmuştur.

Geçici tedbirlere ilişkin 8 Nisan 2024'te yapılan sözlü duruşmada Nikaragua³⁰⁷ Soykırım Sözleşmesi ve insancıl hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerle ilişkin Almanya'nın Fransa, Danimarka, Kanada, Hollanda ve Birleşik Krallık ile birlikte Gambiya v. Myanmar davasına müdahil olmaya ilişkin 15 Kasım 2023'te yaptıkları ortak açıklamaya da vurgu yapmıştır.³⁰⁸

Bu müdahillik talebinin yapıldığı esnada Filistin topraklarında soykırıma varan eylemler devam etmekteydi ve bu açıklamayı yapan devletlerin o günden bu yana İsrail'i desteklemeye, İsrail'in sözde "kendini savunma ve vatandaşlarını koruma" hakkına vurgu yapmaya devam etmelerinin manidar olduğunu ifade etmiştir. Aynı duruşmada Nikaragua; Hollanda ve Kanada mahkemelerinin İsrail'e silah satışını engellemeye yönelik kararlarına da atıf yapmıştır. Yine ABD ile ortak silah programları olan Almanya'nın Washington yönetimi tarafından İsrail'e satış sözleşmesi yapılan F-15 ve F-35 savaş uçaklarına katkıları olup olmadığını da gündeme getirmiştir. Sonuç olarak Nikaragua, merkezi olarak Almanya aleyhine bir söylem ortaya koysa da diğer Batılı devletlerin İsrail'e yaptıkları silah satışlarını da kayda geçirmiş olmaktadır.

Tüm bu hususlardan hareketle Nikaragua, Almanya'nın *jus cogens* kuralları ve *erga omnes partes* yükümlülüklerini ihlal ettiği ve ayrıca 2001 tarihli Uluslararası Haksız Fiilden Ötürü Devletin Uluslararası Sorumluluğu Taslak Maddeleri'nin 16. maddesi kapsamında "uluslararası haksız fiilin yapılmasına yardım" ederek sorumlu olduğunun da altını çizmiştir.

306 "Application Instituting Proceedings", par. 6.

307 "Application Instituting Proceedings".

308 "Ayrıca soykırımın yasaklanmasının *jus cogens* karakterini ve Soykırım Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerin *erga omnes partes* niteliğini akılda tutarak tüm taraf devletler Soykırım Sözleşmesi'nin yüksek amaçlarının gerçekleştirilmesinde ortak çıkara sahiptirler." Bkz. "Joint Declaration of Intervention of Canada, the Kingdom of Denmark, The French Republic, The Federal Republic of Germany, The Kingdom of the Netherlands, and The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland", UAD, 15 Kasım 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/178/178-20231115-wri-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

9 Nisan 2024'te gerçekleşen sözlü duruşmada Almanya, tarihi sebeplerden ötürü İsrail'in güvenliğinin kendi dış politikasının merkezinde yer aldığını, bunun bir *raison d'état* teşkil ettiğini, bu davanın kabul edilmesi için öncelikle bir soykırım olduğunun kabul edilmesi gerektiğini oysa İsrail'in soykırım yapmayı kendi vatandaşlarının güvenliğini sağladığını iddia etmiştir. Üstelik davanın çatışmanın tarafı olmayan bir devlet tarafından yine çatışmanın tarafı olmayan diğer bir devlete karşı açıldığı, bunun Divanın yargılama yetkisini aşan bir nitelikte olduğu ve davanın ortadan kaldırılarak başvurunun düşürülmesini talep etmiştir.³⁰⁹

UAD 30 Nisan 2024 tarihli ara kararında geçici tedbire hükmedilmesine gerek olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak Divanın kararında önemli bir unsura dikkat çekilmelidir: Almanya'nın taraflar arasında bir ihtilaf olmadığı, Almanya'yı itham edecek "makul bir ihlal" gerekçesi bulunmadığı ve dolayısıyla başvurunun açık yetkisizlik nedeniyle düşürülmesi talebi yerinde görülmemiştir. Soykırımın önlenmesi yükümlülüğünü ihlal ettiği iddiasıyla Almanya aleyhine açılan dava önümüzdeki süreçte esasa ilişkin olarak devam edecektir.

Bu başvurunun bizatihi kendisinin dahi sonuçlar doğurduğu söylenebilir. Almanya 24 Nisan 2024'te yaptığı açıklamayla yardım yapmayı 27 Ocak 2024'te askıya aldığı duyurmuş ve UNRWA ile iş birliğini yeniden başlatacağını açıklamıştır. Ayrıca Ekim 2023'te 200 milyon avro olan silah satışının Mart 2024 itibarıyla 1 milyon avroya kadar azaltıldığı, bu süreçte sağlanan silahların ise antitank füzesi ve denizaltı gibi askeri ekipmanlardan oluştuğu ve devam eden çatışmalarla ilgili olmadığı yönünde savunma yaptığı görülmektedir.³¹⁰ Bu durumlar Berlin yönetiminin tavırlarında bazı değişiklikler öngördüğünü göstermektedir.³¹¹ Başvurunun Almanya'yı tedirgin etmesi ve politikalarında bazı değişikliklere gitmek zorunda kalmasının kısmi de olsa İsrail üzerinde de etki oluşturması ihtimali bulunmaktadır.

309 "Submissions by Germany, Verbatim Record", UAD, 9 Nisan 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/193/193-20240409-ora-01-00-bi.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

310 "Submissions by Germany, Verbatim Record".

311 "Submissions by Germany, Verbatim Record", s. 17-20.

KAYNAKÇA

“1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek Uluslararası Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına Dair Protokol”, OHCHR, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-additional-geneva-conventions-12-august-1949-and>, (Erişim tarihi: 30 Eylül 2024).

“1949 tarihli Savaş Zamanında Sivil Kişilerin Korunmasına Dair Cenevre Sözleşmesi”, UN, https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.33_GC-IV-EN.pdf, (Erişim tarihi: 30 Eylül 2024).

“1 More Journalist Killed in Israel’s Attacks on Gaza”, Anadolu Agency, 20 Temmuz 2024.

“10,000 People Feared Buried Under the Rubble in Gaza”, United Nations, 2 Mayıs 2024, <https://news.un.org/en/story/2024/05/1149256>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“10,000 People Feared Buried Under the Rubble in Gaza”, United Nations News, 2 Mayıs 2024, <https://news.un.org/en/story/2024/05/1149256>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“IV Convention Respecting the Laws and Customs of War on Land”, The Hague, 18 Ekim 1907.

“IV Numaralı Lahey Sözleşmesi” (Karada Savaşın Kanunları ve Gelenekleri Hakkında Sözleşme ve Ekleri: Karada Savaşın Kanunları ve Gelenekleri Hakkında

Yönetmelikler), The Hague, 18 Ekim 1907, <https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/195-IHL-19-EN.pdf>, (Erişim tarihi: 30 Eylül 2024).

“Addendum-Eighth Report on State Responsibility by Mr. Roberto Ago, Special Rapporteur”, United Nations, (1980), https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_318_add5_7.pdf, (Erişim tarihi: 20 Haziran 2024).

Adil Ahmad Haque, “Proportionality in Self-Defense: A Brief Reply”, Just Security, 14 Kasım 2023, www.justsecurity.org/90118/proportionality-in-self-defense-a-brief-reply, (Erişim tarihi: 13 Ağustos 2024).

Ahmet Bal, “İsrail Hamas Savaşı 2. Ayına Girdi: İşte İlk 30 Günde Yaşananlar”, NTV, 8 Kasım 2023.

Aljazeera English, YouTube, 11 Mayıs 2024, <https://www.youtube.com/watch?v=3Dp95bN81Ww>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Ali Semerci, Hosni Nedim ve Ömer Erdem, “İsrail’in 356 gündür Saldırılarını Sürdüğü Gazze’de Can Kaybı 41 bin 534’e Yükseldi”, Anadolu Ajansı, 27 Eylül 2024.

“Anatomy of a Genocide: Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967, Francesca Albanese, A/HRC/55/73, 25 Mart 2024.

“Anatomy of a Genocide, Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967, Francesca Albanese, A/HRC/55/73”, Relief Web, 25 Mart 2024, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/anatomy-genocide-report-special-rapporteur-situation-human-rights-palestinian-territories-occupied-1967-francesca-albanese-ahrc5573-advance-unedited-version>, (Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024).

Antonio Cassese ve Paola Gaeta, *Cassese’s International Criminal Law*, (Oxford University Press, Oxford: 2013).

“Application for Permission to Intervene by the Government of the Republic of Nicaragua”, UAD, 23 Ocak 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240123-int-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Application Instituting Proceedings”, UAD, 1 Mart 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/193/193-20240301-app-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)”, UCM, 8 Şubat 2024,

<https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240208-pre-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar), Provisional Measures, Order of 23 January 2020”, UAD, (2020), <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/178/178-20200123-ORD-01-00-EN.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)”, UAD, 26 Ocak 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240126-ord-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)”, UAD, 24 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240524-ord-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)”, UAD, 5 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240405-ord-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia Herzegovina v. Serbia and Montenegro)”, International Court of Justice, 26 Şubat 2007, <https://www.icj-cij.org/case/91>, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2024).

Ariel Kallner, X, 8 Ekim 2023, <https://x.com/ArielKallner/status/1710769363119141268>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Assembly Activates Court’s Jurisdiction over Crime of Aggression”, UCM, 15 Aralık 2017, <https://www.icc-cpi.int/news/assembly-activates-courts-jurisdiction-over-crime-aggression>, (Erişim tarihi: 15 Aralık 2017).

“Attacking or Bombarding, by Whatever Means, Towns, Villages, Dwellings or Buildings Which are undefended and Which are Not Military Objectives”, UCM Statüsü, 8(b)(v).

“Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited, Judgment”, I.C.J. Reports, 1970.

Beyza Binnur Dönmez, “FACTBOX - Which European Countries Poised to Recognize Palestinian State?”, Anadolu Ajansı, 23 Mayıs 2024.

“Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Ateşkes Kararı İsrail'i Durdurabilecek mi?”, SETA, 15 Haziran 2024, <https://www.setav.org/yorum/birlesmis-milletler-guvenlik-konseyinin-ateskes-karari-israeli-durdurabilecek-mi>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Birleşmiş Milletler Sözleşmeleri”, A/RES/2625, (XXV), T.C. Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, 24 Ekim 1970, https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/coktarafli-soz/bm_yeni.html, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

“Brazil's Lula Likens Gaza War to Holocaust | Reuters”, YouTube, 18 Şubat 2024, <https://www.youtube.com/watch?v=aoQeOsgs0Dc>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Can Kamiloğlu, “BM Genel Sekreteri: ‘Cebaliye Mülteci Kampına Düzenlenen Saldırı ve Artan Şiddet Yüzünden Dehşete Düştük’”, VOA Türkçe, 1 Kasım 2023.

Chris O'Meara, *Necessity and Proportionality and the Right of Self-Defence in International Law*, (Oxford University Press, Oxford: 2021).

“Christmas Message from PM Netanyahu”, Gov.il, 24 Aralık 2023, <https://www.gov.il/en/departments/news/christmas-message-from-pm-netanyahu-24-dec-2023>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

COGAT, X, 10 Ekim 2023, <https://x.com/cogatonline/status/1711718883323752586>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Commission of Inquiry Collecting Evidence of War Crimes Committed by All Sides in Israel and Occupied Palestinian Territories since 7 October 2023”, OHCHR, 10 Ekim 2023, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/10/commission-inquiry-collecting-evidence-war-crimes-committed-all-sides-israel>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Consideration of the Provisions of Chapter VII of the Charter”, UNITED NATIONS, 1993, https://www.un.org/securitycouncil/sites/www.un.org.securitycouncil/files/en/sc/repertoire/93-95/93-95_11.pdf, (Erişim tarihi: 12 Haziran 2024).

“Daily Death Rate in Gaza Higher than any Other Major 21st Century Conflict”, Oxfam International, 11 Ocak 2024, <https://www.oxfam.org/en/press-releases/daily-death-rate-gaza-higher-any-other-major-21st-century-conflict-oxfam>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Daniel Johnson, “Schools ‘Bombed-Out’ in Latest Gaza Escalation, Says UN-RWA Chief”, United Nations News, 10 Temmuz 2024, <https://news.un.org/en/story/2024/07/1151921>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Danielle Greyman-Kennard, “UN Official Resigns Weeks after Claiming ‘Hamas is Not a Terrorist Group’”, *The Jerusalem Post*, 25 Mart 2024.

Dapo Akande, “Is Israel’s Use of Force in Gaza Covered by the Jus Ad Bellum?”, EJIL: Talk!, 22 Ağustos 2014, <https://www.ejiltalk.org/is-israels-use-of-force-in-gaza-covered-by-the-jus-ad-bellum/>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

David B. Rivkin, *Commentary on Aggression and Self-Defense*, (Routledge, Londra: 1992).

David Gritten, “Israel’s Military Says It Fully Controls Communities on Gaza Border”, BBC, 9 Ekim 2023.

David Gritten, “Israeli Air Strike Kills 29 People at Gaza Camp for Displaced” BBC, 10 Temmuz 2024, <https://www.bbc.com/news/articles/c880k3930rmo>, (Erişim Tarihi 10 Temmuz 2024).

Definition of Aggression, “United Nations General Assembly Resolution 3314 (XXIX)”, <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/739/16/pdf/nr073916.pdf>, (Erişim tarihi: 29 Ağustos 2024).

“Decision on the ‘Prosecution Request Pursuant to Article 19(3) for a Ruling on the Court’s Territorial Jurisdiction in Palestine”, UCM, 5 Şubat 2021, <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/18-143>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

“Declaration (IV, 3) Concerning Expanding Bullets”, The Hague, 29 Temmuz 1899.

“Declaration (IV,1), to Prohibit, for the Term of Five Years, the Launching of Projectiles and Explosives from Balloons, and Other Methods of Similar Nature”, The Hague, 29 Temmuz 1899.

“Declaration of Intervention by the Republic of Colombia”, UAD, 5 Nisan 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240405-int-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Declaration of Intervention by the United Mexican States”, UAD, 24 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240524-int-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Declaration of Intervention of Spain under Article 63 of the Statute of the International Court of Justice”, UAD, 28 Haziran 2024, <https://www.icj-cij.org/si->

tes/default/files/case-related/192/192-20240628-int-01-00-en.pdf, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Declaration of Intervention of Spain”, UAD, 28 Haziran 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240628-int-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Declaration of Intervention of the State of Libya”, UAD, 10 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240510-int-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Declaration of State of Palestine-Palestine National Council”, United Nations, 18 Kasım 1988, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-178680>, (Erişim tarihi: 12 Temmuz 2024).

“Definition of Aggression” General Assembly Resolution 3314 (XXIX) 14 December 1974”, United Nations, 14 Aralık 1974, <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/739/16/pdf/nr073916.pdf?token=2ciuJ4JVpt6Sz8OHAz&fe=true>, (Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024).

“Detailed Findings on Attacks Carried Out on and after 7 October 2023 in Israel”, OHCHR, 10 Haziran 2024, www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session56/a-hrc-56-crp-3.pdf, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Detailed Findings on the Military Operations and Attacks Carried out in the Occupied Palestinian Territory from 7 October to 31 December 2023”, A/HRC/56/CRP.4, Human Rights Council, 10 Haziran 2024.

Dietrich Schindler ve Jiri Toman, *The Laws of Armed Conflicts*, “Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles Under 400 Grammes Weight”, (s. 91-93), (Brill, Leiden: 2004).

Dietrich Schindler ve Jiri Toman, *The Laws of Armed Conflicts, A Collection of Conventions, Resolutions and Other Documents*, (Brill, Leiden: 2004).

“Document Retrieval Agreement on the Gaza Strip and the Jericho Area (Cairo Agreement)”, United Nations, 4 Mayıs 1994, <https://peacemaker.un.org/node/9418>, (Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024).

“Document Retrieval | Egyptian-Israeli General Armistice Agreement”, United Nations, <https://peacemaker.un.org/egyptisrael-generalarmistice49>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

“Document Retrieval | Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip (Oslo II)”, United Nations, 28 Eylül 1995, <https://peacemaker.un.org/israelopt-osloII95>, (Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024).

Ekrem Biçeroğlu ve Nuri Aydın “BM: İsrail’in Gazze’nin Kuzeyindeki 1 Milyon Sivile 24 Saat Tanınması Dehşet Verici”, Anadolu Ajansı, 13 Ekim 2023.

Elena Teslova, “Armenia Recognizes State of Palestine”, Anadolu Ajansı, 21 Haziran 2024.

Eyad Kourdi ve Alex Stambaug, “At Least 4 UN Relief Workers Were Killed in Airstrikes in Gaza”, CNN World, 11 Ekim 2023.

Fayez Abdulsalam ve Zeynep Tüfekçi Gülay, “İsrail’in Gazze’ye Düzenlediği Saldırılarda Can Kaybı 9 Bin 500’e Yükseldi”, Anadolu Ajansı, 5 Kasım 2023.

“Gaza Death Toll Passes 37,700 as Israeli Attacks Kill 60 More Palestinians”, Anadolu Ajansı, 26 Haziran 2024.

“Gaza: Destroying Civilian Housing and Infrastructure is an International Crime, Warns UN Expert”, OHCHR, 8 Kasım 2023, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/11/gaza-destroying-civilian-housing-and-infrastructure-international-crime>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Gaza: Guterres ‘Shocked and Saddened’ by Deadly Strikes on Al Mawasi, as WHO and Partners Aid Medical Response”, United Nations News, 13 Temmuz 2024, <https://news.un.org/en/story/2024/07/1152081>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Gaza Infrastructure Damages Estimated at \$18.5bn in UN-World Bank Report”, Aljazeera, 2 Nisan 2024.

“Gaza Strip Interim Damage Assessment Summary Note”, Dünya Bankası, 29 Mart 2024, <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/14e309cd34e04e40b90eb19afa7b5d15-0280012024/original/Gaza-Interim-Damage-Assessment-032924-Final.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Gaza Strip: Critical Water and Wastewater Infrastructure”, Relief Web, 17 Ekim 2023, <https://reliefweb.int/map/occupied-palestinian-territory/gaza-strip-critical-water-and-wastewater-infrastructure-17-october-2023>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Gaza Strip: The Humanitarian Impact of 15 Years of the Blockade”, United Nations, Haziran 2022, <https://www.un.org/unispal/document/gaza-strip-the-hu>

manitarian-impact-of-15-years-of-the-blockade-june-2022-ocha-factsheet, (Erişim tarihi: 10 Haziran 2022).

“Gaza Toll Could Exceed 186,000, Lancet Study Says”, Aljazeera, 8 Temmuz 2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/7/8/gaza-toll-could-exceed-186000-lancet-study-says#:~:text=The%20study%20finds%20factors%20like,if%20the%20war%20stops%20now.&text=The%20accumulative%20effects%20of%20Israel's,-published%20in%20the%20journal%20Lancet>, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2024).

“Gaza: UN Experts Call on International Community to Prevent Genocide Against the Palestinian People”, OHCHR, 16 Kasım 2023, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/11/gaza-un-experts-call-international-community-prevent-genocide-against>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Gaza: UNRWA School Sheltering Displaced Families is Hit”, UNRWA, 17 Ekim 2024, <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/gaza-unrwa-school-sheltering-displaced-families-hit>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Gazeteciler için En Ölümcül Savaş”, VOA Türkçe, 28 Ekim 2023.

“General Assembly: A/RES/ES-10/14”, United Nations, 12 Aralık 2003, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n03/646/93/pdf/n0364693.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Temmuz 2024).

“General Assembly: A/RES/ES-10/23”, United Nations, 10 Mayıs 2024, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/134/46/pdf/n2413446.pdf>, (Erişim tarihi: 2 Temmuz 2024).

Gökhan Çinkara, “Filistin’de İslami Hareketin Siyasallaşması: Hamas (1946-2024)”, *Ombudsman Akademik*, Özel Sayı: 2 (Gazze), (2024).

Halil İbrahim Medet, “Israel Paints Palestinians as ‘Animals’ to Legitimize War Crimes: Israeli Scholar”, Anadolu Ajansı, 23 Ekim 2023.

“Hamas ile El Fetih Arasındaki Çatışma ve Müzakere Süreci”, SETA, 5 Mayıs 2011, <https://www.setav.org/yorum/hamas-ile-el-fetih-arasindaki-catisma-ve-muzakere-sureci>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

“Hamas ve El Fetih, Çin’deki Zirvede Ulusal Birlik Hükümeti Kurulması Üzerine Anlaştı”, BBC Türkçe, 23 Temmuz 2024.

“Hamas-Israel Conflict 2023: Frequently Asked Questions”, Gov.il, 6 Aralık 2023, [https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/swords-of-iron-faq-6-dec-2023/en/English_Documents_Israel-Hamas%20Conflict%202023%20-%20FAQs%20\(Israel%20MFA,%206.12.23\).pdf](https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/swords-of-iron-faq-6-dec-2023/en/English_Documents_Israel-Hamas%20Conflict%202023%20-%20FAQs%20(Israel%20MFA,%206.12.23).pdf), (Erişim tarihi: 14 Aralık 2023).

“ Hamas-Israel Conflict 2023: Frequently Asked Questions”, State of Israel, Ministry of Foreign Affairs, 8 Aralık 2023, https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/swords-of-iron-faq-6-dec-2023/en/English_Documents_Israel-Hamas-Conflict-2023-FAQs-Israel-MFA-8-12-23.pdf, (Erişim tarihi: 14 Aralık 2023).

“ Hamas-Israel Conflict 2023: Key Legal Aspects”, İsrail Dışişleri Bakanlığı, 3 Aralık 2023, <https://www.gov.il/en/pages/hamas-israel-conflict2023-key-legal-aspects>, (Erişim tarihi: 14 Aralık 2023).

“ Hamas, İsrail’in Tamamen Çekilmesi Karşılığında 135 Günlük Ateşkes Önerdi”, Euronews Türkçe, 10 Temmuz 2024.

Haydar Oruç, “ UCM Savcısından 7 Ekim ve Sonrası için Tutuklama Talebi: Gerekçe, Tepkiler ve Yansımaları”, *Kriter*, Cilt: 9, Sayı: 91, (Haziran 2024).

Hilaire McCoubrey, *International Humanitarian Law*, (Dartmouth Publishing, Boston: 1990).

“ Hostilities in the Gaza Strip and Israel Flash Update #20”, OCHA, Water Just in Palestine, 26 Ekim 2023, <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-20>, <https://www.waterjusticeinpalestine.org/blog/2023/10/26/hostilities-in-the-gaza-strip-and-israel-flash-update-20>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“ Hostilities in the Gaza Strip and Israel Flash Update #4”, OCHA, 10 Ekim 2023, <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-4>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“ Hostilities in the Gaza Strip and Israel Flash Update #8”, OCHA, 14 Ekim 2023, <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-8>, (Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024).

“ Hostilities in the Gaza Strip and Israel-Reported Humanitarian Impact”, OCHA, 22 Nisan 2024, https://www.ochaopt.org/sites/default/files/Gaza_casualties_info-graphic_22_April_2024.pdf, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Howar Ball, *Prosecuting War Crimes and Genocide: The Twentieth-Century Experience*, (University Press of Kansas, Kansas: 1999).

“ Identical Letters Dated 7 October 2023 from the Permanent Representative of Israel to the United Nations Addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council”, United Nations, 9 Ekim 2023, <https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2023/10/N2329234.pdf>, (Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024).

“Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel”, A/HRC/53/CRP.1, United Nations İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 2 Haziran 2023, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session53/A-HRC-53-CRP1.pdf>, (Erişim tarihi: 5 Temmuz 2024).

“Israel and the Occupied Territories”, Uluslararası Kızılhaç Komitesi, <https://www.icrc.org/en/where-we-work/israel-and-occupied-territories>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

Israel Defense Forces, X, 29 Ekim 2024, <https://x.com/IDF/status/1718426727288803524>, (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2024).

“Israel Pummels Gaza with Strikes as it Expands Ground Operations”, France 24, 27 Ekim 2023, <https://www.france24.com/en/live-news/20231027-israel-pummels-gaza-with-strikes-as-it-expands-ground-operations>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Israel-Palestine: Gaza Death Toll Passes 5,000 with No Ceasefire in Sight”, United Nations, 23 Ekim 2023, <https://news.un.org/en/story/2023/10/1142687>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Israel/OPT: Appalling Gaza ‘Evacuation Order’ must be Rescinded by Israel Immediately”, Amnesty International, 13 Ekim 2023, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/10/israel-opt-appalling-gaza-evacuation-order-must-be-rescinded-by-israel-immediately>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“İsrail Ordusunun Tarihi Aziz Porphyrius Kilisesi’ni Vurmadığı İddiası”, Anadolu Ajansı, 24 Ekim 2023.

“İsrail Savunma Bakanı: Hamas’ı Tamamen Bitireceğiz”, Rudaw, 22 Ekim 2023, <https://www.rudaw.net/turkish/world/2210202317>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“İsrail, Bir Gün İçinde Gazze’de 6 Hastaneyi Hedef Aldı”, Anadolu Ajansı, 11 Kasım 2023.

“İsrail’in Cenin’e Düzenlediği Hava Saldırısında Can Kaybı 4’e Yükseldi”, TRT Haber, 25 Ekim 2023.

“İsrail’in Gazze’ye Yönelik Bombardımanında İki Hastanede Büyük Yıkım Oldu”, Anadolu Ajansı, 7 Kasım 2023.

Jean Loup Samaan, “From War to Deterrence? Israel-Hezbollah Conflict Since 2006”, Strategic Studies Institute, (Mayıs 2014), <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA601846.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

“Joint Declaration of Intervention of Canada, the Kingdom of Denmark, The French Republic, The Federal Republic of Germany, The Kingdom of the Netherlands, and The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland”, UAD, 15 Kasım 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/178/178-20231115-wri-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Joint Statement by the African Union Commission and the General Secretariat of the League of Arab States on the Grave Situation in Gaza”, Afrika Birliği, 15 Ekim 2023, <https://au.int/ar/node/43236>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Joint Statement Following PM Call with Leaders of US, Canada, France, Germany and Italy: 22 October 2023”, Gov.uk, 23 Ekim 2023, <https://www.gov.uk/government/news/joint-statement-following-pm-call-with-leaders-of-us-canada-france-germany-and-italy-22-october-2023>, (Erişim tarihi: 23 Ekim 2023).

“Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem”, UAD, 19 Temmuz 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-adv-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

“Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem”, UAD, 30 Aralık 2022, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20230117-REQ-01-00-EN.pdf>, (Erişim tarihi: 9 Temmuz 2024).

“Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory”, UAD, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf>, (Erişim tarihi: 9 Temmuz 2024).

“Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory”, ICJ, 8 Aralık 2003, <https://www.icj-cij.org/case/131>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

M. Giorgio Gaja, “Obligations and Rights Erga Omnes in International Law”, Institut de Droit International, (2005), https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/2005_kra_01_en.pdf, (Erişim tarihi: 7 Haziran 2024).

“Mandater for Palestine”, United Nations, C. 529. M. 314. 1922. VI., <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-201057/>, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2024).

Marko Milanovic, “Does Israel Have the Right to Defend Itself?”, EJIL: Talk!, 14 Kasım 2023, <https://www.ejiltalk.org/does-israel-have-the-right-to-defend-itself>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

Marko Milanovic, “The Occupation of Gaza in the ICJ Palestine Advisory Opinion”, EJIL: Talk!, 23 Temmuz 2024, <https://www.ejiltalk.org/the-occupation-of-gaza-in-the-icj-palestine-advisory-opinion>, (Erişim tarihi: 4 Temmuz 2024).

Mary Ellen O’Connell, “The Lessons of 9/11 for October 7”, EJIL: Talk!, 28 Ekim 2023, <https://www.ejiltalk.org/the-lessons-of-9-11-for-october-7>, (Erişim tarihi: 24 Mayıs 2024).

“Military and Paramilitary Activities in und against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)”, International Court of Justice, 27 Haziran 1986.

Mehmet Şah Yılmaz, Sümeyye Dilara Dinçer ve Muhammet Tarhan, “Türkiye, Güney Afrika’nın UAD’de İsrail’e Karşı Açtığı Soykırım Davasına Müdahil Olacak”, Anadolu Ajansı, 1 Mayıs 2024.

Melike B. Yamaner, *Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunması*, (Arıkan Yayınları, İstanbul: 2007).

Muhammed Emin Canik, “İsrail’in Saldırılarında Gazze Şeridi’nde 40 Bin Konut Tamamen Yıkıldı”, Anadolu Ajansı, 7 Kasım 2023.

Muhammed Hüseyin Mercan, “Süreklilik ve Değişim Bağlamında Hamas’ın Siyasal Stratejisi”, *Ortadoğu Etütleri*, Cilt: 10, Sayı: 1 (2018).

Muna Asghar, “70 Palestinians Killed, 200 Injured as Israel Strikes Convoy of Displaced People in Gaza: Interior Ministry”, Anadolu Agency, 13 Ekim 2023.

“Netanyahu Says the War Will Not End until Hamas is Destroyed”, VOA News, 1 Haziran 2024., <https://www.voanews.com/a/netanyahu-says-the-war-will-not-end-till-hamas-is-destroyed-/7639063.html>, (Erişim tarihi: 28 Mayıs 2024).

Nicola Slawson, “First Thing: No Power, Water or Fuel for Gaza until Hostages are Freed, Israel Says”, *The Guardian*, 12 Ekim 2023.

Nicolas A. Nyiri, *The United Nations’ Search for a Definition of Aggression*, (Peter Lang Inc., New York: 1989).

Nour Mahd Ali Abu Aisha, Esat Fırat ve Muhammed Semiz, “Filistin Direniş Hareketi Hamas’a Hangi Ülke Nasıl Bakıyor?”, Anadolu Ajansı, 29 Kasım 2021.

“OIC Supports South Africa’s ICJ Case against Israel for Genocide”, İslam İşbirliği Teşkilatı, 11 Ocak 2024, https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=40224&t_ref=26858&lan=en, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Palestine Question/Arafat Statement – GA Debate – Verbatim Record”, United Nations, 13 Kasım 1974, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-187769>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

“Position paper of the United Nations Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory Including East Jerusalem and Israel”, United Nations, 26 Eylül 2023, <https://www.un.org/unispal/document/coi-positionpaper-icj-advisory-opinion-26sep2023>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

“Press Briefing by the United Nations Information Service”, United Nations, 1 Aralık 2023, <https://www.ungeneva.org/en/news-media/bi-weekly-briefing/2023/12/press-briefing-united-nations-information-service>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Press Briefing”, Israel at War, 10 Ekim 2023, <https://www.idf.il/en/mini-sites/hamas-israel-war-24/briefings-by-idf-spokesperson-rear-admiral-daniel-hagari/october-press-briefings/press-briefing-by-idf-spokesperson-rear-admiral-daniel-hagari-october-10th-morning/>, (Erişim tarihi: 10 Ekim 2023).

“Public Sitting”, UAD, 11 Ocak 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240111-ora-01-00-bi.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Questions Relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), Judgment”, UAD, (2012).

“The Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel”, OHCHR, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/co-israel/index>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“The Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, and Israel, 27 May 2024, A/HRC/56/26”, United Nations, <https://www.un.org/unispal/document/coi-report-a-hrc-56-26-27may24/>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Patrick Wintour, “Entire Population of Gaza Becoming ‘Dehumanised’ Says UN Commissioner”, *The Guardian*, 30 Ekim 2023.

Peter Kenny ve Esra Tekin, “Unprecedented Number of Aid Workers Killed in Conflicts Worldwide, Says UN”, Anadolu Agency, 19 Ağustos 2024.

Rageh Omaar, “Israeli President Isaac Herzog Says Gazans Could Have Risen up to Fight ‘Evil’ Hamas”, ITV, 13 Ekim 2023, <https://www.itv.com/news/2023-10-13/israeli-president-says-gazans-could-have-risen-up-to-fight-hamas>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Raz Segal, “Statement of Scholars in Holocaust and Genocide Studies on Mass Violence in Israel and Palestine since 7 October”, Contending Modernities, 9 Aralık 2023, <https://contendingmodernities.nd.edu/global-currents/state-ment-of-scholars-7-october>, (Erişim tarihi: 8 Temmuz 2024).

“Reported Impact Snapshot Gaza Strip”, UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 19 Haziran 2024, <https://www.ochaopt.org/content/reported-impact-snapshot-gaza-strip-19-june-2024>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Reporting Period: 11 to 17 January 2024”, UNICEF, (Ocak 2024), <https://www.unicef.org/sop/media/3461/file/UNICEF%20in%20the%20State%20of%20Palestine%20Escalation%20Humanitarian%20Situation%20Report%20No.15.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Request for the Modification of the Order of 26 January 2024 Indicating Provisional Measures”, UAD, 28 Mart 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240328-ord-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Resolution 242”, S/RES/242, UN. Security Council, 22 Kasım 1967, <https://digitallibrary.un.org/record/90717?v=pdf>, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2024).

“Resolution Adopted by the General Assembly on 30 December 2022”, A/RES/77/247, United Nations, 30 Aralık 2022, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n23/004/68/pdf/n2300468.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

“Resolution Adopted by the General Assembly”, A/RES/67/19, United Nations, 4 Aralık 2012, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n12/479/74/pdf/n1247974.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

“Resolution Adopted by the Human Rights Council on 5 April 2024”, A/HRC/RES/55/28, United Nations, 16 Nisan 2024, <https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2024/05/g2406764.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

“Resolution of 15 October”, S/RES/9, 15 Ekim 1946, <https://undocs.org/S/RES/9>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Resolution / Adopted by the Security Council at its 9650th Meeting”, S/RES/2735, United Nations, 10 Haziran 2024, <https://digitallibrary.un.org/record/4051310?ln=en&v=pdf>, (Erişim tarihi: 8 Temmuz 2024).

Rodney Pailles. “Self-Determination, the Use of Force and International Law: An Analytical Framework”, *University of Tasmania Law Review*, Cilt: 20, Sayı: 1, (2001).

“Roma Statute of the International Criminal Court”, ICC, (2021), <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2024).

Sarthak Gupta, “Israel’s Right to Self-Defense Under International Law”, *JURIST News*, 22 Aralık 2023, <https://www.jurist.org/commentary/2023/12/7-10-the-question-of-israels-right-to-self-defense-under-international-law>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

“Security Council Fails to Recommend Full United Nations Membership for State of Palestine, Owing to Veto Cast by United States”, United Nations, 18 Nisan 2024, <https://press.un.org/en/2024/sc15670.doc.htm>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

Seda Sevensan, “2 Additional UNRWA Staff Members Killed, 16 in Total since Gaza Conflict Onset”, *Anadolu Ajansı*, 20 Ekim 2023.

“Silahlı Çatışma ve Savaş Hukuku”, *Hukuk Ansiklopedisi*, 21 Ağustos 2024, <https://hukukbook.com/silahli-catisma-ve-savas-hukuku/>, (Erişim tarihi 27 Eylül 2024).

“Situation on Registered Vessels of Comoros, Greece and Cambodia Article 53(1) Report”, UCM, 6 Kasım 2014, [https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53\(1\)-Report-06Nov2014Eng.pdf](https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53(1)-Report-06Nov2014Eng.pdf), (Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024).

“Situation on Registered Vessels of Comoros, Greece and Cambodia”, UCM, 6 Kasım 2014, [https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53\(1\)-Report-06Nov2014Eng.pdf](https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53(1)-Report-06Nov2014Eng.pdf), [https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53\(1\)-Report-06Nov2014Eng.pdf](https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53(1)-Report-06Nov2014Eng.pdf), (Erişim tarihi: 14 Ağustos 2024).

“Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme”, *Resmi Gazete*, 29 Mart 1950, <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/02/SoykirimOnlenmesiVeCezalandirilmesiSozlesmesi.pdf>, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2024).

“State of Palestine Ministry of Foreign Affairs and Expatriates”, UAD, 31 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240603-int-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Statement by the President of the Security Council [on “The situation in Bosnia and Herzegovina”], S/PRST/1994/14, UN Security Council, 6 Nisan 1994.

“Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan Kc: Applications for Arrest Warrants in the Situation in the State of Palestine”, UCM, 20 Mayıs 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-applications-arrest-warrants-situation-state>, (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2024).

“Stories of Loss and Grief: At Least 17,000 Children Are Estimated to be Unaccompanied or Separated from Their Parents in the Gaza Strip”, UNICEF, 2 Şubat 2024, <https://www.unicef.org/press-releases/stories-loss-and-grief-least-17000-children-are-estimated-be-unaccompanied-or#:~:text=GENEVA%2C%20%20February%202024%20-%20%22,displaced%20population%20%2D%201.7%20million%20people>, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2024).

“Submissions by Germany, Verbatim Record”, UAD, 9 Nisan 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/193/193-20240409-ora-01-00-bi.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Swords of Iron War”, Knesset, <https://main.knesset.gov.il/EN/About/Lexicon/Pages/SwordsIron.aspx>, (Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024).

“Şifa Hastanesi'nin Çatısı Bombalandı”, TRT Haber, 6 Kasım 2023.

“Tadic Judgement”, ICTY, 15 Temmuz 1999, <https://cld.irmct.org/assets/filings/Judgement-Tadic.pdf>, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2024).

“Terrorist Organizations”, Central Intelligence Agency, www.cia.gov/the-world-factbook/references/terrorist-organizations/, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“The Declaration of Independence”, Israel State Archives, (2018) <https://catalog.archives.gov.il/en/chapter/the-declaration-of-independence/>, (Erişim tarihi: 24 Haziran 2024).

“The Gaza Strip: UNRWA Finally Receives Fuel; Much More is Needed for Humanitarian Operations”, UNRWA, 18 Kasım 2023, <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/gaza-strip-unrwa-finally-receives-fuel-much-more-needed-humanitarian>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“The Practical Guide to Humanitarian Law”, Medecins Sans Frontieres, <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/ethnic-cleansing>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Timeline of Restrictions on Entry of Fuel into Gaza”, Gisha, 26 Aralık 2023, <https://gisha.org/en/graph/1-timeline-of-restrictions-on-entry-of-fuel-into-gaza>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024)

Toi Staff, “Promising Merciless War on Hamas, Netanyahu Says Israel will ‘Avenge This Black Day’”, *The Times of Israel*, 8 Ekim 2023.

“Treaty Series”, UNTS, Cilt 1108, (1978), <https://treaties.un.org/doc/publication/UNTS/Volume%201108/v1108.pdf>, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2024). s. 156-160.

Trials of War Criminals before the Nurnberg Military Tribunals, Cilt: 3, (United States Government Printing Office, Washington: 1951).

Turgut Alp Boyraz, “İsrail Polisi Doğu Kudüs’te 2 Filistinliyi Öldürdü”, Anadolu Ajansı, 15 Şubat 2016.

“UN Expert Warns of New Instance of Mass Ethnic Cleansing of Palestinians, Calls for Immediate Ceasefire”, OHCHR, 14 Ekim 2023, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/10/un-expert-warns-new-instance-mass-ethnic-cleansing-palestinians-calls>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“UN Security Council Res. 808”, UN. Security Council, 22 Şubat 1994, <https://digitallibrary.un.org/record/243008?v=pdf>, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2024).

“UN: Over 80% of Gaza’s Buildings Destroyed”, Middle East Monitor, 20 Ağustos 2024, <https://www.middleeastmonitor.com/20240820-un-over-80-of-gaza-buildings-destroyed/>, (Erişim tarihi: 20 Ağustos 2024).

“Urgent Request and Application for the Indication of Additional Provisional Measures”, UAD, 6 Mart 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240306-wri-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Urgent Request for the Modification and Indication of Provisional Measures”, UAD, 10 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240510-wri-01-00-en.pdf>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“Uniting for Peace Resolution”, G.A. Res. 337 (V), 5th Session Supp 20, United Nations, 3 Kasım 1950, <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/059/75/pdf/nr005975.pdf>, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2024).

“UNOSAT Gaza Strip 6th Comprehensive Damage Assessment-April 2024”, UNITAR, 19 Nisan 2024, <https://unosat.org/products/3824>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“UNOSAT Gaza Strip Comprehensive Damage Assessment-January 2024”, United Nations Institute for Training and Research (UNITAR), 1 Şubat 2024, <https://unosat.org/products/3793>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“UNRWA Situation Report #59 on the Situation in the Gaza Strip and the West Bank, Including East Jerusalem”, UNRWA, 2 Ocak 2024, <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-59-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Universal Jurisdiction a Preliminary Survey of Legislation Around the World-2012 Update, (Amnesty International Publications, New York: 2012).

“XVII Resolution Adopted on the Report of the Ad Hoc Committee on the Palestinian Question”, A/RES/181 (II), United Nations, 29 Kasım 1947.

Yehuda Shaul, X, 17 Ekim 2023, <https://x.com/YehudaShaul/status/1714301964886917631>, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

Yoram Dinstein, *War, Aggression and Self Defence*, (Cambridge University Press, Cambridge: 2012).

Yücel Acer, “İsrail’in Gazze Saldırısı ve Uluslararası Hukuk”, *Kriter*, Cilt: 8, Sayı: 84, (Kasım 2023).

14 וישבע, YouTube, 10 Ekim 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=lk1t-LVR1wPo8>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

תסנכ קורע, YouTube, 10 Ekim 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=h-9pekNeOYII>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

דבלב מיינומל נכות, Mako Co. I1, 11 Ekim 2023, https://www.mako.co.il/mako-vod-channel2-news/meet_the_press-9402aea3d6045810/830a0730d9a7b810/VOD-5f8843ca2fe9b81027.htm, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024).

“افيخاي ادري”, X, 13 Ekim 2023, <https://x.com/AvichayAdraee/status/1712846493747495223?s=20>, (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024).

”وزارة الصحة الفلسطينية/ غزة”, Telegram, 5 Mayıs 2024, <https://t.me/MOHMediaGaza/5405>, (Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024).

7 EKİM 2023 VE SONRASI İSRİL'İN GAZZE'YE SALDIRILARI VE ULUSLARARASI HUKUK

YÜCEL ACER, FETHULLAH BAYRAKTAR

İsrail'in 7 Ekim 2023'te başlattığı ve halen devam ettirdiği Gazze saldırılarının uluslararası hukukun ilgili ilke ve kuralları temelinde değerlendirilebilmesi belirli nedenlerle büyük önem arz etmektedir. Bugüne kadar İsrail'e karşı uluslararası siyasi mekanizmaların etkisiz kalması hukuki değerlendirmeler yapılmasını ve hukuki süreçlerin işletilmesini daha da önemli kılmaktadır. Zira İsrail'e karşı ya da İsrail ile ilgili halihazırda üç farklı uluslararası yargısal süreç başlamış ve devam etmektedir. Bütün bunlar İsrail'in hukuk ihlallerinin tespit edilmesi, başta yaşam hakkı olmak üzere Filistinlilerin ağır bir şekilde ihlal edilen diğer temel haklarının neler olduğunun ortaya koyulması, uygun siyasi şartlar çerçevesinde ihlallerin verdiği zararların tazmin edilmesi ve sorumluların cezalandırılmasının büyük önem arz ettiğini göstermektedir.